

Att vara erkänd och delaktig

Vuxna studerande med migrationsbakgrund och deras uppfattningar om lärmiljö och studier på andra stadiets yrkesutbildning

Eva-Maria Storbäck

Avhandling pro gradu i vuxenpedagogik

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Allmänpedagogik/Vuxenpedagogik

Åbo Akademi

Vasa 2019

Handledare: Peter Ehrström

Abstrakt

Författare	Årtal
Eva-Maria Storbäck	2019
Arbetets titel	
Att vara erkänd och delaktig. Vuxna studerande med migrationsbakgrund och deras uppfattningar om lärmiljö och studier på andra stadiets utbildning	
Opublicerad avhandling i pedagogik för pedagogie magisterexamen	Sidantal
Vasa. Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier.	90
<p>Avhandlingens syfte var att undersöka vilka olika uppfattningar vuxna studerande med migrationsbakgrund har om sin lärmiljö samt vad studierna betyder för dem. Mot denna bakgrund lyder forskningsfrågan:</p> <p>- På vilka olika sätt uppfattar vuxna studerande med migrationsbakgrund sin lärmiljö och vad uppfattar de att studierna ger dem?</p> <p>Studiens som är kvalitativ har en fenomenografisk ansats. Datainsamlingen har skett genom semistrukturerade intervjuer med 8 vuxna studerande vid andra stadiets yrkesutbildning.</p> <p>Resultatet visar att studerande uppfattar att lärmiljön består av både undervisningsmiljön på läroanstalten och utbildning på arbetsplatsen. Lärandet på arbetsplatser ses som en förmån som ger möjlighet till att förbättra sina språkkunskaper, få lära sig ett arbete praktiskt och möjlighet att lära sig arbetslivets regler. Relationer i och utanför skolan uppfattas på olika sätt betydelsefulla. Lärare är viktiga för hur lärmiljön uppfattas men också relationerna till enskilda studiekamrater eller studiekamraterna som grupp. Det kan också vara en utomstående person som är en viktig relation och som bidrar till ett gynnsamt lärande i det nya landet. Att lära sig språk uppfattas betydelsefullt för framtidsplanerna, för arbetsmöjligheterna och för möjligheten till fortsatta studier. Studierna uppfattas alltså av studerande på olika sätt vara betydelsefulla för framtiden. Samtliga betonar vikten att kunna göra rätt för sig i samhället och har som mål att förbättra sina levnadsvillkor genom att studera. För studerande med migrationsbakgrund tillför studier att studerande känner ett större välbefinnande och en större trygghet och det ger dem tilltro till sina möjligheter i det nya värdsamhället.</p>	
Sökord/ Indexord	
Migrant, mångkultur, interkulturell pedagogik, vuxenstuderande, lärmiljö	

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Centrala begrepp i studien	4
1.3 Studiens bakgrund och förförståelse.....	10
2. Teoretisk referensram	13
2.1 Tidigare forskning.....	13
2.1.1 Forskning om styrdokumentens betydelse för en mångkulturell utbildning.....	14
2.1.2 Forskning om lärarnas arbete i en lärmiljö som kännetecknas av mångfald	16
2.1.3 Forskning om migranternas syn på studier	21
2.1.4 Forskning om lärmiljöns betydelse	26
2.1.5 Sammanfattning	29
2.2 Grunden för en god interkulturell lärmiljö	30
2.2.1 Betydelsen av interkulturell pedagogik.....	30
2.2.2 Betydelsen av kosmopolitiska ideal inom utbildning	35
2.2.3 Betydelsen av erkännandets politik.....	36
2.2.4 Sammanfattning	39
3. Metod.....	40
3.1 Fenomenografi som forskningsansats.....	40
3.2 Intervju som datainsamlingsmetod	42
3.3 Analys av datamaterialet.....	44
3.4 Validitet och trovärdighet	46
3.5 Etiska aspekter	47
3.6. Planering och genomförande av undersökningen.....	48
4. Resultat	52
4.1 Uppfattningar om lärmiljön	52
4.1.1 Lärmiljön uppfattas som en del av det finländska utbildningssystemet.....	52
4.1.2 Lärare och personal bidrar till hur lärmiljön uppfattas	55
4.1.3 Medstudernandes betydelse och hur de uppfattas bidra till lärmiljön.....	58
4.1.4 Arbetsplatser som lärmiljö	61
4.2 Olika uppfattningar om vad studierna ger studerande	64
4.2.1 Studier uppfattas ge möjlighet att lära sig språk	64
4.2.2 Studier uppfattas ge möjligheter för framtiden	66
4.2.3 Studier uppfattas ge möjligheter till mångkulturella möten.....	67

5. Diskussion	69
5.1. Metoddiskussion	69
5.2. Resultatdiskussion	72
5.3. Förslag till fortsatt forskning	77
5.4. Avslutande diskussion	79
Litteraturförteckning.....	82

Bilagor

TABELL

Tabell 1: Översikt över studiens informanter.....	51
---	----

1. Inledning

En verklighet som får djupgående följder för skolor runt om i världen är att befolkningsrörligheten är större än någonsin tidigare i historien. Det innebär att den språkliga och kulturella mångfalden ökar runt om i världens skolor, vilket i sin tur medför ett ökat tryck på inte bara ländernas välfärdssystem, utan också på ekonomi och utbildningsystem (Cummins, 2017, s. 14-15). Utbildning är inte endast en fråga om färdigheter och att ha kunskaper. Det är också en fråga om att fostra morgondagens medborgare, säger Dahlstedt och Olsson (2014) som ser utbildning som en medborgarskapande aktivitet. Författaren utvecklar denna tanke vidare genom att säga att det är nödvändigt att se utbildningens roll i det omgivande samhället och omvänt - på vilket sätt det omgivande samhället formar utbildningens roll.

Som en del av globaliseringen har människor blivit mer rörliga (Cummins 2017, s. 14) men i jämförelse med t ex andra länder i Europa, så har Finland ett förhållandevis lågt antal immigranter hittills (Sinkkonen & Kyttälä, 2014). Eftersom Finland har en kortvarig erfarenhet av immigration så kan det finländska skolsystemet ännu långt ifrån erbjuda en alltomfattande interkulturell miljö för alla med immigrantbakgrund, vilket påvisas i den grundläggande rapporten om finländska PISA 2012 (Kupari et. al., 2013). I och med att immigrationen till Finland fortfarande är småskalig, så är även erfarenheterna begränsade då det gäller integration av personer med migrationsbakgrund inom yrkesutbildning på andra stadiet (Itkonen, Talib och Derwin, 2015; Kilpi-Jakonen, 2011). Den globaliserade, internationella och mångkulturella utvecklingen i samhället ställer utbildningsarrangörer inför nya utmaningar (Lahdenperä, 2015 s. 7). Ett viktigt mål med utbildning för studerande med migrationsbakgrund är att de skall ha ändamålsenliga kunskaper och färdigheter så att de på ett framgångsrikt sätt kan vara delaktiga i samhället (Berthelsen och Karuppiah, 2011) .

Möjlighet att utbilda sig påtalas om en grundläggande förutsättning för att medborgare kan anses ha ett fullvärdigt medborgarskap i samhället. Utbildning ses vidare som en förutsättning för jämlika levnadsvillkor. (Dahlstedt, Hertzberg, Urban & Ålund, 2016). Ett syfte med finländsk utbildning har länge varit att erbjuda en jämlik utbildning för studerande med migrationsbakgrund. När samhället förändras kan rätten till jämlik utbildning vara i fara om

inte utbildningsanordnarna kan möta de utmaningar som förändringarna medför. (Sinkkonen & Kyttälä, 2014; Maahanmuuttajien koulutuspolut ja...2017). Skolan har enligt lag ett speciellt uppdrag och ett ansvar då det gäller integration och inkludering. (Lahdenperä, 2015, s. 21; Lag om främjande...,2010). Resultatet av Kilpi-Jakonens (2011) kvantitativa studie bland barn och unga till immigranter i Finland påvisar att barn och unga till immigranter har en högre tendens för att hoppa av utbildning efter avslutad grundskola än finländska ungdomar.

En ökande migration som ger en allt större kulturell mångfald i utbildningssammanhang ska ses som en resurs, som i sin tur leder till ett behov av att diskutera etniska policyn, verksamheter och teorier (Lahdenperä 2004, 2017) och att utgå från interkulturalitet är därför lämpligt. Utbildningsorganisationer och deras verksamhet kan långt präglas av vad Lahdenperä (2004, s. 6) benämner som monokulturella och nationalistiska värden, trots att deras omvärld förändras och kännetecknas av en allt större mångfald. Mångfalden bör uppfattas som en tillgång för skolan och närsamhället. Tillika som utbildningsorganisationer är en samhällspåverkare, så är de en betydelsefull arena för integration, säger Lahdenperä (2017, s. 33). Andra stadiets utbildning har de senaste åren genomgått en stor reform. Reformen medför bland annat att förvärvat kunnande skall erkännas och att arbetsplatser i en allt större omfattning är en del av studerandes lärmiljö. På andra stadiets yrkesutbildning kan lärmiljön både vara den fysiska miljön på skolan där lärandet sker i så väl teori som praktik. Arbetsplatser är numera en del av den lärmiljö där studerande både erhåller kunnande och gör sina yrkesprov som bedöms. (Lag om yrkesutbildning, 2017) Dessutom blir den virtuella lärmiljön allt vanligare men också internationella lärmiljöer är mer allmänna genom internationellt utbyte (Raudasoja et. al., 2018). Avhandlingens syfte är därför att ur ett vuxenpedagogiskt och interkulturellt perspektiv undersöka och beskriva hur vuxna studerande med migrationsbakgrund uppfattar sin lärmiljö och vad studierna ger dem.

Behovet av att erkänna immigranternas kompetens måste bli smidigare och snabbare. Tillika påtalas att utbildning i högre grad borde ske i samarbete med arbetslivet och kan möjliggöras genom god handledning eftersom det främjar naturliga möten mellan immigranter och finländare (Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen..., 2017). Genom revideringen av den lagstiftning som gäller yrkesutbildningen från och med den 1.1.2018 så ska utbildningsanordnare identifiera och erkänna allt kunnande som en studerande har förvärvat

tidigare och en personlig utvecklingsplan för kunnande skall uppgöras med varje enskild studerande (Lag om yrkesutbildning, 2017).

I staden Närpes har integreringen av migranter lyckats väl, enligt Mattila och Björklund (2013). Framgångarna förklaras i deras rapport av en rad sammanhängande faktorer. Bygden har långvariga emigrationstraditioner, vilket antas föra med sig att det är lättare att sympatisera med invandrare och förstå deras situation. Vidare är svenskan ett minoritetsspråk, på orten talas dessutom dialekt, vilket i sin tur antas bidra till att lokalbefolkningen har större förståelse för andra minoriteter. Bristen på arbetskraft har lockat invandrare till orten, vilket har engagerat arbetsgivarna på orten, som förövrigt kännetecknas av småskalig företagsverksamhet. När företagen är förhållandevis små så bidrar det till nära förhållanden mellan arbetsgivare och anställda, vilket i sin tur har en positiv inverkan på integrationen. Den företaganda som kännetecknar orten har också smittat av sig till migranterna. Att samhället är litet gör att ”alla känner alla” och bidrar till ett smidigt samarbete över organisations- och förvaltningsgränser. Det är främst inom växthusnäringen och metallindustrin som immigranterna har fått sina arbetsplatser. Dock har många skaffat sig ett nytt yrke t e x inom vårdsektorn. Antalet personer med migrationsbakgrund varierar sannolikt olika orter emellan i Finland. Vid Yrkesakademien i Österbottens enhet i Närpes är antalet studerande med migrationsbakgrund innevarande läsår ca 30 % av det totala antalet studerande (www.yrkesakademien.fi), vilket avspeglar det omgivande samhället och antyder att utbildning kan vara medborgarskapande (Dahlstedt & Olsson, 2014) och utbildning är en betydelsefull arena för integration (Lahdenperä, 2017 s 33).

Trots att sysselsättningsgraden är hög bland migranterna i Närpes så kan segregering i arbetslivet vara en risk, framhåller Mattila och Björklund (2013). Faran är att migranterna fastnar i okvalificerade yrken. Det finns också sådana som har utbildning från sitt hemland men inte lyckas få ett jobb på orten som motsvarar deras utbildning och kvalifikationer. Bristande språkkunskaper kan bidra till att de unga migranternas studiemöjligheter begränsas. Särskilt kan detta gälla de ungdomar som varit små barn när de flyttat till orten med sina föräldrar. Sannolikheten är då stor att de inte hunnit lära sig svenska tillräckligt bra, och inte heller finska, så att det begränsar deras möjligheter att klara av en högskoleutbildning. I praktiken är dessa då hänvisade till yrkesutbildningen på andra stadiet.

1.1 Syfte och frågeställning

Den här studien är en kvalitativ och empirisk studie. Syftet med studien är att ur ett vuxenpedagogiskt och ett interkulturellt perspektiv beskriva hur vuxna studerande med migrationsbakgrund inom andra stadiets yrkesutbildning uppfattar sin lärmiljö, och vad uppfattar de att studier betyder för dem. Följaktligen formuleras forskningsfrågan:

På vilka olika sätt uppfattar vuxna studerande med migrationsgrund sin lärmiljö och vad uppfattar de att studierna ger dem?

1.2 Centrala begrepp i studien

Studien har sin förankring i begreppen mångkultur, migrant, interkulturell pedagogik, vuxenstuderande och lärmiljö. Begreppen används i litteratursökningen och deras användning diskuteras i följande textavsnitt. I forskning kring utbildning och mångfald förekommer många begrepp vars användning av olika forskare inte alltid är entydig. I den nya lagen om yrkesutbildning (Lag om yrkesutbildning, 2017) görs ingen åtskillnad mellan unga och vuxna i utbildning, utan samtliga ses enbart som studerande med individuella villkor för sina studier. Man nämner inte heller särskilt studerande med migrationsbakgrund på annat sätt än att sökande kan antas om sökande uppfattas ha tillräckliga förutsättningar för att förvärva kunnande och avlägga examen. Vidare har varje utbildningsanordnare själv rätten att bedöma om sökande har tillräckliga språkkunskaper för att kunna avlägga examen i en viss bransch (Lag om yrkesutbildning, 2017; Reformen av yrkesutbildningen...2018).

Personer med migrationsbakgrund

Begreppen migrant och immigrant används på varierande sätt inom såväl forskning som litteratur och i praktiken, vilket kan skapa viss förvirring för läsaren. I syfte att få klarhet i huruvida det finns en skillnad mellan begreppen migrant och immigrant i betydelse, så vände jag mig först till migrationsverkets hemsida (www.migri.fi). I deras ordlista görs ingen åtskillnad mellan begreppen utan de står som synonymer till invandrare. Jag vänder mig till motsvarande rikssvenska sidor (www.migrationsverket.se) som anser att migration är ett samlingsnamn för både immigration och emigration. Migration syftar enligt Migrationsverkets

synsätt på så väl in- som utflyttning. Slutligen vänder jag mig till Eurostats hemsida. Enligt denna sidas ordlista så betyder migrant helt enkelt att man flyttar på sig, byter hemvist för en viss tidsperiod. Immigrant förklaras så att det är en person som uttryckligen flyttar in i ett visst land med avsikten att stanna där för en längre tid och mer permanent, man lämnar sitt hemland för att bosätta sig i ett annat land under 12 månader eller mer (<http://ec.europa.eu/eurostat>) På ovannämnda sidor kan man skapa sig en uppfattning om hur begreppen används i praktiken. Enligt svensk ordbok utgiven av Svenska Akademin står immigrant för invandrare och syftar på en person som flyttat från sitt eget land till ett annat land för att bosätta sig där (Svenska Akademin ordlista, 2015). I den här avhandlingen väljer jag att tala om personer med migrationsbakgrund, alternativt immigranter. Att vara immigrant kan betyda att personen kommit som asylsökande eller arbetsinvandrare, vilka är omständigheter som kan vara av olika betydelse i personens nuvarande livssituation (Morse, 2012; Sternmac 2012; Magro och Polyzoi, 2009).

Mångkulturalism och interkulturell pedagogik

I vetenskapliga sammanhang kan man se att begreppet interkulturell och mångkulturalism används synonymt. Detta problematiseras av Goldstein-Kayaga och Borgström (2012) samt Lahdenperä (2017). Goldstein-Kayaga och Borgström (2012) påpekar att den interkulturella diskursen baseras på ömsesidig respekt som inkluderar begrepp som förståelse, normalisering och acceptans av olikheter medan den mångkulturella diskursen talar utgående ifrån majoritetssamhällets maktposition, för tolerans. Om man utgår från mångkulturell diskurs inom pedagogik, kan diskussioner om mångfald leda in i en ”andrafiering” säger Goldstein-Kyaga och Borgström (2012 s.7-12) och syftar på att då gör man konkret en skillnad mellan ”vi” och ”dom”. Ana Graviz (2012, s.101-103) diskuterar också begreppen mångkulturell och interkulturell i sin forskning. I sitt resonemang om begreppen hänvisar hon till Rogrio Alsina som belyser att inom den mångkulturella diskursen fokuserar man på kulturer som sådana och det finns en tjuvning och lockelse till det exotiska och till det som kännetecknar ett folks särdrag och traditioner. I den interkulturella diskursen däremot, riktas fokus mot relationer mellan kulturer. Följaktligen är interaktionen och dess gränsområden dvs det som händer i möten mellan kulturer i fokus, vilket också stöds av Lahdenperä (2004, 2017). Man intresserar sig också för de kulturella blandformer som kan uppstå när kulturer möts och blandas. Medan mångkulturalism fokuserar på kulturella skillnader och samexistens mellan kulturer, så fokuserar interkulturalism på olika aspekter av samexistens och interaktion. Den förespråkar

förståelse för och godkännande av kulturell mångfald, tillika som den är ger utrymme för risken för konflikter, enligt Graviz (2012, s.101). Resonemanget finner stöd hos Lahdenperä (2017, s. 42 – 43) som betonar att det finns kvalitativa skillnader mellan begreppen mångkulturalism och interkulturalism. I den här studien utgår jag från att mångkulturalism leder till ett behov av en interkulturell pedagogik (Graviz, 2012; Lahdenperä, 2004, 2017). Interkulturell pedagogik ska enligt Lahdenperä (2004, s. 11-13) uppfattas som ett förhållningssätt som ska genomsyra hela verksamheten inom utbildningen där personer med migrationsbakgrund deltar.

Den interkulturella pedagogiken grundar sig på relationen. Goda relationer är grundläggande för alla aspekter av skolgång (Cummins, 2017; Lahdenperä 2004,). Även UNESCO (2006, s.17) betonar i sina riktlinjer för interkulturell pedagogik den jämställda relationen mellan kulturer samt dialogens betydelse för ömsesidig respekt. Att verksamheten är strukturerad på ett medvetet sätt är därför viktigt också inom utbildning för vuxna (Wairimu, 2014). Att möjligheten till språkinlärning skapas i goda klassrumskulturer betonas av Vesteraas Danbolt och Kulbranstad (2013, s. 23-25). Jahanmahan (2012, s.117-119) framhåller betydelsen av hur studerande med olika erfarenheter och referenssystem bemöts. Bemötandet ska grunda sig på respekt och ett förhållningssätt som är fördomsfritt. Då blir mångfald i utbildningssammanhang en resurs och inte ett hinder. Interkulturellt är följaktligen ett begrepp som innefattar en process som inte bara är gränsöverskridande utan även innefattar en interaktion och en ömsesidighet som inkluderar värdemässiga aspekter i kulturmöten. I en interkulturell pedagogik är etiska värden så som ömsesidig respekt, tolerans, jämlikhet och social rättvisa, mål i arbete (Lahdenperä, 2004 s. 15).

Lärmiljö

Biesta (2017, s. 89) framhåller att det finns tendens att tala om skolan som lärmiljö samt att tala om vuxenutbildning i termer av livslångt lärande. Lärmiljöer innefattar de två systemteoretiska utgångspunkterna miljö och mening, enligt Lahdenperä (1997, 2004). Miljöaspekten innefattar olika omgivningsmässiga aspekter och samspelet mellan dessa. Meningssystem handlar i sin tur om den kultur som kännetecknar det inre livet i skolan. Meningssystem omfattar t ex värderingar, relationer och beteenden och därmed också de svårigheter och problem som kan finnas i skolan. Lahdenperä (2004, s.61-72) sammanfattar goda lärmiljöer som miljöer som möjliggör lärande och att lära sig det som är viktigt att lära sig. Därför behöver mångfalden

vara påtalad i verksamhetsplaner och mångfalden i skolan bör lyftas fram i marknadsförande sammanhang som något positivt. Kommunikationen från ledare och lärare bör vara kosmopolitisk för att förebygga motsättningar och undvika att grupper nedvärderas.

Lärmiljön bildar en ram för studien eftersom lärmiljön ger en mer öppen och omfattande utgångspunkt än klassrum och skola som begrepp. I yrkesutbildningen inkluderas även arbetsplatser i lärmiljön eftersom lärandet också kan vara förlagt till arbetsplatser. Detta gör att lärmiljön i yrkesutbildning är mer mångfasetterad och komplex. Med begreppet lärmiljö syftar jag i den här avhandlingen på både skolan som institution och på de arbetsplatser i samhället där utbildning sker som en del i utbildningen. Det som utmärker lärmiljöer på andra stadiet kommer att beskrivas i nedanstående kapitel.

Andra stadiets yrkesutbildning och dess lärmiljöer

Yrkesutbildningens främsta syfte är att utveckla befolkningens yrkeskompetens. Den nya lagen om yrkesutbildning har även som mål att stödja studerande i deras utveckling till samhällsmedborgare som är bildade, goda och välbalanserade människor. Målet är vidare att studerande skall få sådant kunnande och sådana färdigheter som ger en god grund för så väl fortsatta studier som personlig utveckling och fritidsintressen (Lag om yrkesutbildning, 2017).

Yrkesutbildning på andra stadiet består av så väl av teoriundervisning som praktisk undervisning. Den är inriktad på att studerande skall skaffa sig de kunskaper som behövs i arbetslivet och som olika yrken förutsätter. Arbetslivet är under snabb och ständig förändring och i många yrken klarar man sig inte längre med de metoder eller färdigheter som man förvärvat från början (Raudasoja et al., 2018, s. 4). Miljön där yrkesutbildningen är verksam bör därför kunna aktivt vara delaktig i denna förändring. Den nya lagen om yrkesutbildning ska utgå från såväl studerandes som arbetslivets behov.

Till grund för utbildningen finns de nya examensgrunderna (De nationella eGrunderna, 2017). Genom att examensgrunderna har utarbetats som ett samarbete mellan utbildningsanordnarna och arbetsgivarna motsvarar utbildningen arbetsgivarnas behov av arbetskraft (Raudasoja et al.,

2018, s.5). Man utbildar för grundexamen, yrkesexamen, samt specialyrkesexamen som alla är yrkesinriktade examina. Därtill finns handledande utbildning som handleder för yrkesutbildning och som ger studerande de kunskaper som förutsätts för att kunna söka in på yrkesutbildning. Den handledande utbildningen som förbereder för den grundläggande yrkesutbildningen kan vara lämplig för personer med migrationsbakgrund. Den ger goda möjligheter för studerande att förbättra sina förutsättningar för fortsatta studier. För det mesta förverkligas förberedande utbildning för migranter i grupper som stödjer utvecklingen av undervisningsspråkets färdigheter. Syftet med utbildningen är att studerande skall kunna fortsätta sina studier för t ex en grundexamen direkt efter den förberedande utbildningen. För att kunna delta i utbildningen krävs ändå att man har tillräckliga kunskaper i undervisningsspråket och utbildningsarrangören har rätt att tillämpa antagning enligt provning.

Nytt för alla yrkesutbildningar i och med den nya lagen som trädde i kraft 1.8.2018, är att man studerar endast det man inte kan. Förändringen medför att den tid man studerar för en examen eller en examensdel, blir individuell, liksom innehållet i studierna. För alla studerande utarbetas alltså en personlig utvecklingsplan för kunnande, i vilken man uppger hur mycket av utbildningen som är undervisning, handledning och arbetsplatsförlagd undervisning. Detta sker i ett samarbete mellan den utbildare som utsetts som ansvarig och studerande. Det som utmärker lärmiljön på andra stadiets yrkesutbildning är att kunnandet som studerande behöver kan förvärfvas i olika lärmiljöer, i utbildningsorganisationen, d v s traditionellt på skolan men också på en arbetsplats. Det blir allt vanligare också att kunnandet kan erhållas i en virtuell miljö men också en internationell lärmiljö. Arbetsplatsen blir i enlighet med den nya lagen om yrkesutbildning en miljö för lärandet. Det kunnande som studerande förvärvat visas och bedöms i ett yrkesprov som också det ska vara förlagt till arbetsplatsen. För bedömningen ansvarar en arbetsplatsrepresentant och av en utbildare vid utbildningen (Lag om yrkesutbildning, 2017, Reformen av yrkesutbildningen...,2018).

Studiestigar inom yrkesutbildningen för personer med migrationsbakgrund

Under år 2015 ökade antalet asylsökande snabbt i Finland. Därav tillsattes en styrgrupp av Undervisnings - och kulturministeriet, vars uppgift blev att bereda förslag till och samordna hela förvaltningsområdets såväl lång- som kortsiktiga åtgärder för den uppkomna situationen. Utbildningsmöjligheterna för personer med migrationsbakgrund problematiseras i ett par

publikationer av Undervisnings- och kulturministeriet respektive Arbets- och näringsministeriet som publicerats elektroniskt år 2017 (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi...; Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen...). Finland tog år 2015 emot 32 400 asylsökande och en tredjedel uppskattades stanna i Finland. En stor del av dessa förväntas söka sig till yrkesutbildningen eller för den yrkesstudier förberedande utbildningen. År 2016 antogs 1412 studerande med annat modersmål än finska eller svenska och sökande var samma år 2138 till antalet. Mängden studerande som antogs år 2016 ökade med 8 % från år 2015. År 2010 fanns det 14 115 personer med främmande språk som modersmål i yrkesutbildningen. År 2015 hade antalet ökat till 24 598 studerande, vilket ställer krav på så väl yrkesutbildningen som arbetsplatserna där också utbildning ska ske (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja..., 2017).

För migranter är grundförutsättningen för att få delta i yrkesutbildning tillräckliga språkkunskaper. Tanken har varit att språkkunskaperna kan förvärfvas antingen genom deltagande i den grundläggande utbildningen eller genom integrationsutbildning. Genom att delta i och klara miniminivå B 1.1 i det gemensamma nationella språkprovet har personer med migrationsbakgrund haft möjlighet att påvisa att de har tillräckliga språkkunskaper för att delta i den grundläggande yrkesutbildningen, i syfte att skaffa sig en finländsk examen. Den som har klarat ovannämnda språknivå uppskattas klara av utbildning tillsammans med Finlands ursprungsbefolkning. Hela 75 % studerande i integrationsutbildning klarar ändå inte den ovannämnda miniminivån, vilket bidrar till risken att exkluderas från utbildning men också arbetsliv, är hög (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja...,2017).

En annan risk som påtalas i rapporten ”Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi” (Undervisnings- och kulturministeriet, 2017) är att den förnyade yrkesutbildningens finansieringssystem förutsätter en allt snabbare prestationstakt av studerande. Det kan medföra att utbildningsarrangörerna inte har ekonomiska förutsättningar att anta studerande med svaga språkkunskaper eller brister i de grundkunskaper. Vidare kan det leda till att språk- och andra studier som förbättrar studiefärdigheterna hos studerande med migrationsbakgrund, kräver tilläggsresurser. Om studerande presterar i en långsammare studietakt än den takt som förutsätts, antas det också medföra merkostnader för utbildningsarrangören.

I båda rapporterna om migranternas utbildningsmöjligheter i Finland, påtalas ett behov av att övergången till yrkesutbildning och arbetsliv måste bli så väl flexiblare som snabbare och att det centrala i all utbildning, inte enbart integrationsutbildning, är kunskaper om det finländska samhället och i landets språk. Om en studerande med migrationsbakgrund under sin integrationsutbildningstid inte uppnår minimikravnivån vad språkkunskaper beträffar, så finns det risk att studerande inte kan antas till den grundläggande yrkesutbildningen varvid såväl utbildningsmöjligheterna som också karriärmöjligheterna på arbetsmarknaden uteblir. Allra mest utmanande är det för de ungdomar som befinner sig i slutskedet av sin grundutbildning då de migrerar. De hinner inte alltid få en fullständig grundutbildning vilket gör att deras grund- och språkkunskaper blir svaga (Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen., 2017; Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi., 2017).

Genom reformen av yrkesutbildningen har också finansieringssystemet för yrkesutbildning på andra stadiet ändrats. Det nya finansieringssystemet innebär att utbildningsarrangörerna får sin finansiering till stor del på basen av studerandes prestationer. Det kan innebära att utbildningsanordnarna av ekonomiska skäl inte kan anta studerande med svaga språkkunskaper eller bristande kunskaper från grundutbildningen eftersom deras studier antas framskrida i långsammare takt än normalt och dessa studeranden skulle medföra ytterligare investeringar för utbildningsanordnaren (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja..;2017).

1.3 Studiens bakgrund och förförståelse

I det här textavsnittet presenteras avhandlingens disposition och bakgrund. Avhandlingen består av fem kapitel som är indelade i underkapitel. Inledningen ger läsaren en första inblick i ämnet. Det inledande kapitlet syftar även till att finna ett fokus genom att kort belysa avhandlingens syfte och disposition så att läsaren ledsagas in i ämnet. Vidare behandlar kapitlet den förförståelse som ligger till grund för studien. Forskning samt teori om betydelsen av erkännandets politik (Taylor 2009) och interkulturell pedagogik i det mångkulturella samhället (Lahdenperä 1997, 2004, 2010, 2015, 2017) som anses ligga till grund för studien, presenteras i kapitel två. De utgör tillsammans med Nussbaums (1997, 2016) tankar om kosmopolitiska ideal inom utbildning studiens teoretiska referensram. Syftet med kapitlet är att läsaren på ett mångsidigt sätt får insikt i de frågeställningar som belysts inom forskning men också i

betydelsen av en interkulturell pedagogik som vilar på en kosmopolitisk grund. Forskningsansats och metod presenteras i kapitel tre. Studiens resultat presenteras i kapitel fyra. Det femte och sista kapitlet består av diskussion om resultat och metod samt förslag till fortsatt forskning och en avslutande diskussion.

Förförståelse

Vi kan aldrig frigöra oss helt från vår förståelsehorisont, säger Gadamer (1996) och därför är det viktigt att förståelsehorisonten beskrivs så att det är tydligt på vilket sätt den bidrar till studien. Intresset för frågor som gäller vuxna studerande med migrationsbakgrund har väckts i min yrkesvardag där jag som lärare under 15 års tid har mött så väl unga som vuxna studerande som har migrerat till Finland från andra länder. Det är ett givande men utmanande arbete där jag har upptäckt att studerande med annat språk- och kulturbakgrund inte uppmärksammas tillfrågas särskilt, får sina röster hörda, gällande sina uppfattningar om den utbildning som de deltar i. Utbildningssystemet är ofta monokulturellt och grundar sig på nationalistiska värden (Lahdenperä 2004 s. 6) och personer med migrationsbakgrund anpassar sig till det monokulturella utbildningssystemet enligt bästa förmåga. Samtidigt förväntas de anpassa sig till de förväntningar och krav som råder i arbetslivet i samband med perioder av arbetsplatsförlagd undervisning. För att utveckla lärandemiljöer och organisationer i praxis för personer med migrationsbakgrund, anser jag att det är viktigt att göra även dessa personer delaktiga.

Som en del av förförståelsen har jag också inom ramen för mina studier i vuxenpedagogik, intervjuat lärare som undervisar studerande med migrationsbakgrund. En kort sammanfattning av intervjuernas resultat visar att lärare på andra stadiets utbildning uppfattar språket som en nyckel för samvaron i klassrummet. Lärarna uppgav att de upplevde arbetet med vuxna studerande med migrationsbakgrund som givande och lärorikt. Lärarna ansåg vidare att det är ett arbete som kräver så väl mer tid som engagemang av läraren än vad annan undervisning gör. Rätt insatser från arbetsgivarhåll, t ex i form av tillgängliga stöd och handledning, underlättar arbetet för lärarna och studierna för studerande. Tillräcklig tillgång till kurators tjänster, alternativt en skild stödperson för personer med migrationsbakgrund, upplevs av lärarna som behövligt. Lärarna beskriver vikten av att se den unika människan och av att kunna bemöta varje person värdigt och med respekt i den livssituation hon befinner sig. Som enda negativ

aspekt av arbetet lyfter lärarna fram att konflikter kan förekomma i gruppen och att dessa kräver dels att läraren iklär sig medlarens roll, dels återkommande diskussioner om tolerans och etik, vilket kan handla om att förmedla och lära respekt och tolerans. Lärare som jobbar i klassrum där flera kulturer och språk möts, upplevde generellt sett sitt arbete som givande, lärorikt och utvecklande. Det här har väckt mitt intresse för att forska i studerandes uppfattningar om sin lärmiljö och vad studierna betyder för dem.

2. Teoretisk referensram

Forskningsresultatet kommer i resultatdiskussionen att belysas mot dels min förförståelse men också mot den teoretiska referensramen. Under denna rubrik presenteras tidigare forskning på området. Vidare presenteras teori om interkulturell pedagogik, kosmopolitiska ideal och erkännandets betydelse i det mångkulturella samhället, vilka allt tre uppfattas relevanta i sammanhanget. Eftersom avhandlingens syfte är att öka insikten om på vilka olika sätt vuxna studerande med olika kultur- och språkbakgrund uppfattar lärmiljön och hur de uppfattar sina studier, så utgår jag i sökningen av tidigare forskning ur fyra olika infallsvinklar. De utgår från styrdokumentens betydelse för mångkulturell utbildning, från lärarnas arbete i en lärmiljö som kännetecknas av mångfald. Jag har beaktat forskning om migranternas syn på studier samt forskning om lärmiljöns betydelse.

2.1 Tidigare forskning

De olika infallsvinklarna inkluderar forskning som baserar sig på olika styrdokument, forskning som utgår från lärares perspektiv, forskning som utgår från studerandeperspektivet samt forskning om lärmiljö generellt. En genomgång av den forskning som gjorts tidigare på området har gett både en djupare och bredare förståelse för temats komplexitet. Forskning kring migranternas uppfattningar om lärmiljö i den formella utbildningen samt vad studier betyder i det nya hemlandet är begränsat. Forskning som utgår från styrdokument och lärarens perspektiv kan delvis tillföra mer insikter i forskningsområdet. Utgående från Lahdenperäs (2004 s. 61-72) resonemang om goda lärmiljöer i det inledande kapitlet, bygger goda lärmiljöer på en i policydokument påtalad mångfald i utbildningsorganisationen, vilket motiverar att forskning om styrdokument beaktas i denna studie.

Olika styrdokument kan inverka på lärarens konkreta arbete på olika sätt. Därmed utgör de en slags ram för arbetet och inverkar således mer eller mindre indirekt på lärmiljön som även innefattar relationer. Läraren kan vara delaktig i hur lärmiljön uppfattas. Cummins (2017) talar om identitetsförhandling i skolan och betonar att erkännandet av de mänskliga relationernas centrala betydelse är grundläggande för alla aspekter av studierna, särskilt när man vill undersöka studerande med migrationsbakgrund och deras framgång i skolan. Relationer som är

goda i skolan mellan lärare och studerande är mer avgörande för studerandes framgång än vilken annan undervisningsmetod som helst. Goda relationer mellan lärare och studerande uppväger också ofta tyngre än det ekonomiska och sociala underläge som många grupper med migrationsbakgrund befinner sig i.

Litteratursökningen har gjorts omgångar, under åren 2016 och 2017 men kompletterats under år 2018. Eftersom forskning som gäller vuxna studerande med migrationsbakgrund och deras uppfattning om lärmiljö och studier i Finland förefaller vara begränsad, så har jag i litteratursökningen valt ett brett angreppssätt och således också tagit med forskning som gjorts bland yngre deltagare i forskning, vilket kan vara motiverat då undersökningen är genomförd bland lärare som undervisar dessa personer. Studiesteden till en yrkesutbildning går för migranter ofta via en grundläggande utbildning som syftar till att förbättra språkkunskaper och förbereda för studier i Finland. Den grundläggande utbildningen i Finland kan rikta sig också till vuxna. (Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen...2017).

Jag har tagit del av så väl nationell som internationell forskning i tanke att få en så bred bild som möjligt av fenomenet. Det är tänkbart att det fenomen som studien gäller, har utforskats någon annanstans, även om utbildningsstrukturer, policyn och politiska debatter om utbildning för personer med migrationsbakgrund, naturligtvis kan skilja sig åt i olika länder och i olika utbildningssammanhang. Följaktligen behöver inte pedagogiska metoder som verkar lovande på en plats vara tillämpbara på en annan, påpekar Cummins (2017, s.7).

2.1.1 Forskning om styrdokumentens betydelse för en mångkulturell utbildning

Som ett resultat av migration och ökade globala kontakter, så kännetecknas det finländska samhället av en allt större mångfald som också blir synlig i utbildningssammanhang (Holm & Londen, 2010). Eftersom migrationsfrågor är ett förhållandevis nytt fenomen i Finland, så är det en naturlig följd att erfarenheterna av integrering är ringa också inom andra stadiets utbildning (Itkonen, Talib och Dervin, 2015). Söhn (2016) framhåller att det finns mycket lite kunskap och forskning om vuxna immigranternas deltagande i vuxenutbildning, trots att

vuxenutbildning är en självklar del av det industrialiserade samhället. Däremot är barn till immigranter ett mer beforskat tema (Soilamo 2008, Nilsson Folke 2017, Kilpi- Jakonen, 2011). Nilsson Folke (2017) konstaterar att det är först efter år 2000 som frågor som berör migration och utbildning fått uppmärksamhet i Sverige trots att skolor vänder sig till forskning för att få råd i dessa frågor.

När mångfalden i utbildningsorganisationerna i Finland ökar, leder det även till ett större behov av att diskutera såväl etniska policyn som verksamheter och teorier, säger Pirinen (2015). Alasuutari och Jokikokko (2010) påtalar att interkulturellt lärande baserar sig på öppen etik och begreppet ”otherness” som motpol till etnocentrism och i detta arbete har lärarna enligt författarna en viktig roll. Steinbach (2014) konstaterar att det behövs policydokument inom utbildning som mer uttalat inkluderar och välkomnar studerande med migrantbakgrund.

Pirinen (2015) hävdar att de svenskspråkiga utbildningsanordnarna på andra stadiet i Finland har inkluderat lärandemål för studerande med invandrarbakgrund i större omfattning, än vad de finskspråkiga utbildningsanordnarna har gjort i sina motsvarande strategier. Detta till trots, har svenskspråkiga skolor i genomsnitt färre invandrare än vad finskspråkiga skolor har. Det finns ett politiskt intresse för att öka integreringen av invandrare i svenskspråkiga skolor, säger Mansikka och Holm (2011), som har undersökt svenskspråkiga grundskol- och gymnasielärares förståelse för multikulturella frågor i utbildningssammanhang. Deras studie påvisar att svenskspråkiga lärare har en positiv attityd gentemot kulturell mångfald. Samtidigt uppfattar de svenskspråkiga lärarna lärandet som något som är oberoende av kultur.

En analys av diskursen om mångkulturell utbildning i Finland, har gjorts av Holm och Londen (2010) genom en granskning av den nationella läroplanen och de kommunala läroplanerna för den grundläggande utbildningen samt en granskning av styrdokument gällande utbildning och lärarutbildningarnas studieprogram. Den ökade kulturella mångfalden i skolan är en orsak till studiens uppkomst. Analysen visar på att det sedan länge har existerat mångfald som innefattar tvåspråkighet, två folkkyrkor och den samiska ursprungsbefolkningen. Dessa anses vara en del av den mångkulturella undervisningen. Kulturell diversitet begränsas i styrdokumentet till etnisk diversitet samt till invandrarernas språkliga och religiösa mångfald. Således är den mångkulturella utbildningen enligt denna forskning, till för elever med invandrarbakgrund och

i integrerande syfte. Dock finns det så väl ett nationellt, som ett lokalt syfte med att erbjuda god utbildning för invandrarstuderande, enligt Holm och Londen (2010).

Rubin (2017) har utgått från betydelsen av utbildning för mångfald och mångkulturalism, och redovisar i en studie som gjorts inom lärarutbildning ett försök till en mångkulturell läroplan eftersom forskning har visat att mångkulturella utbildningsprogram har positiva fördelar. Som exempel på sådana fördelar nämns ett större engagemang bland studerande från andra kulturer och därmed ett ökat antal akademiska prestationer och ett minskat antal studieavhopp. Genom att skapa en läroplan som utmanar studerande att ifrågasätta sina egna långvariga övertygelser om ras, kön, religion, förmåga och samhällsklass, försökte forskaren erbjuda studerande tillfälle för tillväxt. I sista hand var forskarens mål att studerande som deltog i kursen skulle börja förstå, införliva och sedan som utbildade lärare, bli förespråkare för social rättvisa och åter föra vidare detta perspektiv till sina studerande. Därigenom skulle man öka förståelsen för mångfald och bidra till förbättringar i samhället.

2.1.2 Forskning om lärarnas arbete i en lärmiljö som kännetecknas av mångfald

Cummins (2017, s. 163-165) framhåller att lärare alltid, medvetet eller omedvetet, måste positionera sig själva i skolor och klassrum som kännetecknas av kulturell, språklig och religiös mångfald. Deras interaktion i klassrummet, liksom deras undervisning, speglar deras egna identiteter som pedagoger men också hurdana identiteter de ser i sina elever. Lärarna gör alltså val i klassrummet hur de skall förhålla sig till frågor om mångfald och deras medvetna eller omedvetna val formar i sin tur deras identiteter som pedagoger.

Att forma klassrumskulturer som trots allt möjliggör inläring av språk uppfattas som en av lärarnas uppgifter, vilket framhålls av Vesteraas Danbolt och Kulbrandstad (2013, s. 23-25). När eleverna har olika förutsättningar språkligt, så ställer lärandesituationen andra krav på läraren men också på planeringen och läromedlen, än vad den gör i undervisningssituationer där eleverna har mera likartade språkliga och kulturella förutsättningar. De påpekar också att det blir allt vanligare att klassrum idag är mångkulturella och att de präglas av en

inlärningssituation med en allt större språklig heterogenitet bland eleverna, som skall undervisas tillsammans. Också Wedin och Hagman (2013, s. 9-12) belyser att läraren kan göra skillnad som i en antologi behandlar aktuell forskning om användning och utveckling av litteracitet i olika flerspråkiga lärmiljöer och hos individer i olika åldrar, så väl i som utanför klassrummet.

För att kunna förstå, möta och lära om studerandes kultur, är det betydelsefullt att läraren reflekterar över sin egen kultur. Johnson och Owen (2015) som i sin forskning beskriver ett program vars syfte är att hjälpa utbildare att förnya sitt praktiska arbete för att effektivera sin undervisning bland vuxna immigranter med engelska som andra språk, belyser vikten av detta. Som bakgrund till deras studie står att de statligt tilldelade resurserna krymper för dylik undervisning, samtidigt som immigrationen och behovet av undervisning i engelska som andra språk ökar. Forskarna lyfter fram betydelsen av att inkludera deltagarnas egen kultur i undervisningen som väldigt viktigt. Forskningen betonar även vikten av en god undervisning i engelska som andra språk, eftersom språkkunskaper anses förebygga marginalisering.

Att lärarna kan uppfatta mångfald som ett specifikt problem som står avskilt från och utanför skolans verksamhet och lärandeverksamhet, framkommer av Coronel och Go´mez-Hurtado (2015) i en studie bland spanska lärare. Spanien, som av tradition är ett land som upplevt emigration, har under de senaste åren fått ta emot en stor mängd immigranter, vilket i sig har lett till demografiska, sociala och kulturella förändringar. Resultatet av deras forskning påvisar att lärarna som deltog i undersökningen gör sitt jobb i avsaknad av en professionell kunskapsbas, vilket innefattar kulturkompetens och mångkulturell kompetens. I studien framkommer en del problem som förknippades med studerande som har migrantbakgrund. Det främsta var immigranternas språkkunskaper samt deras betydelse för att kunna uppnå studieprestationer. Även disciplinära frågor och störande beteende i klassrummet, liksom en låg kunskapsnivå hos studerande med migrationsbakgrund, lyftes fram. Det påtalades också att en del studerande uppvisade föga intresse för utbildning och undervisning. Lärarna försökte ta med immigrantstuderandes kulturella bakgrund och erfarenheter i undervisningen i syfte att försöka berika tillvaron i klassrummet, vilket i studien lyfts fram som positivt.

Lärarnas behov av stöd för de särskilda utmaningar som det innebär att undervisa personer med immigrant- och flyktingbakgrund, har lyfts fram i en kanadensisk studie av MacNevin (2012). Resultatet från den här kvalitativa undersökningen bekräftar behovet av förbättringar i utbildningsvillkoren som kan ske i form av lärares fortbildning och träning men också av resurser och verksamhet som är inkluderande i skolmiljön. De lärare som deltog i studien uttryckte att de kände osäkerhet inför hur de ska bemöta unga studerande med flyktingbakgrund som har upplevt trauma. Intervjuerna som studien baserar sig på, visar att en annan pedagogik kan behövas när man undervisar studenter med flyktingbakgrund. En utmaning består i att kunna stödja studerande med flyktingbakgrund känslomässigt i klassrummet. Inkludering, så väl socialt som utbildningsmässigt är viktigt, inte minst i avsikt att förebygga marginalisering. Vikten av att bygga på studerandes tidigare erfarenheter och kunskaper är grundläggande för deras lärande. Samtidigt framkommer att lärarna behöver mer träning och resurser för att mer effektivt kunna undervisa unga med flyktingbakgrund.

Vikten av att vuxenutbildare kan planera och strukturera upp verksamhet och aktivitet i klassrummet på ett medvetet och förnuftigt sätt påtalas av Wairimu (2014). Samtidigt är det viktigt att vuxenutbildare är medvetna om och förstår de anpassningsproblem som vuxna med migrationsbakgrund kan ha. I anpassningsprocessen upplever särskilt vuxenstuderande i den här undersökningen att rådgivare och kuratorer är betydelsefulla stöttepelare. Från skoladministrativt håll är det viktigt att personal uppmuntras att utsätta sig för att erfara kulturell mångfald genom samvaro som deras studerande naturligen ger möjlighet till.

Att det finns ett politiskt intresse av att öka integreringen av invandrare i svenskspråkiga skolor, påtalas av Mansikka och Holm (2011) som har undersökt svenskspråkiga grundskol- och gymnasielärares förståelse för multikulturella frågor i utbildningssammanhang. Forskarna genomförde semistrukturerade intervjuer med 26 svenska talande lärare i Helsingforsregionen. Studien påvisar att svenskspråkiga lärare i grund- och gymnasieskola har en positiv attityd gentemot kulturell mångfald men att de å andra sidan uppfattar lärande som något som är oberoende av kultur. Att de själva tillhör en minoritet, behöver nödvändigtvis inte påverka deras förståelse för studerande som är invandrare. Lärarna på det som kallas andra stadiets utbildning i Finland, har enligt Itkonen, Talib och Dervin (2015) ringa erfarenhet av inkludering av invandrare i utbildningen. Detta till trots, berättar deras forskning att lärarna på andra stadiet

upplever att en ökad mångfald utmanar såväl deras känsla för interkulturella frågor, som deras beredskap att möta och kommunicera med invandrarstuderande på ett bra sätt.

Lärares uppfattningar om sitt arbete i den mångkulturella arbetsgruppen har klarlagts i Soilamos doktorsavhandling (2008). Forskningen är gjord bland grundskollärare i Finland. Den påvisar att barnen med migrationsbakgrund ger lärarna rikligt med extra arbete och att lärarna upplever sitt arbete med dessa elever betungande men ändå utmanande. Barnen med migrantbakgrund medförde många förändringar i lärarens arbete och lärarna ansåg inte att de var tillräckligt förberedda för vad arbetet innebar. De upplevde inte heller att de hade fått tillräckligt med skolning för uppgiften att undervisa barn med migrationsbakgrund. Undersökningen påvisar också att tidigare uppfattningar gentemot barn till migranter, såväl negativa som positiva, förstärktes. En särskild utmaning som belyses av Pirinen (2015) är att det inte finns lämpligt undervisningsmaterial i Finland att tillgå för studerande som har svenska som andra språk och som har en annan kulturbakgrund.

En kvalitativ studie av Lassenius (2011) som fokuserar på lärarna i mångkulturella miljöer i Finland, och särskilt på vårdlärares kulturkompetens, påvisar att ju mer kompetens lärarna har för att möta kulturer, desto mer minskar lärarens känslomässiga reaktioner. Avhandlingen baserar sig på två delstudier. Resultatet påvisar att lärarna förhåller sig tveksamma till att undervisa mångkulturella grupper när den första datainsamlingen i studien genomfördes år 2000. Lärarna upplevde osäkerhet och rädsla för det nya i situationen som det innebar att få immigranter med i gruppen. Särskilt kände de osäkerhet inför vilka undervisnings- och evalueringsmetoder de skulle använda. Lärarna skulle också ha önskat mer stöd från hela utbildningsinstitutionen. När den andra delstudien genomfördes sex år senare, framkom att lärarna var mer förmögna att fokusera på det aktuella ämnet och studerandes lärande, trots att de upplevde att de då ännu saknade undervisnings- och evalueringsmetoder. Vid den skola som deltog i studien, gjordes under åren 2000 till 2006 då studien pågick, målmedvetna ansträngningar att anpassa skolan till studerande med mångkulturell bakgrund. Resultatet påvisar att den individuella kulturkompetensen inte utvecklas automatiskt över tid, utan den kräver stöd av institutionen och förutsätter att institutionen kan utvecklas. Samtidigt agerar de lärare vars individuella kompetens utvecklas, som agenter för förändring, vilket i sin tur bidrar till institutionens utveckling.

Läraren kan utveckla sin interkulturella kompetens genom vad som av forskarna Rissanen, Kuusisto och Kuusisto (2015) kallas för själv reflekterat lärande. Deras forskning påvisar att det är nödvändigt att lärarstuderande är villiga att engagera sig i självreflektion som en utgångspunkt för att utveckla ett etno-relativt förhållningssätt till minoriteter. Lärare behöver vidare få tillfällen att jämföra och diskutera sina uppfattningar om interkulturalitet, påtalar Hahl och Löfström (2015) i en studie som gjorts bland så väl lärarstuderande, som de lärare som utbildar blivande lärare. Betydelsefulla andra är ett begrepp som används av Jokikokko (2009) som påvisar att andra personer kan vara viktiga för läraren när läraren i sin tur skall lära sig om interkulturellt lärande. Studien belyser att lärarens attityder mot mångfald har väsentlig betydelse för arbetet med studerande från andra kulturer och därför behövs hos varje enskild lärare ett uppvaknande som utvecklar så väl en interkulturell medvetenhet som en etisk medvetenhet.

Lassenius (2011) framhåller att det i Finland ingår i lärarens arbetsuppgifter inom yrkesutbildningen att aktivt utveckla så väl läroplanen och undervisningsmaterial som undervisningssätt och metoder för undervisningen. Enligt forskning av Alasuutari och Jokikokko (2010), kan lärare befinna sig i en nyckelposition genom sin möjlighet att bidra till studerandes medvetenhet, attityder och handlingar. Därför borde interkulturellt lärande vara en del av professionella färdigheter för alla som arbetar i ett multikulturellt sammanhang, särskilt professionella inom utbildningssektorn.

Cummins (2017, s. 8-9) betonar genomgående att pedagoger som i sitt jobb möter många kulturer, utmaningarna till trots, aldrig är maktlösa. De kan välja hur de organiserar interaktionen i sina klassrum. De väljer själva hur de ser på sin roll som pedagoger för personer med olika språk och kulturbakgrund. Ett exempel på ett sådant val är om de förmedlar enbart ett ämnesinnehåll eller om de kopplar det till personernas liv och erfarenheter. Vidare väljer de hur de förhåller sig till personernas språk och kultur samt hur och om de uppmuntrar olika grupper till att vara delaktiga i samhället. Lärarna väljer hur de gör tillämpningar och bedömningar. Oavsett om styrdokument som läroplan och politik på så väl nationell som lokal nivå ger läraren anvisningar för arbetet, så bestämmer pedagogen vilka sociala och utbildningsmässiga mål som hen strävar efter med sina studerande.

2.1.3 Forskning om migranternas syn på studier

Den litteratursökning som gjorts, antyder att en stor del av forskningen utgår från olika policy- och styrdokument, alternativt från lärarens perspektiv. Litteratursökningen har gett ett begränsat antal forskningar som utgår från den vuxne studerande med migrationsbakgrund. Stille (2015) påpekar vikten av en större öppenhet för studerandeperspektivet vad mångkulturalism beträffar, men framhåller också att en pedagogik som är mera kulturellt sensibel behövs.

Genom att man ger studerande möjligheten att ta in den totala omfattningen av deras språkliga och kulturella resurser och genom att ta in olika livsberättelser in i den utbildningskontext där de befinner sig, så kan man bidra till att skapa förhållanden för studeranden där studerande kan investera sig själva i de pågående klassrumsaktiviteterna. Genom ett sådant arbetssätt kan man stöda deras språkutveckling (Stille 2015). Att lära sig ett språk kan inte åtskiljas från studerandes levda erfarenheter och deras process i att identifiera sig i klassrummet. Nyanlända elever ses av Nilsson Folke (2017) som andra språksinlärare. I medeltal tar det 5-7 år att lära sig det andra språkets skolspråk. Nyanlända som går språkförberedande utbildning anser att deras utveckling utbildningsmässigt sett stagnerar i den språkförberedande gruppen, vilket framkommer i Nilsson Folkes forskning (2017). Därför är det nödvändigt att kunna påskynda deras utbildning och göra ämnesundervisningen mer tillgänglig.

Steinbach (2014) påpekar att immigranter kan reagera på olika sätt när de ska anpassa sig till ett nytt värdsamhälle där normer och värderingar avviker mycket från det som de är vana vid i sina ursprungsländer. Konfliktyllda diskurser från arv, bakgrund när man möter det mottagande värdsamhället spelar en avgörande roll för processen hur man anpassar och rekonstruerar sin sociala, kulturella och personliga identitet, säger Steinbach (2014) vidare, som studerat identitetskonstruktion hos nyanlända immigranter i Kanada. Piland, Hess och Piland (2000) påvisar att alla studerandes lärande berikas när innehållet är mångkulturellt och mångfald tas i beaktande.

Nilsson Folke (2017) har vidare i sin doktorsavhandling om skolövergång som levd erfarenhet i högstudier och gymnasier belyst flera perspektiv hos nyanlända elevers upplevelse av lärande och inkludering. Nyanlända elever är rättighetsbärare och blir policysubjekt. Hur man tar emot nyanlända säger något om hur skolan kan leva upp till sitt inklusionsuppdrag och den rätt till lärande som alla elever har. Resultaten i avhandlingen visar att övergången till vanlig klass från klass för förberedande undervisning, ofta har varit svårare än väntat på grund av brist på pedagogiska och sociala resurser i skolan. I sig kan detta leda till att tiden i den förberedande utbildningen förlängs, vilket i sin tur leder till en förlängd skolgång. En studerande kan vara formellt inkluderad i en ordinarie klass, men ändå uppleva sig vara exkluderad vad gäller både inkludering och möjligheter till lärande för att skolan brister i att anpassa pedagogiken till de förutsättningar som studerande har. Samtidigt kan studerande uppleva att det är svårt att skapa sociala relationer till de andra i klassen. Nilsson Folke (2017) lyfter vidare fram att studerande kan känna att förberedelseklassen på samma sätt präglas av exkludering från skolan i stort men tillika känna sig inkluderad socialt i förberedelseklassen. Avhandlingen påvisar också att det är svårast att socialt inkluderas i en liten kommun eftersom majoriteten av studerande har svenska som första språk. I en stor urban kommun upplevde studerande en snabbare social inkludering på skolan, men en social exkludering i kommunen i stort är svårare.

Ur ett studerandeperspektiv belyser Morse (2012) att för de immigranter som kommit med flyktingstatus så handlar lärandet inte bara om formellt lärande som sker i institutioner. Det informella och det non formella lärandet är såväl en betydelsefull som en naturlig del av lärandet för personer som kommer från ett annat land. Lärandet i det nya landet sker överallt i de vardagssituationer som den nyanlända möter.

Magro och Polyzoi (2009) påvisar i en kvalitativ studie bland flyktingar i Kanada och Grekland att traumatiska händelser som t ex flykt från krig, kan överväldiga och ge bestående symptom på stress som kan pågå mycket länge efter att man kommit ur den kritiska situationen. Forskarna påpekar att om migranterna varit med om traumatiska händelser, så har det en störande inverkan på individens psykiska kapacitet som påverkar så väl personliga som yrkesmässiga relationer. För många flyktingar så bryter flyktingskapet av och förändrar den pågående utvecklingsprocessen i livet också för den vuxna individen. Samtidigt kan den medföra en rad olika förluster.

Att immigranter som kommer från olika områden oftast lever under olika omständigheter som lärare kan vara omedvetna om, belyses i en kvalitativ studie av Stewart (2013) som baserar sig på en ung immigrants berättelse. För unga immigranter kan tillvaron underlättas av lärarna i klassrummet om de ges möjligheter att använda också sitt modersmål. De bör ha möjlighet att berätta sin historia och här är möjligheten att delvis använda sitt modersmål värdefull.

Bland äldre ungdomar som kommit från krigsdrabbade områden och som studerar på universitet, har Stermac et al., (2012) gjort en kvantitativ studie i syfte att reda ut hur de klarade sina studier eftersom det kan innebära utmaningar att bli delaktig i ett nytt utbildningssystem för så väl frivilliga som ofrivilliga migranter. Resultatet påvisar att studerande som migrerat från krigsdrabbade områden klarade sig bra på generellt jämförbara områden i såväl gymnasiet som på universitet, jämfört med sina kanadensiskt födda jämnåriga. Dock var det vanligt att gymnasiet genomgåtts på längre tid. Studenterna påvisade generellt en hög nivå av motivation, förväntningar på framtiden samt hög grad av akademiskt engagemang. Många av immigrantstudenterna kom från familjer med hög utbildning. De hade dock svårare att skapa vänskapsrelationer med andra studerande än de som var födda i Kanada. Vad akademiskt engagemang beträffar, noteras att speciellt kvinnliga immigranter var mer engagerade än de kanadensiskt födda kvinnorna.

I matematiska ämnen och IT-kompetens presterade studenterna med utländsk bakgrund bättre medan de visade tecken på större svårigheter vad språkliga utmaningar så som att förstå kursinnehåll, beträffar. Studien lyfter vidare fram att språksvårigheter i ett tidigt skede av utbildningen kan bidra till sociala svårigheter. Studien identifierar så väl faktorer som hör samman med en lyckad integrering av migranter, som potentiella riskfaktorer. Samtidigt ger forskarna förslag till fortsatt forskning. Fortsatt forskning om hur traumatisk stress, social integrering samt vad det specifikt innebär för lärandet att traumatiskt exponeras, så väl som faktorer som kan förebygga och skapa motståndskraft när man erfar motgångar, skulle vara värdefullt, påpekar forskarna (Stermac et al., 2012)

Antikainen (2010) har studerat känslan av tillhörighet till det finska samhället bland kvinnor som flyttat till Finland från Ryssland och Estland. Antikainens (2010) doktorsavhandling, har ett narrativt grepp och baserar sig på intervjuer med 13 ryska samt 10 estniska kvinnor som

flyttat till Finland och som samtliga studerat inom social- och hälsovårdsområdet, antingen för att bli närvårdare eller för att bli socionomer. Enligt undersökningen upplever kvinnorna att man bemöter dem som främlingar, de anses vara annorlunda och som om de levde i skuggan av att vara annorlunda. Deras erfarenheter av inkludering i det finländska samhället baserar sig på att ha en arbetsidentitet som definieras utgående ifrån de nationella behoven. Immigranten placeras i positionen som någon som fyller ett gap, tomrum eller behov på arbetsmarknaden. Valet att utbilda sig inom social- och hälsovårdsområdet samt att överhuvudtaget erhålla en finsk utbildning, upplevs alltså som socialt styrt från det finländska samhällets sida.

En finsk utbildning ses ändå av kvinnorna i Antikainens (2010) forskning som en väg till finländskhet. Med finsk utbildning erhåller man en känsla av att vara finländare. Medborgarskap, ett mål med utbildningen, kräver samtycke för att socialiseras in i det finska samhället. Den enda möjligheten att visa sig lämplig som samhällsmedlem är att anpassa sig till finska och västerländska kulturella värderingar, som idealiserar individualitet. Avhandlingen påvisar att en person med invandrarbakgrund, ännu efter avklarad finsk utbildning, betraktas som en invandrare och inte har tillgång till alla subjekspositioner i samhället vilket begränsar delaktigheten i samhället. När man är invandrare så positioneras man i en annan kategori som upprätthåller att man är annorlunda och invandrare. Deras livsberättelser talar om kampen om att höra till men påvisar samtidigt att kraften att förändra sitt liv finns.

En forskningsrapport av Castaneda et al., (2012) som lyfter fram invandrarernas hälsa och välbefinnande i Finland, påvisar att det finns ett samband mellan en lyckad integrering, hälsa och arbetsförmåga. Bland de migranter som intervjuades i denna studie, framkommer att endast ett fåtal av de nyanlända upplever att de har huvudrollen i sitt liv. I stället uppfattar de att det är arbetsförmedlaren som bestämmer över deras dagliga liv och att deras åsikter endast har en begränsad inverkan på beslut som fattas som gäller dem. Det bidrar i sin tur till känslor av hopplöshet och maktlöshet. Likande resultat rapporterar Ikonen (2015) i en svensk undersökning som även betonar att migranternas hälsa och välbefinnande kan vara komplext på grund av att de präglas av erfarenheter från tiden före och efter migrationen.

Cummins (2017, s. 10) lyfter i sin forskning fram att identitet är ett grundläggande teoretiskt och pedagogiskt begrepp som är avgörande för studieframgång hos de som har annat språk och

annan kulturbakgrund. Bland afrikanska invandrarkvinnor som deltar i högre utbildning i USA har Wairimu Gatua (2014) gjort en studie i syfte att upptäcka utbildningsmässiga och sociokulturella erfarenheter och hur de klarar av sina multipla identiteter. En del av dessa kvinnor studerade i USA men hade delar av sin familj och sina närmaste anhöriga kvar i Afrika. I den kvalitativa forskningen kunde särskilt fem särskilda teman som är förbundna till varandra urskiljas. En utmaning för kvinnorna var att upprätthålla två olika kulturer. Undersökningen visar att förmågan att upprätthålla starka transnationella band till sina familjer bidrog till att klara av att upprätthålla två kulturella sammanhang tillika som de beskrev en otrolig kamp om hur de anpassade sig och hur de lyckades i den nya omgivningen. En orsak som bidrog till hur kvinnorna upplevde sin situation och som ökade deras grad av upplevd meningsfullhet, var förekomsten av ett starkt stödjande nätverk t ex av en förälder eller äkta hälft. Att familjen eller en närstående t ex en förälder engagerade sig i deras utbildning t ex genom att ta ansvar för deras barns medan kvinnorna studerade, var en resurs som gjorde anpassningen till det nya livet och utbildningssystemet mindre traumatisk.

Kvinnorna upplevde ändå att de hade många olika roller i vardagen och att hantera dessa rollers innehåll som bestod av arbete, studier och hushållssysslor hemma, var en utmaning som ibland ledde till utmattning. Om familjen engagerade sig på ett deltagande sätt var det en stark tillgång i deras utbildningsmässiga strävan. Familjens tidigare utbildningsnivå har en inverkan på kvinnornas studief framgångar och motivation. Kvinnorna förknippade fortsatt utbildning med en avsevärd tillgång till nya karriärmöjligheter. Att vara den enda med utländsk bakgrund i en grupp upplevdes otillfredsställande. Utbildningssystemet i USA skiljde sig också avsevärt från det afrikanska och innebar en ny anpassning. En annan utmaning som kvinnorna särskilt belyser är språkliga utmaningar. Att ha ett uttal som försvårar att andra förstår vad man avser, var utmattande men ändå upplevde de inte att deras förmåga att uttrycka sig inverkade på hur andra uppfattade deras personlighet (Wairimu Gatua, 2014).

Upplevelser av blyghet är det mest framträdande temat i Steinbachs (2014) studie bland vuxna migranter. Trots att forskaren själv inte nämnt ordet blyghet i sina forskningsfrågor, så var blyghet det frekvent mest framträdande ordet genom vilket informanterna beskrev de som förändringar i deras personliga och sociala identitet under anpassningsprocessen i det nya landet. I motsats till uppenbart logiska konsekvenser av att vara blyg på grund av förändringarna

i den språkliga och kulturella miljön, så uppgav fem av åtta informanter att de blev mindre blyga som ett resultat av migrationen. Fenomenet anses i denna forskning inte vara förknippat med kön eftersom både män och kvinnor använde denna term. Däremot belyser informanterna att människors uttryckssätt är väldigt olika mellan olika kulturer och att sociokulturella normer så som respekt och hierarki inverkar på hur man uttrycker sig i det nya samhället. Att bli mindre blyg upplevdes som den mest betydelsefulla förändring som de kunde identifiera i relation till migrationen. Informanterna påpekade också att de vid sidan av policydokument inom utbildning som mer uttalat välkomnar och inkluderar studerande med immigrantbakgrund behövs också ett arbete mot en förändring av den allmänna opinionens uppfattning om integration av immigranter i samhället.

En studie av Wu och Wu (2015), vars syfte var att öka förståelsen för lärandeupplevelser bland vietnamesiska kvinnor som immigrerat till Taiwan, belyser det mångfasetterade i att flytta till ett annat land och där studera. Resultatet påvisar att en stark personlig identitet och en stark kulturell identitet knuten till hemlandet inte bara motiverade kvinnorna till att fortsätta en högre utbildning, utan också hjälpte kvinnorna att bevara siktet i och intresset för frågor som gäller kvinnliga immigranter i och deras hemland. En god självidentitet och en stark kulturell identitet ger individerna en känsla och trygghet och tillhörighet. Samtidigt skaffar sig dessa kvinnor vad författarna benämner en bikulturell kompetens som kan göra det möjligt för etniska minoriteter att utveckla sin förmåga att klara av den dubbla kontexten mellan den dominerande kulturen och deras egen kultur.

2.1.4 Forskning om lärmiljöns betydelse

Ett ständigt aktuellt ämne bland lärare är klassrums eller skolans klimat, miljö, atmosfär, ton eller ethos, säger Fraser och Wahlberg (1991). Forskarna Fraser och Wahlberg har under årtionden varit ledande på forskning kring klassrummets och skolans psykosociala klimat och deras forskning har till största delen skett bland studerande i grundskolmiljö och i andra stadiets utbildning. Klassrummets och skolans klimat vilka kan anses ha inverkan på lärandet, anses också vara det samma som social-psykologiskt meningssammanhang eller styrande faktorer för lärandet. Hur det undervisas påverkar lärmiljön och den i sin tur inverkar på studerandes

lärande. Klassrummets miljö uppskattas av forskarna medföra så väl starka som konsekventa kopplingar till studerandes prestationer och attityder i lärandet.

Att det i den fysiska lärmiljön finns resurser så som tillräckligt med datautrustning att tillgå för studerande är viktigt för att lärmiljön skall anses vara god. Vidare vore det också bra att det finns tillräckligt med allmänna utrymmen att vistas i under pauser så att studerande har möjlighet att vila och slappna av i sin lärmiljö. I forskningen framkommer att det finns en kulturell aspekt då det gäller allmänna utrymmen och att personer från olika kulturer kan uppleva situationen som obekvämt om det i rummet finns personer av annat kön eller annan kultur. Det kan också vara schemats och studiernas upplägg som skapar ångest och illabefinnande liksom kraven på bedömningen. Att inom för kort tidsfrist ha för många inlämningsuppgifter är stressande medan en tillmötesgående attityd hos lärarna är betydelsefullt för upplevelsen av lärmiljön och välbefinnandet (Tharani, Husain och Warwick, 2017).

Allodi (2010) menar att det sociala klimatet i lärmiljöer ofta negligeras. Ändå är lärmiljöernas sociala klimat en betydande faktor för utbildningsprocesser. Tydligt organiserade lärande aktiviteter är en av de allra viktigaste faktorerna i en studie av Radovan och Macovec (2015) studie som bidrar till studerandes goda uppfattning av lärmiljön. Om studerande inte lär sig i en lärmiljö som uppfattas motiverande, så kommer hen också att utveckla en negativ attityd gentemot lärande och utbildning i allmänhet. En god lärmiljö utgående från denna forskning måste innehålla tre baskomponenter för att för att öka och utveckla vuxna studerandes inre motivation. Det är kompetens, autonomi och social tillhörighet som är viktigast för att vuxna studerande spontant ska uppleva tillfredsställelse i sin lärmiljö.

En studie av Tharani, Husain och Warwick (2017) påtalar att kvalitén på lärmiljön har en betydelsefull inverkan på studerandes välbefinnande. Enligt deras kvantitativa studie som baserar sig på semistrukturerade intervjuer med 16 sjukskötarstuderande, så har tillvägagångssättet för lärandet betydelse och det påverkar hur studerandes helhetsmässiga uppfattning av lärmiljön. Att få positiv respons på sitt arbete som studerande är viktigt och att enbart få en respons som påtalar vad man som studerande utträttat bristfälligt upplevs av informanterna blockera inläringen. Den ton som lärarna slår an i klassrum och i den kliniska miljön liksom attityder och kroppsspråk, inverkar på hur studerande uppfattar lärmiljön.

Inom yrkesutbildningen och i den förberedande utbildningen i Finland, är det nödvändigt att beakta den mångfald som finns i de olika utbildningarna och deras lärmiljöer. Genom digitalisering och tack vare teknologins utveckling förändras formerna för lärandet och det möjliggör nya lärandemöjligheter. Lärandet i en virtuell lärmiljö medför även utmaningar som förutsätter att studerande, också sådana studerande som behöver särskilt stöd, kan studera självständigt. (Raudasoja et al., 2018, s. 83) Trots att möjligheterna till virtuella lärmiljöer ökar, så är det viktigt att erbjuda studerande möjligheten att kunna skaffa sig kunskaper i en autentisk lärmiljö. I den autentiska lärmiljön hämtar man i olika lärandesituationer in arbetsmetoder och arbetssätt. Nokelainen och medförfattare (2017, s. 9) konstaterar modellinläring är av grundläggande betydelse för utvecklandet av den form av tyst kunskap man lär sig i kommunikationsprocesser på olika arbetsplatser. Även erfarenheter av att vara delaktig i en arbetsgrupp och att vara en medlem i arbetsgemenskapen är också betydelsefullt för inläringen.

Pylväs, Nokelainen och Rintala (2017) har studerat det finländska lärlingssystemet som baserar sig på ett avtal mellan utbildningsorganisationen och arbetsplatsen och där studerandes huvudsakliga tänkta lärmiljö är arbetsplatsen. Tanken med läroavtal är att förlita sig på en lärmiljö som i mycket stor omfattning är arbetsplatsförlagd och i vilken lärmiljön är autentisk och där kollektivt stöd ges av erfarna arbetstagare. Studien påvisar att yrkesmässigt kunnande också utvecklas genom den externa handledning och stöd som erhålls genom att delta i daglig samverkan i utbildning på arbetsplatsen. Särskilt påvisar resultatet att studerande som har fullständiga problemlösningsfärdigheter i kombination med långtgående sociala färdigheter, självmedvetenhet och förmåga till själv reglering, uppfattas som yrkesmässiga experter men också klarar sig bra i sin lärmiljö. Faktorer som tidsbrist på arbetsplatsen samt brist på resurser och pedagogiskt kunnande, visade sig försvåra inläringen på arbetsplatsen. En nackdel som forskarna påtalar när lärandet sker på arbetsplatsen är att lärandet också blir arbetsplatsmiljöspecifikt. För att arbetsplatserna skall vara gynnsamma som lärmiljöer så behövs också nya strukturer och att pedagogiska tillvägagångssätt utvecklas. Utbildningsorganisationernas undervisande personal behöver få en signifikant starkare roll för att dela sitt pedagogiska kunnande på arbetsplatserna.

Ett av de mest centrala målen men den förnyade yrkesutbildningen är att öka lärandet i arbetslivet för studerande men samtidigt också att göra studerandes övergång till arbetslivet mera smidigt. Begreppet delaktighet, som innefattar en känsla av tillhörighet och att bli accepterad, och att känna att man är en medlem i samfundet, betonas av Niemi och Jahnukainen (2018, s. 9-12) så väl då det gäller utbildningsorganisationen som arbetsplatsen men också hela samhället i dess vidaste bemärkelse. Trots möjligheter till så väl individuella som virtuella studier i egen takt, så är det fortfarande viktigt att skapa möjligheter för gruppverksamhet i olika former och att skapa en god gruppdynamik.

Då det gäller lärmiljöer så kommer det långt an på lärarna att utveckla olika sätt och möjligheter för studerande att lära sig i olika hybrida lärmiljöer. Till dessa lärmiljöer hör skolans fysiska och virtuella inlärningsmöjligheter men också arbetsplatserna som lärmiljöer. Man kan inte heller bortse från lärandet som sker i de lärmiljöer som är en del av studerandes fritid så som miljöer som hör samman med deras hobbies och arbete på fritiden (Raudasoja et al., 2018 s. 86).

2.1.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns många utmaningar i en mångkulturell lärmiljö. Ur lärarens aspekt är det en utmaning att det saknas lämpligt undervisningsmaterial för de som har svenska som andra språk (Pirinen, 2015). Läraren har dock nytta av att reflektera över sin egen kultur för att kunna förstå, bemöta och lära om studerandes kultur (Johnson och Owen, 2015). Vikten av en större öppenhet för studerandes perspektiv då det gäller mångkultur, påtalas av Stille (2016). Alla studerandes lärande berikas då mångfald och mångkultur beaktas i innehållet (Piland, Hess & Piland, 2000). Hur det undervisas har inverkan på lärmiljön och den i sin tur inverkar på studerandes lärande menar Fraser och Wahlberg (1991). Även Tharani, Husain och Warwick (2017) påtalar att lärmiljön har betydelsefull inverkan på studerandes välbefinnande. Den ton som läraren slår an i lärmiljön inverkar på hur studerande uppfattar lärmiljön. Att vara delaktig, att ha en känsla av tillhörighet och att vara accepterad och att känna att man är en del i samfundet framhåller Niemi och Jahnukainen (2018). För en del studerande med migrationsbakgrund kan en finsk utbildning uppfattas som en väg till finländskhet (Antikainen, 2010).

2.2 Grunden för en god interkulturell lärmiljö

I detta kapitel kommer teoribildningen som ligger till grund för studien att presenteras. Jag har valt att belysa grunden för en god interkulturell lärmiljö utgående från Pirjo Lahdenperäs syn (1997, 2004, 2010, 2015, 2017) på interkulturell pedagogik samt Martha Nussbaums (1997, 2016) tankar om kosmopolitiska ideal inom utbildning eftersom begreppet kosmopolitism förekommer i Lahdenperäs (2004, 2017) teorier om interkulturell pedagogik och som uppfattas som betydelsefulla i forskningssammanhanget. Betydelsens av erkännandets politik så som det beskrivs av Charles Taylor (2009) är min tredje utgångspunkt då jag belyser grunden för en god interkulturell lärmiljö.

2.2.1 Betydelsen av interkulturell pedagogik

Pirjo Lahdenperä (2004, s.11-12) har med början i sin doktorsavhandling ”Invandrarbakgrund eller skolsvårighet” (1997) skrivit kring interkulturell pedagogisk utveckling i ett nordiskt perspektiv och med start i Sverige. Som en följd av allt ökande immigration till Sverige på 1980-talet, så lanserades begreppet interkulturell undervisning och så småningom också ett krav på förändring även i undervisningens innehåll. Ett riksdagsbeslut i mitten av samma årtionde påtalar att ett interkulturellt synsätt skall prägla alla former av utbildning och undervisning. Tanken är att interkulturell pedagogik inte enbart är ett ämne, utan det är ett arbetssätt som skall genomsyra hela verksamheten i utbildningen. Avsikten är att uppnå ömsesidig respekt och förståelse inte bara i klassrummet utan i hela skolan och i förlängningen också i närsamhället.

Interkulturell pedagogik motsvarar enligt Lahdenperä (2004 s. 13) den engelska termen ”*intercultural education*” och ska ses som ett övergripande begrepp som innefattar interkulturellt lärande, interkulturell kommunikation och interkulturell undervisning. En skolutveckling som utgår från mångkulturalism samt interkulturell pedagogisk forskning hör också till. Pedagogik ska omfatta allt som berör lärandet inom pedagogikens område. Allt från lärande genom vägledning, handledning och lärande till fostran, undervisning och ledarskap skall ingå. Därmed är det motiverat att det inom pedagogik finns en särskild riktning som är interkulturell och vars uppgift är att forska i dessa pedagogiska fenomen. Det är nödvändigt att pedagoger har insikter om att kulturelaterade faktorer inverkar på hur människor utvecklas och

lär sig. Därmed är interkulturell pedagogik ett angeläget ämne inom alla nivåer av utbildning, också för högskolornas verksamhet.

Den goda interkulturella lärmiljön

Lahdenperä (2004, s. 58) belyser att ett lands dominerande värderingar, regler och lagar ofta blir synliga i olika styrdokument som gäller för landets utbildningar. De värderingar och regler som gäller inom utbildning formas långt av nationella värderingar och det medför att det likväl kan vara organisationer och institutioner som fungerar rasistiskt som enskilda personer i samhället. Ofta uppfattas ett samhälles dominerande värderingar som självklara och allmängiltiga.

När Lahdenperä (2004, 2015) talar om interkulturella lärandemiljöer är målsättningen med lärandemiljöerna att de skall utveckla skolans organisation och dess verksamhet utgående i från mångfalden som finns i skolan. För att det skall vara möjligt så måste skolan aktivt granska de värden som uttrycks i styrdokument som t ex läroplanen. Också undervisningens betydelse och meningsfullhet samt hur undervisningen genomförs och hur den utvärderas skall granskas. Om man eftersträvar en positiv lärmiljö i läroanstalten så ska man utgå från ett mångkulturellt synsätt vad beträffar målsättning, normer och kultur.

Lärandemiljöer innefattar de två systemteoretiska utgångspunkterna miljö och mening, enligt Lahdenperä (1997, 2004, s. 59). Miljöaspekten innefattar olika omgivningsmässiga aspekter och samspelet mellan dessa. Meningssystem handlar i sin tur om den kultur som kännetecknar det inre livet i skolan. Meningssystem omfattar t ex värderingar, relationer och beteenden och därmed också de svårigheter och problem som kan finnas i skolan. Lahdenperä (2004, s.61-72) sammanfattar kort goda lärandemiljöer som miljöer som möjliggör lärande och att lära sig det som är viktigt att lära sig. Innebörden av sammanfattningen utvecklas i texten nedan och det betonas att mångfalden bör vara påtalad i utbildningsorganisationens verksamhetsplaner. Därtill bör mångfalden lyftas fram i marknadsförande sammanhang som något positivt. Kommunikationen från ledare och lärare bör vara kosmopolitisk för att förebygga motsättningar och undvika att grupper nedvärderas. I interkulturell undervisning behöver man ta hänsyn till studerandens språk, erfarenheter och kulturella bakgrund, säger Lahdenperä (2004) och dessa

tankar stöds av Cummins (2017). Allmängiltiga etiska värden så som sanning, rättvisa, godhet och vänskap är universella etiska värden som de flesta kulturer grundar sig på och som kan tillämpas i den interkulturella pedagogiken. När man erkänner öppet att en utbildningsorganisation är mångkulturell, så bör det medföra att allt från organisation till pedagogiskt innehåll och arbetssätt, också beaktar fler språk och kulturer än bara språk och kulturer som är i majoritetsposition.

Goda interkulturella lärmiljöer kännetecknas av en mängd olika faktorer. Först och främst bör de beakta sådana faktorer i omgivningen som har betydelse för tillvaron i miljön. Vidare ska de beakta de svårigheter och problem som existerar i miljön, så att dessa kan åtgärdas eller utvecklas. Mångfalden bör vara det som man utgår ifrån. Det skall finnas verksamhetsplaner och styrdokument som beskriver verksamheten och i dessa måste det synas att studerande har olika kulturell och etnisk bakgrund. De värden, färdigheter och ämnen samt språk som är viktiga för studerande bör vara synliggjorda i styrdokumentet. En skola i ett mångkulturellt samhälle kan inte i sin verksamhet utgå från ett nationalistiskt och monokulturellt synsätt. I marknadsföringsverksamhet är det viktigt att skolan presenteras som mångkulturell, vilket samtidigt fungerar som en moteffekt mot negativa generaliseringar eller stämpling av en viss etnisk grupp. I all information om skolan bör det alltså framkomma att skolan är mångkulturell och interkulturell. Genom att skolledningen skapar heterogena grupper vad beträffar faktorer som språk, genus, klass och etnicitet, så möjliggör man interkulturellt lärande. Om lärarna arbetar ämnesövergripande och tillsammans i klassrummet så stöder det lärandet då det gäller så väl språk som kultur. (Lahdenperä 2004 s. 59-64)

Lärare och ledare i skolan bör vidare vara medvetna om sitt sätt att kommunicera i lärmiljön så att man inte ens på ett omedvetet sätt skapar motsättningar. Att utgå från att alla tänker och tycker på samma sätt, är att utgå från ett monokulturellt sätt att kommunicera. Om man strävar till att skapa förståelse för olika sätt att uppfatta så motverkar man avståndstagande och att gränser skapas. Tyvärr kännetecknas politik i nutidssamhällen ännu av att man lätt försöker utesluta minoriteter och därför är det viktigt att ledarskapet i skolan kännetecknas av ett kosmopolitiskt kommunikationssätt. Medan man i ett monokulturellt kommunikationssätt utgår från att alla tycker och tänker på samma sätt, så strävar man genom ett kosmopolitiskt kommunikationssätt till att skapa förståelse för olika tankesätt stå i centrum och man avstår

från att skapa konformitet. Ett ofta ganska omedvetet exempel på den här formen av uteslutande retorik uppger Lahdenperä, (2004, s. 64) att ”Europas bästa skola” kan vara exempel på.

Värdet av kosmopolitiska ideal inom utbildning beskrivs närmare i nästa kapitel utgående från Nussbaum (2016). Lahdenperä (2004, s. 64-65) framhåller att skolan inte bara bör veta att det finns en hierarki och gruppering mellan olika etniska grupper i samhället. Skolan bör också arbeta mot diskriminering, vilket i skolan kan göras genom att höja de diskriminerade gruppernas status. Ett konkret tillvägagångssätt är att använda sig av mentorer som får fungera som förebilder och som kommer från minoritetsgrupper och som har lyckats väl i samhället. Rent konkret kan detta ske genom att skolan anställer personal med olika etnisk bakgrund och från minoritetsgrupperna. Som organisation har också en skola goda möjligheter att motverka diskriminerande uppfattningar och uttryck genom att man i det dagliga skolarbetet har möjligheter att öppet våga diskutera fördomar, främlingsfientlighet och rasism bland så väl studerande som personal (Lahdenperä 2004, s. 66).

Klara regler och normer för uppföljande av regler ger respekt och är naturligt på en arbetsplats där man bryr sig om varandra. Disciplin kan likställas med arbetsro och klara regler för samspel och de ger så väl studerande som lärare möjligheter till koncentration, inläring och en arbetsmiljö som är bra och trygg. Där många människor med olika etnisk bakgrund möts kan givetvis konflikter uppstå och personalen bör ha beredskap att möta konflikter. Det är bra om det finns personal som kan stöda i detta arbete t ex studerandevårdspersonal. Varken förnuft eller ett kritiskt förhållningssätt är tillräckligt för att man skall kunna utveckla värderingar och det etiska förhållningssättet på en skola (Lahdenperä 2004, s. 67-68).

Ett kritiskt förhållningssätt kan leda till självhävdelse, ifall det inte bottnar i en medkänsla för andra människor. Man bör utgå från att immigranter bär med sig generella och globala etiska värden så som sanning, rättvisa, godhet, kärlek och vänskap och estetik. Som immigrant är det naturligt och självklart att man vill bevara sin värdighet och sin hederskänsla och stolthet. Man vill bli bemött med välvilja och förståelse på ett vänligt sätt. I en utbildning som är mångkulturell kan lärare och andra professionella inte längre utgå från att deras studerande har samma värdegrund och sätt att tänka som de själva eller andra studerande. Att ha ett ursprung i ett annat land innebär också att man är solidarisk och vill engagera sig för att levnadsvillkoren

i det hemlandet. Genom att beakta detta kan vi skapa en kosmopolitisk värdegrund som synliggörs i läroplaner och som ställer humanistiska värden i centrum framom en monokulturell värdegrund (Lahdenperä 2004, s. 67-68).

I den interkulturella pedagogiken är det också viktigt att också studerandes föräldrar inkluderas i utbildningen om studerande är minderårig. Det har visat sig att familjeperspektivet är av central betydelse för studerandes studieframgång. Då det gäller föräldrar från andra kulturer kan de känna sig osäkra på om de är välkomna till sina barns skola samtidigt som lärarna kan känna sig osäkra i mötet med föräldrarna. Ett interkulturellt förhållningssätt till familj innebär även att lärare och personal är medvetna om sin egen kulturbakgrund men också att utbildningen i hemlandet kan innebära att kontakten med andra människor av annan kultur- och utbildningsbakgrund ska reduceras, säger Lahdenperä (2004, s. 69). Vidare rekommenderar Lahdenperä (2004, s. 69-70) att skolans personal intar vad hon kallar en komplementär hållning till föräldrar. Det innebär att man ser skolan som ett samhälleligt komplement till uppfostran som föräldrarna bär ansvaret för. Ett sådant förhållningssätt innebär att föräldrarna inte betraktas som okunniga utan att de möts med respekt. Vidare innebär en komplementär förhållning att man har den enskilda studerande och dennes kultur som utgångspunkt. På andra stadiets utbildning kan man tänka sig att många studerande är i vuxen ålder och därför också har familj. Då bör man kunna beakta familjeperspektivet i de arrangemang som utbildningen kräver.

Frågor om kompetens är enligt Lahdenperä (2004, s. 71-72) ännu en viktig domän när det gäller den interkulturella lärmiljöns utveckling. Höga krav på personalens kompetens är väsentligt då man arbetar i en mångkulturell miljö. Personalen skall kontinuerligt utvärdera sina arbetsmetoder och vara beredda att utveckla dem på ett professionellt sätt. Samarbete med lokalsamhället är också värdefullt, det gynnar utbildningsorganisationen samt förbättrar på sikt synen på mångfald i samhället. Genom att göra andra samhällsaktörer delaktiga i arbetet att utveckla en god lärmiljö skapar man tillika nätverk som möjliggör samarbete. Slutligen skall interkulturell pedagogik inte uppfattas enbart som ett kunskapsområde, utan i förlängningen också som ett sätt att arbeta när man vill utveckla utbildningsorganisationen. Det är ett utvecklingsarbete borde ledas av en tillsatt person eller arbetsgrupp. Samtidigt blir interkulturalitet en läroprocess där alla som är delaktiga kan lära om sig själv, sin kultur och sitt

arbetssätt. Utbildningsorganisationer som lyckas med detta kan sedan gå i täten för pedagogiskt nytänkande.

2.2.2 Betydelsen av kosmopolitiska ideal inom utbildning

För att få medborgare i en och för en sund demokrati föreslår Nussbaum (2016, s. 41-46) att vi skall utveckla studerandes förmåga att se världen från den andras perspektiv, särskilt från de personers perspektiv som tenderar att objektifieras. Man skall på grundläggande utbildningsnivåer lära ut sådana attityder gällande mänsklig svaghet och hjälplöshet som betonar att svaghet inte är något skamligt. Man ska sträva efter att utveckla kapaciteten för äkta engagemang för andra, så väl de som finns nära, som de som är mer avlägset belägna. Man skall jobba med att undergräva möjligheterna att dra sig undan minoriteter av olika slag. Vidare skall man undervisa om riktiga och sanna fakta om andra folkslag och grupper för att motverka stereotypiskt tänkande, fördomar och avsky. Man bör ytterligare sträva till att främja ansvarstagande genom att behandla varje människa som en ansvarig agent. Slutligen skall man kraftigt främja kritiskt tänkande, men också de färdigheter och det mod som krävs för att människor skall våga ha och uttrycka en avvikande åsikt.

De ideal som skall genomsyra skolvärlden skall vara kosmopolitiska, säger Nussbaum (1997, s. 50-53). Hon påtalar att de största hindren för sunda politiska omdömen är att leva i tron att de egna utgångspunkterna och det som man själv föredrar, är mer värdeneutrala och naturliga än andras. Vi dras med en slags självupptagenhet, menar Nussbaum (1997, s. 63-72), som vi måste kunna gå bortom. Det kan ske om vi förmår byta perspektiv. Att tänka mångkulturellt innebär att bemöta människor med olika bakgrund som individer och att utgå från att alla människor har sin unika livshistoria. Det är livshistorien som behöver bli bemött med respekt och få näring. Om man ser bortom faktorer som t e x ursprung, medborgarskap, kön samt klass och i stället kan fokusera på att det egentligen är en tillfällighet att människan är född och finns, så skulle vi fokusera mer på rätt saker, påpekar författaren.

Nussbaum (2016) påtalar även tendensen att sätta människor i olika positioner som laddas med olika värden. Vi använder oss av positionerna, ”vi” och ”de andra”. Positionen ”vi” laddas med positiva värden medan ”de andra” laddas med negativa värden. Det resulterar i en uppdelning i

det onda och det goda som har sin uppkomst i samhällliga normer som talar för kontroll och fullkomlighet. Människor har en benägenhet att projicera farlighet, smuts, sjukdom eller avsky på de andra och samtidigt hålla fast vid godhet och fläckfrihet för egen del. En främmande grupp kan betraktas som farlig och motbjudande. I skenet av en liknande konstruktion av de andra så blir de mer annorlunda, de föreställs vara sämre än de är.

Mot denna bakgrund skulle ideal som genomsyrar skolvärlden enligt Nussbaum (1997, s. 50-53) vara kosmopolitiska. Kosmopolitiska värden i utbildning ska förstås som ett alternativ till den nationella värdegrunden. Genom att uppmärksamma det som uppfattas som annorlunda, så kan man lära känna igen det som utgör gemensamma målsättningar, strävanden och värderingar i olika kulturer. Att kunna gå bort om den form av självupptagenhet som vi dras med, är en förutsättning för att vi skall kunna byta perspektiv (Nussbaum 1997, s. 63-72) och för att vi ska klara av att sätta oss in i andras situation.

2.2.3 Betydelsen av erkännandets politik

Etikens betydelse för identiteten lyfts fram av Taylor (2009) som menar att det moderna intresset för identitet uppkommer med föreställningen om allas lika värde i ett demokratiskt samhälle. Alla människors rätt till likabehandling som inte inkräktar på deras kulturella och etniska identitet, diskuteras av Taylor (2009) som en av det moderna samhällets mest aktuella frågeställningar. Taylor säger att nutida politik kännetecknas av behovet av erkännande och han uttalar också detta som ett krav. Som ett förtydligande exempel på detta behov och krav lyfter författaren fram att många offentliga institutioner i USA, regeringsorgan, skolor och universitet inkluderat, får hård kritik för att inte respektera medborgarnas egenartade kulturella identiteter. Ett fullvärdigt erkännande som jämlika medborgare består enligt Taylor (2009, s. 22) av två olika former av respekt. Den ena handlar om respekten för den unika identitet som varje unik människa, oberoende ras, kön eller härkomst har. Den andra handlar om respekt för de olika verksamheter och livsåskådningar som minoritetsgrupper är förknippade med.

Taylor framhåller att det finns samband mellan erkännande och identitet (2009, s.37-38). Identitet definieras av Taylor i det här sammanhanget som en persons uppfattning om vem han

eller hon är och vad som grundläggande kännetecknar honom eller henne som människa. Delvis formas människors identitet av andra människors erkännande eller också ett uteblivit erkännande av andra. Om erkännandet av andra människor uteblir, kan en person eller en grupp personer, skadas på flera olika sätt. Det kan ske om människor eller samhället runtomkring återspeglar en på något sätt felaktig bild, som t ex kan vara begränsande, avog eller kränkande uppfattning av dem. Om man tvingas in i en identitet som är falsk, kan det i sin tur leda till att som drabbas, skapar och godtar en bild av sig själv som är nedvärderande och på så sätt godkänner och bidrar personen till sitt eget förtryck. Vidare framhåller författaren att en förnedrande bild av självet i sin tur kan leda till att personen är oförmögen att tillgodogöra sig de nya möjligheterna som kommer när de tidigare hindren inte längre finns. På så sätt blir självförnedring enligt detta synsätt ett av de kraftigaste redskapen för dessa människors förtryck. För att utvecklas behöver personen alltså först bli fri från den nedbrytande bilden av sig själv.

Icke erkännande kan också uttryckas som att man tvingas in i en begränsad eller förvrängd tillvaro. Ett icke erkännande är inte bara brist på respekt mot andra, det kan vålla skada som leder till ett förlamande förakt mot det egna självet hos de drabbade. Därför är ett erkännande av andra ett livsnödvändigt behov. Erkännande är inte endast fråga om en artighet, som vi alla är skyldiga andra människor, skriver Taylor (2009, s. 38) utan det är ett livsnödvändigt behov. Sin identitet definierar människan mot andra och det sker i dialog med andra.

Dialogen kan också innefatta en kamp mot det som är våra betydelsefulla andra säger Taylor (2009, s. 43). I sitt tänkande har Taylor utgått från vad filosofen George Herbert Mead kallar för ”betydelsefulla andra” och han ger föräldrarelationen som ett exempel på en relation där vår relation skapas i dialog. Taylor utvecklar tanken och säger att samtalet med de här personerna fortsätter ännu efter att de har försvunnit ut ur våra liv. Betydelsefulla andras handlingar får alltså verkningar för en lång tid, även om handlingarna äger rum i början av våra liv. Trots att vi inte helt kan frigöra oss från det som format oss i unga år, så bör vi så långt det är möjligt sträva till att definiera oss utgående från oss själva.

I dialog med andra lär vi oss språk som vi sedan använder för egna syften. Språket ger Taylor (2009, s. 42) en vid definition som inte bara omfattar ord utan också andra uttryckssätt tex

konstens och gesternas språk. Genom dessa definierar vi oss som människor. Genom språket blir vi mänskliga agenter som kan förstå oss själva och därefter definiera vår identitet. Identiteten utvecklas alltså inte isolerat. Den utvecklas när den förverkligas genom dialogen med andra, vilket i sin tur ger ny betydelse åt erkännandet. (Taylor 2009, s. 44). Vidare påpekar Taylor (2009, s. 39- 44) att människor i förmodern tid inte talade om "identitet" och "erkännande" utan idén om en individualiserad identitet växte fram i slutet av 1700-talet. Identiteten ses av Taylor som nära sammankopplad till uppfattningen om autenticiteten och dess ideal. Tanken är att varje människa har en instinktiv känsla för vad som är rätt och fel.

Erkännande handlar i djup mening om att ge människan hennes värde. Värdebegreppet förknippas med ett demokratiskt samhälle och handlar i djupaste mening om medborgarvärde som alla har rätt till och är delaktiga i. Det i sin tur ger vid handen ett krav på likvärdig ställning för så väl kulturer och kön. På ett personligt plan är alla människor medvetna om hur identiteten skapas och byggs upp, men även skadas och fördärvas. Detta kan ses på så väl det privata som det sociala planet. Också på det sociala planet driver vi en politik för lika erkännande säger Taylor (2009, s. 45). Principen om lika värde bygger enligt Taylor (2009, s. 49) på tanken om att alla människor är värda samma respekt.

Den moderna identiteten måste enligt Taylor (2009) förstås utgående ifrån vad som är gott i livet. Taylor talar inte i direkta ordalag om vad som är rätt utan om vad som karakteriserar ett gott liv. Det är just det som uppfattas som irrelevant som enligt honom som ger mening åt våra liv och gör livet värt att leva. Erkännandet har följaktligen två sidor (2009, s. 46-48). Den första kallar Taylor för intimsfären vilken innefattar våra grundläggande relationer med betydelsefulla andra som kännetecknas av så väl dialog som kamp. Den andra utgör den offentliga sfären där en politik för lika erkännande har erhållit en allt större betydelse. I resonemanget om lika värde ser Taylor (2009, s. 74) inte mångfald som en slumpartad tillfällighet utan den har som syfte att åstadkomma en större enighet.

2.2.4 Sammanfattning

Ett lands härskande värderingar, regler och lagar blir ofta synliga i styrdokument som gäller för landets utbildningar säger Lahdenperä (2004, s. 58) vilket förklarar varför utbildning ofta är monokulturell till sin natur. En utbildningsarrangör som ämnar betjäna personer från andra kulturer kan inte i sin verksamhet utgå från ett monokulturellt och nationalistiskt synsätt utan bör aktivt granska de värden som uttrycks i olika styrdokument som t ex läroplaner. I den praktiska verksamheten bör kommunikationen kännetecknas av kosmopolitism och man skall ta hänsyn till studerandes språk, erfarenheter och kulturella bakgrund säger Lahdenperä (2004) och dessa tankar stöds av Cummins (2017).

Språk, kultur och identitet hör samman säger Lahdenperä (2010) och varken kan eller ska begränsas eller avgränsas. Att kunna tala flera olika språk ger individen möjlighet att uppfatta världen på olika sätt men också tillgång till en större uppsättning regler för kommunikation. Identitet och erkännande här ihop på så sätt att identiteten formas av andra personers erkännande eller brist på erkännande (Taylor, 2009). Ett icke erkännande kan leda till att personen tvingas in i en förvriden eller falsk tillvaro. Erkännande handlar inte bara om artighet mot andra utan om ett livsnödvärdigt behov och handlar om allas lika värde och rättighet i ett demokratiskt samhälle. De flesta kulturer grundar sig på etiska värden som är allmängiltiga så som t ex sanning, rättvis, godhet och vänskap som är användbara i utvecklingen av den interkulturella pedagogiken.

För att förebygga motsättningar och undvika att personer nedvärderas, så bör kommunikationen vara kosmopolitisk, också från ledare och lärare (Lahdenperä 2004). Även Nussbaum (1997) säger att skolvärlden skall genomsyras av kosmopolitiska värden framom nationella. Att utgå från mångkultur är att bemöta människor som individer i första hand och utgå från den unika människans enskilda livshistoria. De största hindren för goda politiska omdömen uppstår när man lever i tron att de egna värderingarna är mer värda än andras.

3. Metod

I detta kapitel presenteras forskningsansatsen samt val av datainsamlingsmetod. Vidare redogörs för hur undersökningen genomfördes. Hur analys av data har gjorts presenteras. Först beskrivs metodansats och metoder för datainsamling och sedan hur undersökningen har planerats. Därefter beskrivs hur den genomfördes i praktiken. Avslutningsvis görs en diskussion kring begreppen reliabilitet, validitet och etik samt aspekter på dessa i undersökningen.

Enligt Fejes och Thornberg (2015, s. 26-31) avgör metodansatsen vilka metoder som är lämpliga att använda för datainsamlingen. Utgångspunkten för undersökningen är kvalitativ. Avhandlingens fokus ligger på vilka olika uppfattningar vuxna studerande med migrationsbakgrund har om sin lärmiljö och om sina studier. Kvalitativ forskning betyder att man samlar in så kallade ”mjuka data” och att det kan ske genom t ex intervjuer. Intervjuer är ett lämpligt sätt att samla in material på och fenomenografin lämpar sig väl när man avser studera uppfattningar.

3.1 Fenomenografi som forskningsansats

En fenomenografisk ansats kan vara lämplig när man vill nå en empirisk beskrivning av hur människor uppfattar fenomen på kvalitativt olika sätt, t ex hur inläring kan resultera i olikheter i kunskap och uppfattningar människor emellan. (Dahlgren, Svensson, Säljö & Marton, 1981, s.121). En fenomenografisk ansats anses vara lämplig då syftet är att undersöka på vilka olika sätt vuxna studerande med annan kultur och annat språk uppfattar lärmiljön och sina studier. Sannolikt kommer de som tillfrågas också att ha olika uppfattningar om lärmiljön. När min avsikt är att undersöka vilka variationer det finns i uppfattningar är fenomenografi en ändamålsenlig forskningsansats. Marton och Booth (2000) påpekar att fenomenografin syftar till att beskriva fenomen i världen på det sätt som andra uppfattar dem men också att påvisa variationen i dessa, särskilt i pedagogiska sammanhang. Inläring utan innehåll är inte möjlig, utan den tar alltid så väl en form som ett innehåll och den sker alltid i ett sammanhang. Den sker i en social kontext där så väl form som innehåll styr varandra. (Dahlgren, Svensson, Säljö & Marton, 1981, s.139, s. 157).

Fenomenografin har utvecklats för att man skall kunna analysera data som erhållits av enskilda människor när man önskar beskriva och analysera människors uppfattningar om något. Fenomenografin vill bidra till en större förståelse av så väl människors lärande, som de sätt som människor förstår sin omvärld på. Hur människor förstår sin omvärld ses som ett resultat av lärandet. (Dahlgren & Johansson, 2015, s.162). Det är forskning om inläring som har bidragit till fenomenografins uppkomst. Vid institutet för pedagogik i Göteborgs Universitet utvecklades metoden av en forskargrupp som ansåg att inläring alltid har ett särskilt innehåll som ska kunna påvisas empiriskt samt att inläring är en kvalitativ förändring (Dahlgren, Svensson, Säljö & Maron, 1981, s. 5-8; Larsson, 1986, s. 12, 22). Inom pedagogik som ämne uppstod alltså den fenomenografiska ansatsen som svar på ett forskningsdilemma.

En central tanke inom fenomenografin är alltså att ett fenomen kan uppfattas olika av olika människor och ges olika innehåll. Det innebär att varje människa skapar sin uppfattning av verkligheten, vilket i sin tur betyder att en situation kan bidra till ett flertal olika uppfattningar om man frågar ett antal olika människor hur de uppfattar något. Det här kallas utfallsrum. Med utfallsrum syftar man i litteraturen på att det finns variationer i individernas uppfattningar och man kan aldrig vara riktigt säker på som forskare att man upptäckt alla möjliga uppfattningar som kan finnas om ett fenomen. Antalet upptäckta uppfattningar kan ändras om man väljer en annan grupp för sin undersökning eller lägger till fler respondenter. (Dahlgren, Svensson, Säljö & Marton, 1981, s.139, s.157; Dahlgren & Johansson, 2015, s.163) Inom fenomenografin är man alltså ute efter innebörder framom förklaringar eller samband. Man vill alltså beskriva fenomen. Fenomen kan uppfattas olika av olika personer (Larsson 1986, s.13).

En annan distinktion som görs inom den fenomenografiska ansatsen är åtskillnaden mellan vad som i litteraturen (Larsson, 1986, s 12, 22; Dahlgren, Svensson, Säljö & Marton, 1981, s 5-8.) kallas den första och den andra ordningens perspektiv. Den första ordningens perspektiv handlar om det som kan observeras utifrån, så som fakta. Med den andra ordningens perspektiv syftar man på hur någon upplever något, alltså hur ett fenomen framstår för någon.

3.2 Intervju som datainsamlingsmetod

Det finns givetvis för- och nackdelar med en kvalitativ metod. Larsen (2009, s. 26-28) belyser både för- och nackdelar med kvalitativa forskningsmetoder. I kvalitativ forskning har forskaren möjlighet att personligen möta sina informanter. Det kan bidra till att ett svarsbortfall minskar. Samtidigt kan forskaren göra en mer djupgående undersökning. Vid intervjutillfället har forskaren möjlighet att ställa följdfrågor. Samtidigt är det möjligt att reda ut eventuella missförstånd vid intervjutillfället på ett sätt som inte är möjligt med en skriftlig enkät. Att de som intervjuas kan förklara och förtydliga sina svar, är en fördel vid kvalitativa undersökningar som oftast bidrar till en god validitet. Intervju som metod är ändå krävande för så väl forskaren som den som blir intervjuad. (Holme & Solvang, 1996, s. 60). Samtidigt bygger också en intervju i forskningssammanhang alltid på att det finns förtroende. Syftet med intervjun är att föra forskningen framåt och påvisa mer kunskap om den sociala verklighet som människan lever i och en avsikt är alltid att förstå utan att bedöma, vilket kan vara en utmaning eftersom jag är lärare (Trost, 2010 s. 44).

Vid en kvalitativ undersökning är antalet respondenter ofta få och därmed är resultaten ofta inte generaliserbara, vilket Larsen (2009, s. 26-28) påpekar som en nackdel. När den som intervjuar är närvarande vid intervjun kan det vara svårt att vara fullt ärlig för den som intervjuas. Det är också viktigt att ha i åtanke att den som intervjuas kan försöka göra forskaren "tillfreds" genom att svara på ett sätt som av någon anledning förväntas. Av dessa anledningar intar forskaren en betydelsefull roll i kvalitativ forskning. Dessutom tolkar forskaren de resultat som erhålls utifrån sina egna erfarenheter. (Fejes och Thornberg, 2015, s. 20). Kvalitativ intervju kan trots allt vara en lämplig metod när man syftar till att upptäcka och känna igen uppfattningar om olika fenomen. Patel och Davidson (2011, s. 82) säger att man aldrig kan formulera färdiga svarsalternativ, inte heller kan man bedöma vilka svar som är riktiga. Intervjun kan ha karaktären av ett samtal där intervjuaren och informanten möts.

Kvalitativa intervjuer kan struktureras på olika sätt och av olika grad. När en intervju är strukturerad innebär det att man kan ha en lista med färdiga frågor som är tänkta att ställas i en viss ordningsföljd till informanterna. Det som skiljer en kvalitativ intervju från en kvantitativ är att respondenterna själva vid den kvalitativa intervjun ges möjlighet att fritt formulera sina

svar. Vid en kvantitativ intervju finns färdiga svarsalternativ formulerade som informanten väljer bland. En ostrukturerad intervju kännetecknas av att inga intervjufrågor har formulerats färdigt. Det är i stället vanligt att man använder sig av en så kallad intervjuguide eller enbart stödord och ett antal huvudfrågor. Ofta har kvalitativa intervjuer en låg grad av strukturering. (Patel & Davidson, 2011, s. 81). Utgående från forskningsfrågan och med hjälp av stödord har en intervjuguide med ett fåtal öppna frågor sammanställts. Forskaren bör under intervjusituationen vara uppmärksam på att naturliga men också alternativa följdfrågor kan uppstå. Fejes och Thornberg (2015) påpekar att dialogen formas också under intervjuns gång, beroende på de svar som ges men att det är viktigt att intervjuaren får så uttömmande svar som möjligt. När forskningsansatsen är fenomenografisk anses den halvstrukturerade intervjun vara den mest fördelaktiga datainsamlingsmetoden eftersom det anses vara det bästa sättet att få reda på hur andra människor uppfattar sin värld eller ett fenomen i denna.

Dock rekommenderar Larsen (2009, s. 83-84) även att kvalitativa intervjuer har en viss grundläggande struktur, speciellt om erfarenheten av att göra intervjuer inte är så stor, eller om intervjutiden är begränsad. En halvstrukturerad intervju som datainsamlingsmetod och en på förhand utformad intervjumanual med ett antal frågor, har utarbetats för intervjun och studiens forskningsfrågor har varit utgångspunkten för intervjumanualen. När det är fråga om en halvstrukturerad eller semistrukturerad intervju, som det också heter, sätter forskaren ihop ett formulär med frågor. De är till sin natur öppna och syftar till att ge svar på de aktuella forskningsfrågorna. Vidare kan man då man gör intervjuerna ställa följdfrågor för att få mer utvecklade och förhoppningsvis djupare svar. Det är inte ett måste att frågorna följer en bestämd ordning, men de kan göra det. (Larsen, 2009 s. 84; Patel & Davidson, 2011, s. 82).

När man intervjuar är det viktigast att ställa frågor som ger svar på forskningsfrågorna säger Larsen (2009, s. 87). Syftet var att utforska på vilka olika sätt vuxna studerande med migrationsgrund uppfattar sin lärmiljö och sina studier. När intervjumanualen skapades så lades större vikt på övergripande frågeområden som kan kopplas till forskningsfrågorna och syftet direkt. Syftet med detta är att försöka undgå att styra vad informanterna svarar med tanke på att det kan höja studiens validitet.

3.3 Analys av datamaterialet

Dahlgren och Johansson (2015, s.166-171) säger att fenomenografisk analys kan beskrivas på många olika sätt. Analysen skall samexistera med teorin som ligger till grund för forskningen och forskaren skall ta hänsyn både till sin förförståelse och till sin teoretiska kunskap. I en fenomenografisk dataanalys är forskarens förförståelse en viktig utgångspunkt i analysen (Dahlgren & Johansson, 2015, s. 171, Uljens 1989, s.28-29, 36). Inom fenomenografin syftar bearbetningen av data till att påvisa kvalitativt olika kategorier som beskriver de olika uppfattningarna i datamaterialet bäst (Larsson, 1986, s. 20) och Uljens påvisar (1989) att inom fenomenografi finns det ett flertal olika tillvägagångssätt att analysera material på. En huvudprincip är dock vad som kallas dekontextualisering. Det innebär att analysen beaktar helheten i de enskilda informanternas uppfattningar samt att helheten bryts ned så att en ny helhet skapas. De nya helheterna är kategorier av uppfattningar och de relaterar till varandra (Uljens, 1989, s.28-29, 36).

Eftersom materialet som erhålls kan komma att vara ganska omfattande, så förutsätts det att man kategoriserar materialet för att kunna presentera det på ett tydligt sätt. Därför är en analysmetod som baserar sig på kategorisering mest lämplig. Materialet kan analyseras på ett flertal olika sätt. Målet med den fenomenografiska ansatsen är dock att skapa förståelsekategorier utgående ifrån människors uppfattningar. Dahlgren och Johansson (2015) beskriver analysen som en process i vilken forskaren arrangerar och undersöker materialet systematiskt.

En förutsättning för att kunna kategorisera ett material är att de bandade intervjuerna först av allt transkriberas. När detta är gjort så genomläses och analyseras materialet i syfte att hitta substansen. För analysarbetet är det lämpligt att använda Dahlgren och Johanssons (2015) modell, som är utvecklad för fenomenografisk analys. Den syftar till att skapa förståelsekategorier utifrån människors uppfattningar. Analysmodellen innehåller, efter att man bekantat sig med materialet, stegen kondensation, jämförelse, gruppering, artikulering av kategorier och namngivande av kategorier samt slutar med en kontextualiserande fas. För analysen av materialet har jag valt att följa Dahlgren och Johanssons (2015) modell.

Det första steget i analysen handlar alltid om att bekanta sig med materialet, vilket man gör genom att läsa genom sitt transkriberade material. När man läser igenom materialet kan det vara bra att föra anteckningar i de utskrivna intervjuerna. Det andra steget i bearbetningen av materialet kallas kondensation. Arbetsskedet innebär att man strävar till att sovra betydelsefulla uttalanden. Författarna anser att det lämpligen kan ske genom att man arbetar konkret med papper och klipper ut passager eller stycken i intervjumaterialet. Alternativt kan man ta hjälp av ett datorprogram. Tanken är att textavsnitten ska ge en representativ bild av det fenomen som ska beskrivas och i analysprocessen ska passagerna fungera som grund för jämförelser. Processens tredje steg handlar om att jämföra de olika textstyckena i syfte att hitta likheter och skillnader i materialet och i det här skedet är det viktigt att försöka bortse triviala skillnader för att kunna upptäcka likheter.

I det fjärde steget grupperas de skillnader och likheter som upptäckts. Rent konkret kan man göra så, föreslår Dahlgren och Johansson (2015) vidare, att de lika passagerna samlas i olika högar och så försöker man se hur de står i förhållande till varandra. Den femte fasen i analysprocessen handlar om att uttala kategorier och låta likheterna vara centrum för uppmärksamheten. I det här skedet handlar det om att få syn på likheternas kärna i de olika kategorierna. Här är alltså målet att dra gränsen mellan olika uppfattningar och hur stor variation inom en och samma kategori som är lämplig utan att man behöver skapa en ny kategori. Det här beskriver författarna vidare som det kritiska skedet i analysen. Det sjätte steget handlar om att namnge kategorierna. Tanken med att namnge kategorierna är att de mest centrala i materialet skall träda fram. En kategori kan ha ett förhållandevis kort namn men det är alltid bra om man lyckas fånga känslan i hur något uppfattas, avslutar Dahlgren och Johansson (2015) sin beskrivning. I den sjunde och sista fasen av analysen så gäller det att granska alla passager med avsikten att se om de kan få plats i någon av de andra kategorierna. Det här sker genom ytterligare jämförelse. Syftet är att varje kategori ska vara specifik för just det som den handlar om och grundlig i sig. Från de olika passagerna kan man sedan förenkla till korta och kärnfulla citat vars syfte är att illustrera och beskriva de olika kategorierna. Det resultat som man erhåller inom fenomenografin benämns utfallsrum.

3.4 Validitet och trovärdighet

I fenomenografiska undersökningar värderas validiteten utgående ifrån förhållandet mellan datamaterial och tolkningsprocessen. Enligt Uljens (1989, s. 54-55) finns det två aspekter som är viktiga gällande fenomenografiska undersökningars validitet. Den ena aspekten handlar om huruvida forskaren har lyckats ringa in individernas uppfattningar och hantera de faktorer som påverkar studien helhetsmässigt. Den andra aspekten handlar om huruvida kategorierna är representativa för datamaterialet.

Larsson (1994, s.163-189) diskuterar betydelsen av kvalitetskriterier i en kvalitativ forskning och har sammanställt en lista som kan underlätta forskarens resonemang kring kvalitativa aspekter på forskning. Larsson påpekar vidare att alla kriterierna inte nödvändigtvis behöver vara möjliga att omsätta i praktiken men vissa kan vara viktigare än andra. Det etiska värdet i arbetet kan inte förbises utan forskaren bör sträva efter en god forskningsetik. Då det gäller kvalitet hos resultaten ska innebörden helst vara så omfattande att nyanser också framstår tydligt. Vidare är det viktigt att resultatet kan ses som ett bidrag till den forskning och teori som redan finns. Då det gäller validitet är det viktigt att det som kommer fram i resultaten kan stå sig i en diskussion mot andra alternativa påståenden. Om framställningen av resultatet tillför läsaren ny kunskap eller förståelse, så har forskningen ett gott heuristiskt värde. Om forskningen dessutom för fram ett resultat som ger ett mervärde för praktiken så har den ett gott heuristiskt värde.

Larsson (1986, s. 24) för också diskussionen kring vilken betydelse det kan ha att känna till variationen i olika uppfattningar. Larsson menar vidare att en sådan kunskap faktiskt kan betjäna flera syften. För det första så kan en sådan kunskap betjäna syftet att tillföra kunskap till samhället eller skolans värld. Kunskapen kan bidra med ökad förståelse av ett fenomen i samhället men också bidra till förändring för de som tar del av resultaten. Larsson motiverar detta med att uppfattningar ofta fungerar som tankeramar som kan vara till nytta som underlag för reflektion och som utgångspunkt om man vill få förändringar till stånd. Att kasta ljus på de uppfattningar som finns är alltså viktigare än att kasta ljus på hur många som delar en viss uppfattning. Ett viktigt kriterium för kvalitet blir då att beskriva uppfattningarna så bra som möjligt.

3.5 Etiska aspekter

När en kvalitativ studie förbereds är det viktigt att fyra etiska delområden beaktas: informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och forskarens roll. Forskaren bör naturligtvis följa goda forskningsetiska principer hela arbetsprocessen igenom säger Thornberg och Fejes (2015).

Informerat samtycke innebär att de personer som intervjuas ska informeras om vad som är syftet med undersökningen, hur den kommer att ske och om tidpunkt för intervjuerna. Av informationen bör också tydligt framstå att informanterna deltar frivilligt i intervjun, liksom att de har rätt att avbryta intervjuerna ifall de skulle önskar det. Enligt Trost (2010, s. 44, 123-125) skall informanterna få veta vad intervjun skall handla om men det är upp till forskaren att bestämma hur mycket information som hen ger ut. Även om informanten har rätt att veta vad undersökningen handlar om, så kan dennes syn påverkas av den information som forskaren ger ut. De som intervjuades informerades på förhand skriftligen och muntligen om temat för intervjun. Jag valde dock att inte delge dem intervjuens stödord och frågor på förhand.

Konfidentialitet betyder konkret att informanternas privata uppgifter ska förbli anonyma och inte avslöjas. Det är forskarens skyldighet att bedöma redan i forskningsprocessens inledningsfas vilka tänkbara konsekvenser och följder som forskningen kan få för de som deltar. Forskaren bör överväga konsekvenserna mot de fördelar som forskningen eventuellt kan bidra till (Trost, 2010, s.126-127).

I den här undersökningen bör jag som forskare vara medveten om att informanternas språkliga förmåga att använda och uttrycka sig på svenska kan vara en faktor som kan begränsa eller påverka vad den intervjuade säger. Eftersom jag som forskare och de som intervjuas har olika språk och olika kulturbakgrund, så kan det också tänkas att den som intervjuas kan känna sig osäker om vad som är acceptabelt att tala om och inte. Det kan vara en anledning till att de inte vill tala om vissa saker. Att intervjuerna bandas kan också upplevas som en osäkerhet för de som intervjuas. Orsakerna som har lett till migration kan också vara känsliga och väcka olika slags minnen. Trost (2010, s. 123) påtalar att intervjusituationer kan väcka många slags minnen och att intervjuaren ska ha såväl beredskap som kvalifikationer att hantera svåra situationer.

Under intervjun bör jag också ha i åtanke att den intervjuade kan uppleva osäkerhet av den anledningen att jag också är yrkesverksam lärare.

I en fenomenografisk studie är det vanligt att man belyser resultatet med citat från intervjuerna. Trost (2010, s. 128-130) påpekar att konfidentialiteten kan bli lidande vid citering och att man därför bör vara försiktig med citering så att den text man inte återger bidrar till bristande konfidentialitet eller till att kränka någon. Vidare hävdar Trost (2010, s. 129) att man i syfte för att skydda sina informanternas konfidentialitet kan "städa upp" deras uttalanden som man vill citera så att den intervjuades identitet inte kan avslöjas. Därav har jag valt att inte skriva ut ord som ökar risken för ett igenkännande. Jag har exempelvis valt att namn på länder och orter tas bort i de citat där det krävs. Ordet hen ersätter i texterna hon/han eftersom igenkänningsgraden annars är högre. Utgående från forskningsfrågorna har det ingen betydelse för resultatet vilket land man kommer ifrån, inte heller om man är kvinna eller man.

3.6. Planering och genomförande av undersökningen

Jag har valt att använda mig av intervjuer samt att utföra undersökningen vid en utbildningsläroanstalt på andra stadiet. Rektor vid den utbildningsläroanstalt där informanterna studerade kontaktades först i syfte att be om lov att utföras studien. Eftersom de som intervjuas är vuxna och myndiga personer är detta kanske inte en nödvändighet. Trots allt är det en etisk aspekt som jag inte skulle förbise. En intervjuguide gjordes och testades i en pilotintervju som bandades och transkriberades. Erfarenheterna från pilotintervjuns genomförande utgjorde utgångspunkt för de egentliga intervjuerna och på basen av pilotintervjun konstaterades att intervjuguiden verkar fungera.

Urvalsprocessen av informanter

Efter att ha erhållit forskningstillstånd av ledande rektor kontaktades ansvariga lärare för två grupper. De ansvariga lärarna gav lektionstid för att jag skulle få komma och berätta om syftet med forskningen. Vid detta tillfälle informerades studerande om att deltagandet i studien är frivilligt och anonymt, så väl muntligen som skriftligen. Studerande gavs betänketid gällande deltagandet och de fick ta kontakt med mig per telefon och komma överens om en tidpunkt

samt plats för intervju om de önskade delta. Den ena gruppen studerar i syfte att nå en grundexamen i affärsverksamhet (merkonomexamen), den andra gruppen är en grupp för handledande utbildning som förbereder för yrkesstudier. Syftet med den handledande utbildningen är att stöda studerande i att förbättra sina studiefärdigheter, att hjälpa till med yrkesval samt att öka förutsättningarna för att klara att avlägga en yrkesexamen. Studierna omfattar ett år och kan vara lämplig för personer som har migrationsbakgrund, som har avslutat den grundläggande utbildningen och som saknar en grundexamen eller är arbetslös.

Informanterna informerades om att intervjuerna kommer att spelas in. För inspelningen användes diktafon. Att intervjuerna bandas är viktigt ur flera aspekter. En aspekt är att jag som intervjuare har möjlighet att helt fokusera på det som sägs under intervjun eftersom jag inte är tvungen att hinna anteckna allt. En annan aspekt är att det senare är lätt att återgå till vad som sagts genom att man kan lyssna på det som bandats. Att banda intervjuerna möjliggör att transkribering blir så korrekt som möjligt. Intervjuerna kommer alltså att transkriberas eftersom det möjliggör en god läsning och bearbetning av materialet senare. Intervjuerna sker i ett avskilt utrymme för att skapa trygghetskänsla hos den intervjuade, vilket minskar risken för störande element under intervjun. Det kan ske på en av informanten vald plats eller på den utbildningsanstalt där informanten studerar och därför är det motiverat att be rektor om tillstånd att utföra studien. Samtliga informanter önskade att intervjun ägde rum på skolan där de studerar och efter skoldagens slut. Ett avskilt rum bokades där intervjuerna kunde ske ostört. Att hitta en lämplig tidpunkt visade sig vara lite komplicerat eftersom samtliga inte ville avstå från lektionstid och efter skoldagen hade samtliga informanter antingen arbete som väntade eller barn att ta hand om.

Intervjuerna utfördes under mars och april 2018 och varje intervju transkriberades samma dag som intervjun utförts. Då texten transkriberades så censurerades den så att namn eller andra uppgifter av personlig natur inte framkommer. I syfte att ytterligare skydda informantens identitet har intervjuerna transkriberats på standardsvenska och de största språkliga bristerna som kan hänföras till personer med annat modersmål har tagits bort. Innan intervjun inleddes förklarades ytterligare en gång att intervjun bandas samt syftet med bandningen. En informant var initialt lite tveksam till bandningen och motiverade detta med sin bristande svenska men lät sig sedan bandas då syftet med bandningen förklarades. Innan intervjun började informerades

varje deltagare om sin rättighet att avbryta intervjun ifall de skulle känna att de inte vill delta. De informerades ännu en gång om att de kommer att vara anonyma. Vid detta tillfälle fick de också veta att de kan få läsa sin intervju då den har transkriberats. Ingen av informanterna tackade ja till detta. Denna information fick de så väl muntligt som skriftligt. Informanterna fick även den preliminära skriftliga frågestrukturen framför sig innan intervjun påbörjades. De fick också skriftlig förklaring av vad som kan avses med av begreppet lärmiljö.

När samtliga intervjuer genomförts och transkriberats så genomlästes de utskrivna intervjuerna om och om igen totalt 4 gånger i avsikt att materialet skulle bli bekant. Därefter startade den egentliga analysen med att först med färg markera de svar som kändes signifikanta. Därefter klipptes passager, alltså stycken ut ur intervjuerna. De olika styckena märktes med ”intervju och en bokstav för att det sedan skall vara enkelt att härleda vilken informant som sagt vad. Dessa stycken var olika långa, allt från ett par rader till långa stycken. Sedan grupperades passagerna. Ur en intervju klipptes alltid fler än en passage. När klipparbetet var avslutat lästes passagerna i de olika grupperingarna igenom. Sedan startade en jämförelse mellan de olika högarna med passager i syfte att hitta skillnader och likheter i uppfattningarna och hitta variationen i materialet. Därefter grupperades skillnaderna och likheterna, dels utgående från och i förhållande till forskningsfrågorna men dels utgående från skillnader och likheter i svaren. Detta skedde i syfte att hitta materialets innehållsliga kategorier. Därefter var strävan att hitta likheter i de olika kategorierna. Att försöka dra gränser i materialet var det mest utmanande i arbetsprocessen. Slutligen namngavs kategorierna. I analysarbetet har jag strävat efter att följa den modell för fenomenografisk analys som beskrivs av Dahlgren och Johansson (2015).

Intervjuernas längd i tid omfattade 30 till 60 minuter. Det transkriberade materialet omfattade 31 sidor (fontstorlek 12 och radavstånd 1,15). Informanterna har erbjudits att ta del av den transkriberade texten och här därmed getts möjlighet att korrigera texten. För att göra texten mer lätt att analysera så skrevs texten också ut med radavstånd 2,0).

I undersökningen deltog sammanlagt 8 informanter, fem kvinnor och tre män. De har alla olika bakgrund vad beträffar kön, ålder, nationalitet, modersmål och de har vistats olika länge i Finland. Samtliga är vuxna mellan 30 och 60 år. Av informanterna är 6 arbetsinvandrare och två har erfarenheter av att ha upplevt krig i sitt hemland. En av dessa har levt 10 år i

flyktingläger och kommit till Finland som asylsökande. En av informanterna har kommit genom äktenskap. Två har kommit via släktskap, för att de har en familjemedlem redan i Finland. Fyra av informanterna studerar för en grundexamen på andra stadiet och fyra informanter går den handledande utbildningen i syfte att förbättra sina språk- och studiefärdigheter på det sätt som rekommenderas vuxna immigranter. De har alla målet att inleda studier som leder till en grundexamen inkommande år. Samtliga informanter berättar om sina uppfattningar om lärmiljön och studierna genom att knyta an till sin bakgrund och erfarenheter av studier och arbete i sitt hemland. De tar utgångspunkt i sina erfarenheter av studier och arbete i sitt hemland och de redogör för sina tidigare erfarenheter i sitt hemland med sin uppfattning om hur det är att studera i Finland. En redogörelse över informanterna påvisas i tabell nedan. Tabellen är en redovisning över ålder och vistelsetid i Finland, vilket kan vara av betydelse för studiens resultat. Däremot anses inte faktorer som kön eller hemland vara av betydelse för resultatet som presenteras i nästa kapitel.

Tabell 1: Översikt över studiens informanter

Informant/studerande	Ålder	Vistelsetid i Finland
A	25-30 år	4 år
B	45-50 år	4 år
C	30-35 år	2 år
D	25-30 år	3.5 år
E	45-50 år	6 år
F	30-35år	11 år
G	35-40 år	9 år
H	40-45 år	12 år

4. Resultat

I det här kapitlet kommer informanternas svar att redovisas. Materialet kommer att åskådliggöras med hjälp av citat som belyser uppfattningarna. För att tydliggöra att informanterna består av studerande så benämns de som deltagit i undersökningen, alltså informanterna, som studerande i återstoden av avhandlingen.

4.1 Uppfattningar om lärmiljön

Utgående från forskningsfrågan ombads informanterna att fritt beskriva på vilka olika sätt de uppfattar sina lärmiljöer. Med lärmiljöer avses i den här avhandlingen så väl klassrumsmiljöer och skolans fysiska utrymmen som arbetsplatsmiljöer där inläring sker. Jag har utgått från Pirjo Lahdenperäs (1997, 2004) definition av lärmiljö som innebär att lärmiljöer är miljöer som möjliggör att människor kan lära sig det som de behöver lära sig och som utgår från systemteoretiskt tänkande. Lahdenperä (1997, 2004) talar om lärandemiljöer men i den här avhandlingen har jag valt att tala om lärmiljö. Studerande beskriver så väl sina uppfattningar om skolan som sina uppfattningar om de arbetsplatser där inläring har skett och båda uppfattas som lärmiljöer.

4.1.1 Lärmiljön uppfattas som en del av det finländska utbildningssystemet

Vad skolan som lärmiljö beträffar, så beskrivs den av samtliga studerande som ett öppet system. De uppfattar det öppna systemet som trivsamt och trevligt, en plats dit man gärna kommer och som en plats som kännetecknas av god atmosfär. Samtliga studerande beskriver att de har en väldigt god och positiv uppfattning om den fysiska lärmiljön och att det känns trevligt att komma in i byggnaden. Det är fungerande och trevliga utrymmen. Man uttalar sig om så väl byggnad och dess fysiska utrymmen, som om utrustning och om mänskliga relationer när man uttalar sig om skolan. Samtliga ser skolan som en lärmiljö som, åtminstone delvis, kopplas till det finländska utbildningssystemets struktur. Tre studerande nämner just matbespisningen där

gratis lunch bjuds alla dagar och möjligheten att använda utrustning så som datorer på skolan, som sådana förmåner som de uppskattar.

”Utbildning i Finland är väldigt bra, man får låna dator på skolan och man får mat gratis varje skoldag. Sådana förmåner skall man inte ta förgivet. I mitt hemland finns inget sådant för vuxna.”
(studerande A)

En annan informant är inte helt nöjd med matbespisningen trots att hen behöver griskötsfri diet och den dieten finns. Missnöjet beror på att griskötsfri mat inte är laktosfri och om man är laktosintolerant så vågar man inte äta. Studerande anser dock att detta inte är ett stort problem. Om man bor nära kan man gå hem och äta. Studerande berättar att hen inte vill klaga när allt annat som gäller utbildning är så bra i Finland. Här fortsätter studerande att tala om hur det är i hemlandet. Där fås inte kostnadsfri lunch och man betala om man skall studera, vilket är dyrt så de flesta har inte så stora möjligheter att studera.

En studerande som också uppfattar miljön som trivsamt och trevligt, framhåller att varken klassrummet som miljö eller gemenskapen med klasskamraterna är särskilt bra. Det går an komma till skolan, man känner sig välkommen i de fysiska utrymmena. Däremot går det inte att vädra i klassrummet och därför det blir dålig luft där. Det blir tungt att sitta där hela dagarna och man får huvudvärk. Stolarna kunde också vara bättre ergonomiskt, helst höj- och sänkbara. Ergonomin är bristfällig, vilket leder till att man har ont i axlar och rygg redan då man suttit i fyra timmar och då är det ändå flera timmar kvar av dagen, avslutar studerande sitt uttalande om lärmiljön. En annan studerande ser fördelen med att det finns utrustning tillgängligt, att skolan har datorer som man kan låna och använda då man skall göra uppgifter. Hen poängterar att det blir dyrt att köpa dator.

Samtliga studerande uppfattar det system som gäller i Finland som fördelaktigt. Alla som önskar det, kan studera och det uppfattas som en stor möjlighet för både finländare och migranter. Samtliga studerande talar om sin uppfattning om möjligheten till vuxenstudier i Finland och påtalar samtidigt att likande möjligheter inte finns i deras hemländer. Man betonar att den finska staten stöder utbildning också för vuxna, på flera sätt. Möjligheten till att studera som vuxen ses som en väldigt förmån som ger nya möjligheter till att lära sig språk men också nya och fler möjligheter att få jobb. Det ger möjligheter till mera avancerade jobb än vad man

haft i början av sin vistelse i Finland och det ger möjlighet till fast anställning. Det ses som en trygghet och uppfattas leda till både en bättre ekonomi och därmed en bättre levnadsstandard.

”Här i Finland får man pengar om man är arbetslös också för att gå och studera. Då jag förklarar åt mina släktingar att det finns såna möjligheter i Finland så kan de inte tro att det är sant. Det är verkligen inte så i alla länder, i mitt hemland måste man kunna betala om man skall studera. Det blir dyrt så de flesta har inte så stora möjligheter.” (Studerande G)

Samtliga studerande uttrycker i intervjuerna att de vill ha möjligheten att arbeta och leva ett gott liv. Samtliga studerande uttrycker stor tacksamhet över de möjligheter som erhållits i Finland och det system som möjliggör studier för migranter. En studerande berättar:

”Jag har blivit så mycket hjälpt i Finland av Finlands socialsystem men också av människor. Jag vill ge tillbaka till Finland. Jag vill jobba, betala skatt och hjälpa andra människor här. Det är viktigt att hjälpa andra. Man får vara nyttig när man jobbar. Jag har fått ett helt nytt liv här som jag tycker är så underbart. Jag visste inte att det fanns sådana här möjligheter, att det skulle kunna bli så här underbart, när jag satt i flyktingläger. (Studerande D)

En annan studerande uppfattar att många invandrare inte heller förstår att värdesätta möjligheter som de får i Finland på rätt sätt:

”Många invandrare som är i början av sin karriär här, fattar det inte heller. De tror att de måste ta allt och alla förmåner som finns ur systemet. Många som börjar från noll försöker utnyttja allt möjligt men de har inget ansvar, de tar bara emot och förstår inte hur systemet skall hanteras. Man skall väga hur mycket man tar av systemet och man skall inte ta allt vad man får fastän man vill ha allt som finns.” (Studerande H)

Samtliga studerande talar om sin nuvarande studiesituation i relation till både dåtiden, nutiden och framtiden. När de talar om sitt förflutna berättar de alla en slags kortversion av sin livshistoria och vad som gjorde att de kommit till Finland, samt hur det kommer sig att de börjat studera. Studerande uttrycker vidare att de är tacksamma för möjligheten att studera i Finland. I deras hemländer är utbildning för vuxna avgiftsbelagd, vilket gör att många inte har råd att studera. Tre av de tillfrågade berättar att utbildning för vuxna i deras hemländer är som en fortsättning på den inriktning på karriären man valt och det kan då vara en

universitetsutbildning. De uppfattar att finländare inte inser hur bra möjligheter det finns för vuxna i Finland att också studera som vuxna.

4.1.2 Lärare och personal bidrar till hur lärmiljön uppfattas

Studerande nämner också i sina uttalande både lärare och personal när de talar om lärmiljön. Lärare och personal bidrar på olika sätt till hur lärmiljön uppfattas. Lärarnas och personalens sätt att uppträda på arbetsplatsen ses som något som bidrar till såväl miljön som den rådande atmosfären. Ingen av de studerande berättar om negativa erfarenheter som hör samman med personal och lärare och hur de bemöter studerande.

”Känslan, atmosfären, då man kommer in här i byggnaden är bra och man märker förstås att det är en skola men det känns som något mer än en skola och också att alla är tillsammans här och alla bryr sig. Det är trevligt och öppet. Jag kan vara mig själv och man vågar fråga saker här och det är viktigt när man som jag inte är så bra på språket och det känns riktigt bra att alla har tid och kan berätta om olika saker.” (Studerande A)

Studerande uppfattar att det ges utrymme för att ställa frågor, vilket känns bra då man har ett annat språk. En annan studerande talar också om sin uppfattning om stämningen på skolan. Tvärtemot anser hen att stämningen är öppen och tillåtande och gör jämförelser med sina erfarenheter av hur skolan uppfattades i hemlandet där atmosfären är en annan.

”Här i skolan är allting mycket bra. Det är fina utrymmen och man har stor frihet. Det är ett öppet system där människor får prata fritt med varandra. För att du skall förstå vad jag menar så borde du förstå systemet i mitt hemland. Där får man inte heller flera chanser att studera som vuxen.” (Studerande E)

Fem studerande beskriver att de uppfattar att lärarna verkligen gör sitt bästa för att handleda och hjälpa studerande. Lärarna uppfattas som hjälpsamma och tålmodiga och de är beredda att diskutera, ge råd och även att hjälpa med sådant som inte direkt hör ihop med studierna utan mera med den privata livssituationen. En informant som betonar lärarens förmåga att bemöta. Hen framhåller att läraren förstår bra vad man menar fastän man inte kan uttrycka sig på svenska så bra och att detta känns bra. Det gör att man inte behöver vara rädd att säga fel. En annan

studerande uppfattar att läraren tillrättavisar språkliga felaktigheter på ett sådant sätt att man inte heller behöver skämmas eller känna sig dum. Läraren uttalar orden som de ska uttalas och *"hela hon är kärlek och omtanke"*. Studerande uttrycker att denna lärare vill alla studerande med migrationsbakgrund enbart väl. En annan studerande uppger också att lärare som inte undervisar deras grupp bemöter dem med vänlighet. Det känns bra när alla hälsar på varandra i korridoren. Det ger en känsla av att man är sedd och en känsla av att man är välkommen.

"Lärarna är rättvisa och de behandlar alla lika. De är glada och vänliga och hälsar på studerande i korridoren. Även sådana lärare som inte har oss hälsar på oss. Det känns väldigt bra. Man blir sedd. Man får vara någon" (Studerande C)

Två studerande talar om sin uppfattning att personer som har migrationsbakgrund behöver mera tid på sig att lära sig saker än vad finländare gör. De anser båda att detta är sammankopplat med både kultur och språk, att finländare klarar studier till ett yrke mycket lättare för att de behärskar både kulturen och språket. Samma studerande påpekar att som studerande vågar man inte alltid fråga saker i klassrummet. Hen vet berätta att det finns många studerande som inte alltid vågar fråga saker på skolan för att det i deras kultur kan vara skamligt att fråga saker. En annan studerande resonerar kring att det blir mycket svårare att lära sig nya saker på ett annat språk och i en kultur som är olik ens egen, om man inte kan fråga. Samma person berättar vidare att handledning skall vara väldigt konkret och man måste ge sig tid till att förklara vad ord betyder för att missförstånd inte skall uppstå eftersom orden kan ha olika innebörd i olika sammanhang. Ett par studerande påpekar att personal som t ex lärare inte kan ha så mycket tid att ge åt en enda enskild studerande för de har hela gruppen att beakta. En studerande spinner vidare på detta och säger att också inom utbildning för vuxna kunde man ha nytta av en person som har ungefär samma uppgift som assistenten har i grundskolan.

"Alla invandrare behöver mera stöd av läraren. Kanske kan det också vara någon annan personal eller person än lärare som kan förklara olika saker som hör ihop med det nya språket och kulturen, till exempel som det finns assistenter för barnen som behöver mer hjälp i skolor. Kanske kunde ett liknande system för invandrare vara bra." (Studerande F)

En annan uttrycker att det egentligen inte finns någonting som kan underlätta för hen i studierna men hen skulle önska att det var möjligt att få en mer personlig och individuell handledning av lärarna. Eftersom hen jobbar mycket och måste prioritera sitt jobb, så skulle personlig

handledning kunna underlätta studierna. Hen säger sig ofta kunna ha några timmar ledig tid att använda för studier mellan sina arbetsuppsdrag. Då skulle det underlätta att genast kunna kontakta läraren och ställa sina frågor men samtidigt avslutar studerande sitt resonemang med att det inte är ett realistiskt arbetssätt för läraren. Samma studerande skojar också om att det som bäst skulle vara hen till hjälp är om det fanns 36 timmar i dygnet. Då skulle tiden räcka bättre till. Läraren uppfattas som den person som kan vara till stöd i många frågor, sex av de tillfrågade studerande anser att lärarna är ett gott stöd i studierna.

Att det kan vara undervisningsmetoderna som gör att man får skämmas påtalas av en studerande. Känsloerna av skam har varit en del av situationen i klassrummet och det berodde på att undervisningsmetoderna helt enkelt var nya för studerande, sådana metoder som inte tillämpas i utbildning i hans hemland. Att vuxna skall spela olika brädspel som barn gör, uppfattar denna studerande som kränkande och hen kunde inte förstå att det är ett sätt att lära sig språket. Det kändes löjligt, barnsligt och pinsamt. Också en annan studerande påtalar att det är en annan pedagogik här i Finland men uppfattar att den är bra för att de pedagogiska metoderna är humana i jämförelse med i hans hemland och att man verkligen lär sig mycket i yrkesutbildningen i Finland.

Hälften av studerande som deltog in intervjuerna, nämner även den övriga personalen som arbetar på skolan. Personalen, även den personal som inte arbetar med undervisning, hälsar på studerande och på varandra. Det gör att man känner sig sedd, och att man kan lita på att man kan be om hjälp av den övriga personalen och också får hjälp. De framhåller att personalen också sinsemellan verkar ha en god kommunikation och att det råder en god anda, är man ense om. De uppfattar att det är ett öppet klimat. En studerande säger att det syns att personalen trivs på sin arbetsplats för de stannar i korridoren och pratar med varandra. Ofta kan man se att de skämtar och skojar med varandra. En av de som intervjuats gör ett tillägg om att främlingsfientlighet inte syns på skolan.

”Här på skolan är alla vänliga och hjälpsamma. Om det är något man behöver veta så frågar man bara någon. Alla är vänliga, hjälpsamma och förklarar. Man kan fråga vem som helst och man får ett vänligt svar. Det syns också att personal känner varandra bra för de pratar vänligt med varandra och skämtar mycket. Rasism syns inte i den här skolan men kanske ibland i samhället. Då tänker jag att det bara beror på att de inte vet” (Studerande D)

4.1.3 Medstuderandes betydelse och hur de uppfattas bidra till lärmiljön

En studerande saknar att ha en kamrat att studera tillsammans med men tillägger att det känns väldigt bra när klasskamrater frågar om hens hjälp med att reparera t e x gräsklipparen eller bilen. I sitt hemland har hen gått mekanikerutbildning och kan därför hjälpa till med sådant. Dessa tillfället gör att man blir närmare vänner och det är nödvändigt att prata svenska eftersom det är det enda språk man har gemensamt. Hen har hittat sina egna system för att studera och tycker att det är bra att få läxor. Läxorna gör att man måste upprepa ord hemma för sig själv, vilket gör att hen läser mera. Att man sedan får komma tillbaka till skolan och berätta om olika saker efter att man har tränat hemma, uppfattar denna studerande som positivt. Vidare anser hen att man lär sig mycket om man är motiverad. En annan studerande berättar att det är till stor hjälp i studierna att det finns en person i klassen som har samma hemspråk och att det underlättar studierna då man kan läsa tillsammans. I klassen talar de dock inte sitt modersmål, utan de försöker prata svenska.

”Jag har en väninna i klassen som pratar samma språk som mig och då kan vi prata med varandra och fråga hur har du gjort. Det underlättar när vi kan tala om skolarbete med varandra på vårt språk för då förstår man lättare och bättre olika detaljer och sådant som är svårt.” (Studerande A.)

En annan studerande uppfattar att hen inte har någon gemenskap i klassen med de andra och därför uppfattar denna studerande att gruppandan inte god. Snarare är hens uppfattning att hen inte ges utrymme att uttrycka sina åsikter utan att det blir konflikt. Det är inte alla som tar ställning och uttrycker sin åsikt men enligt studerandes uppfattning, så är det folk från vissa länder som tar ställning. Konflikterna beror på att man har olika bakgrund, land, kultur och olika religion. Det finns saker som man inte kan prata om, påpekar denna studerande. Vidare måste utbildningsarrangören förstå att man inte kan sätta vissa invandrare att gå i samma grupp, fortsätter hen. Även om hen uppfattar att lärarna nog ingriper på ett bra sätt om det behövs, så ger hen uttryck för att vara ensam i den situation som hen beskriver:

”Det finns saker man inte ska tala om. I min grupp kommer vi från många olika länder. Det har nog att göra med land, kultur och jo, alltihop att vi inte kan tala med varandra. Man kan inte tänka att många invandrare kan gå i samma grupp. En del hänger inte med eller har inte åsikter, funderar inte på hur det är där eller här men folk med vissa nationaliteter försvarar sig ganska mycket. Det här sånt som är outtalat och en del av vår historia. En del säger allt vad dom tycker och tänker utan att tänka på hur det kan påverka på andra. Så jag känner mig lite...som att jag kan inte säga eller lyssna. Det är bara att svälja. Lyssna. Och jag blir lite ensam där. Jag blir den som står för något negativt även om lärarna inverkar både fint och bra. Jag är nog så imponerad av hur våra lärare hanterar situationen. Dom är helt medvetna om situationen och vad som händer, vad som fungerar och inte fungerar. Om något behöver rättas till så gör dom det nog också.” (Studerande H)

Att lära sig genom grupparbete och genom att hjälpa varandra uppfattar tre studerande som sådant som underlättar studierna. Två andra studerande talar om att de använder de sena kvällstimmarerna till studier. Tid att koncentrera sig på läxorna får de först då barnen somnat. En av dessa påtalar att studier kräver förmågan att organisera men om man organiserar så fungerar allt bra.

”Man måste bara organisera sin vardag och sig själv. Man bestämmer när man skall göra olika saker. Gör man bara det, så funkar allt bra.” (Studerande A)

Även om läraren uppfattas som en person som kan vara till stöd i många frågor, så uppfattas också studiekamraterna betydelsefulla. Fyra av de tillfrågade studerandena beskriver sina uppfattningar om det stöd som även klassen som grupp kan ge. De är överens om att man lär sig bra tillsammans men att stöd behövs för att klara av läxorna och det är inte alltid som det här stödet varken är rimligt eller lätt att hitta. Två av de tillfrågade framhåller att man ändå lär mycket av varandra. Man lär inte bara det som det är tänkt att man skall lära sig enligt läroplanen. Att deltagarna i utbildningen kommer från olika länder ses av dessa studerande som en tillgång som möjliggör lärandet.

När det gäller sådant som underlättar lärandet i skolan talar studerande också om sina uppfattningar om relationerna till klasskamraterna. I båda klasserna studerar personer som kommer från olika länder och har olika kultur och språkbakgrund. I den ena klassen finns även svenskspråkiga medstuderande, men dessa nämns inte av någon av de som deltagit i intervjuerna. Ett par informanter uppfattar tillvaron i klassrummet som att man kan lära av varandra om levnadssätt och kultur i de olika länderna. De ser det här fenomenet som ett tillägg

i utbildningen som inte är tänkt att vara där men som blir en form av bonuslärande. Det finns ett informellt lärande i den formella utbildningen, som dessa två kallar en dold läroplan. Man har roligt tillsammans och man har också börjat umgås på fritiden. Man berättar för varandra om sina hemländer och hur kulturen och arbetslivet fungerar där. De anser att då de har olika kulturer så kan de lära av varandra och tillsammans. Eftersom man har många olika språk och många i klassen inte kan engelska så måste man tala svenska med varandra. Studerande berättar att hen uppfattar att det är bra för det aktiverar gruppen och de får träna mycket på att tala svenska.

”Vi lär oss ord av varandra. Vi tittar på bilder från våra olika hemländer och pratar om landet, kulturen och hur vi har levt. Vi lär oss av varandra om olika kulturer på det sättet och det bästa är att vi måste prata svenska för vi har inget annat språk. Det blir som en utbildning i utbildningen. En utbildning som vi skapar själva genom de människor vi är och de livsomständigheter som vi kommer ifrån.” (Studerande E)

Studiekamrater uppfattas av tre studerande kunna vara det stöd som hjälper en att klara studierna. En annan studerande redogör för sin uppfattning om behovet att ha någon som stöder. Den bästa stödpersonen kan också vara någon som finns utanför skolan. I skolan har hen ingen som hjälper sig. Däremot har hen en äldre pensionerad kvinna och den här kvinnan uppfattar hen som sin bästa vän och som den person som ger det stöd som hon behöver:

”Hon är jättebegåvad och intresserad av allt möjligt. Hon har lärt mig allt som jag behöver veta om Finland. Vi brukar läsa tidningen tillsammans, se på tv och hon har lärt mig hur samhället och kulturen här fungerar. Om jag har något jag behöver veta, så frågar jag henne. Hon är min bästa lärare och hon har berättat hela Finlands historia för mig”. (Studerande E)

Den äldre kvinnan har också hjälpt hen att lära sig svenska. Hen redogör vidare för att de i början talade mest engelska men så kom den äldre kvinnan på att hon skall lära mig svenska. Studerande berättar vidare att det är viktigt att ha någon som kan hjälpa i det nya landet när man har migrerat. Det kan vara t ex en granne eller vem som helst, bara den personen är intresserad av att möta en person från ett annat land. Hen ser också att denna relation har två sidor och påpekar att också är den andras tillvaro kan berikas av umgänget. Den andra får också möjlighet att lära sig mycket om andra länder och kultur. En studerande redogör för sin uppfattning om att man lär sig språk genom att studera för man kommer ut och träffar andra och det ger möjlighet att tala det nya språket och därför är det roligt och motiverande att studera.

4.1.4 Arbetsplatser som lärmiljö

Inom den grundläggande yrkesutbildningen är utbildning som sker på arbetsplatser en viktig del av utbildningen som helhet. Arbetsplatserna blir därför en del av studerandes lärmiljö. Studerande beskriver vad möjligheterna att lära sig på arbetsplatser betyder för dem. Samtliga studerande som deltog i undersökningen benämner spontant den arbetsplatsförlagda undervisningen med det gamla begreppet ”praktik”. Dock är det ingen tvekan om att de med begreppet ”praktik” syftar på den utbildning som sker på arbetsplatser. Studerande beskriver också spontant sina uppfattningar om huruvida det är lätt eller svårt att få en arbetsplats som tar emot studerande med migrationsbakgrund för arbetsplatsförlagd undervisning. Fyra av de tillfrågade studerande anser att de har haft lätt att få en plats. En studerande säger att det inte alltid är så lätt och att det var svårast i början då hen kom till Finland och hen reflekterar kring detta:

”Det finns ställen som inte vill anställa invandrare och det finns ställen som gör det. Egentligen förstår jag inte varför man inte vill anställa en praktikant. Det är ju helt gratis, man får två extra händer som arbetar där helt gratis i minst 6 timmar om dagen. Vad missar arbetsgivaren här? Ingenting. Men jag förstår ju att det handlar om rädsla.” (Studerande G)

Samtliga studerande beskriver hur de uppfattat att de blivit emottagna på arbetsplatser. Deras uppfattningar om hur man bemöts på olika arbetsplatser varierar. Fem studerande har uppfattat att de tagits väl emot av både personal och förmän. Att de fått hjälp och stöd och gjorts delaktiga i arbetet. De har också erfarenheter av att ha fått handledning på arbetsplatsen. Trots att man blir vänligt bemött kan man ändå känna sig obekvämt på arbetsplatsen. Känslan av att vara obekvämt har inte att göra med bemötandet på arbetsplatsen, utan den hör samman med att inte förstå språket. Om detta berättar en studerande:

”På min första praktikplats pratade dom jättemycket med mig, de var så vänliga och glada och pratade hela tiden men jag förstod ingenting, ingenting! Jag tänkte att det enda jag kan göra är att skratta och le. Jag kände mig dum. För jag förstod ingenting. Det kändes så besvärligt. Det var katastrof. Men nu, nu när jag gått på språkutbildning så har det blivit mycket, mycket bättre.” (Studerande D)

Två studerande delar uppfattning om att dialekt talas av personal på arbetsplatserna och att är det svårt att förstå vad de pratar om, vilket medför att känner man sig utanför. Det går inte heller

att använda sig av översättningsprogram på telefonen i sådana situationer. Att man kan få hjälp med språkinläringen på arbetsplatser var en studerandes uppfattning. Hen uppgav att personalen vänligt och artigt sagt att de kan säga till när hen säger fel samt säga ordet eller frasen så som det skall sägas. Det här tillvägagångssättet uppfattade hen som ett bra sätt att förbättra sina språkkunskaper på.

En annan studerande som beskriver att det varit lätt att få praktikplats. Hen ställer sig också lite frågande till de arbetsuppgifter som tilldelas studerande på vissa arbetsplatser. Om uppgifterna är sådan som att städa, så träffar man inte andra människor på arbetsplatsen så mycket och då tränar man heller inte språket. Studerande uppfattar att detta är fel av arbetsplatsen och anser att det är något som utbildarna borde ta itu med. Vidare funderar studerande att det kan vara obekvämt att ta itu med en sådan sak från utbildningsarrangörens sida. Studerande resonerar vidare att det förstås kan vara så att man från skolans sida är glad och nöjd blott att studerande har fått en plats för arbetsplatsförlagd utbildning.

Ett par studerande nämner att man får göra grovjobb som att reda upp efter andra utan att arbetsgivaren tar reda på om studerande har ett yrke från tidigare och faktiskt har yrkeskunnande. Det är enligt studerandes uppfattning i allmänhet inte alltid så lätt för alla personer med migrationsbakgrund att få en plats för arbetsplatsförlagd undervisning. Studerande beskriver vidare att hens uppfattning är att det viktigaste med utbildning som är förlagd till arbetsplatsen, är att få öva sig att tala svenska.

”Så i praktiken kan det bli så att man gör bara grovjobb som ingen vill göra – ja ingen har ju sagt att det är så men man förstår ju nog att det är så – och så får man inte prata så mycket.”(Studerande B)

En studerande uttrycker sin uppfattning om att man själv som studerande på arbetsplatserna kan bidra till hur andra uppfattar en och hur man bemöts. Studerande uppfattar att det är viktigt att själv också vara öppen, positiv samt att visa att man vill jobba. Arbetsmotivation är viktigt för att skapa sig ett gott anseende och på så sätt kan man inverka på sina möjligheter att få jobb i framtiden. Vidare ser denna studerande möjligheten till att lära sig på en arbetsplats som en möjlighet att visa sin tacksamhet gentemot sitt nya land. Att alla arbetsplatser har varit olika lyfts också fram, liksom att man på alla ställen har lärt sig något bra.

”På alla platser där jag varit på praktik har det varit olika. Alla platser här har lärt mig mycket och har något bra. Det är viktigt att se det som är bra, för om man säger att det inte är bra så kommer man inte heller att hitta jobb. Man måste vara öppen. Vi som kommer från andra länder måste förstå att vi måste jobba och så måste vi bara göra det. Jag kan inte säga att jag inte gör ett jobb. Då kommer folk att tycka illa om oss. Vi ska också vara tacksamma för att Finland tar emot oss. Och därför måste vi jobba, det är som 'payback'.” (Studerande D)

Av sammanlagt åtta studerande ansåg sex stycken att det berikar förståelsen och underlättar inläring av både yrke och språk när man kan få utbildning som är förlagd till arbetsplatser. Genom att göra olika uppgifter på arbetsplatsen lär man sig och man förstår på ett helt annat sätt hur uppgifter skall göras när man får komma dit och göra det. Man har en handledare som vägleder en, man observerar handledaren och man gör likadant. Samtliga sex studerande betonar att det är på arbetsplatserna som man lär sig ett arbete på rätt sätt. Fem studerande påtalar att det i deras hemländer inte finns samma system med arbetsplatsförlagd utbildning som det finns i Finland.

En studerande berättar om kulturskillnader som hen mött under utbildningstiden på arbetsplatsen. Kulturskillnaderna handlar om att olika länder har olika regler i arbetslivet som man inte nödvändigtvis känner till men som man måste lära sig för att kunna arbeta och leva i Finland. Att få lära sig på arbetsplatser är bra, för då lär man sig hur arbetslivet är i Finland fungerar, resonerar hen vidare. Hen betonar också att man som migrant inte får tycka att man behandlas illa bara för att man inte förstår de, oftast oskrivna regler, som förekommer i arbetslivet. Man måste lära sig de regler som gäller och försöka anpassa sig, för annars kommer de finska arbetsgivare inte att tycka om migranter, avslutar hen. Sådana regler handlar ofta om punktlighet och rätten till pauser.

”En gång kom jag 15 minuter för sent till praktikplatsen för det var vinter och jag måste gå dit och det var väldigt halt och svårt att gå. Jag kommer från ett land där vi inte är vana med halka. Då sa chefen att jag måste gå hemifrån tidigare. En gång kom jag 20 minuter för tidigt till praktikplatsen. Då sa chefen att jag måste sitta i kafferummet och vänta, att jag inte behöver börja jobba 20 minuter för tidigt. Det här är exempel på hurdana system ni har i Finland. I mitt hemland har vi inte såna här regler. Senare kom chefen och tackade för att jag satt. Jag sa att du behöver inte tacka för det är Finlands system och jag följer gärna era system bara jag vet hur systemet är. Tid är i Finlands system mycket mycket viktigt. Man räknar minuter i Finland och det är jätteviktigt att komma i tid. Det är ett system som vi inte har i mitt hemland.” (Studerande D)

4.2 Olika uppfattningar om vad studierna ger studerande

Under denna rubrik redogörs för vad studerande uppfattar att studierna tillför dem. Samtliga studerande som deltagit i intervjuerna ser studierna som en möjlighet som tillför positiva aspekter på deras livssituation. De trivs med att studera och de kommer gärna till skolan. De uppfattar att det är givande att studera, att studierna är förenade med bättre möjligheter i arbetslivet i framtiden och som en möjlighet att komma ut hemifrån. Samtidigt ger det möjlighet att träffa andra människor. Deras uppfattning är att de kan lära sig språket bättre genom att studera. Det finns vidare många faktorer som genomgående är gemensamma för samtliga studerande men också uppfattningar de inte delar. Att få möjlighet att arbeta är ett exempel på sådant som de gemensamt uppfattar viktigt. Fem av åtta studerande uppfattar språkkunskaper som en nödvändighet om man skall kunna studera vidare och få jobb, alternativt bättre anställning. För att få en studieplats på en yrkesutbildning som leder till grundexamen behöver man klara språkprov. Den handledande utbildningen kan fungera som ett stöd få möjlighet att öva språket så att man klarar språkprovet och därefter kan söka in till en utbildning som leder till en grundexamen.

4.2.1 Studier uppfattas ge möjlighet att lära sig språk

Fyra studerande uppfattar att studier är en nödvändighet för att lära sig landets språk så bra som möjligt. Samtidigt ger studierna möjlighet, dels i den teoretiska undervisningen men också i den utbildning som ges på arbetsplatser, att lära känna det finländska samhället. Samtliga av de tillfrågade uppger att de uppfattar sina möjligheter att få jobb som större om de kan svenska bättre. Kunskaper i finska uppfattas förbättra möjligheterna ytterligare, samtidigt som man behöver förstå de dialekter som talas.

Studier för att förbättra språkkunskaperna kan vara en del av planen att börja studera för ett yrke. Tre studerande som går språkutbildning planerar att börja studera i syfte att utbilda sig till städare nästa år. Den ena uppfattar utbildningen till städare som alldeles tillräcklig. Hen saknar utbildning från sitt hemland och trivs med fysiskt arbete. En annan studerande uttrycker sin uppfattning om att studierna till städare inte är tillräckligt utmanande för egen del. Denna studerande har en uppfattning om att det är få närstudiedagar i den tänkta utbildningen. Hen trivs med att studera eftersom för att studier uppfattas stimulera och utmana intellektuellt. Från

sitt hemland är hen utbildad lärare men som städare i Finland så förtjänar man ungefär sju gånger mer i månaden än som lärare i hemlandet. Hen berättar att hen blir fysiskt trött av städarbetet här men då hen kom hem från sitt lärarjobb i hemlandet var det precis tvärtom. Studerande har uppfattat att det är bäst att skaffa sig en yrkesutbildning som städare eftersom det ger möjlighet till en fast tjänst, även om städarbete inte är det arbete som uppfattas som mest optimalt.

”Efter att jag studerat till städare kan jag studera mera, om jag vill. Och det kan ge en bättre lön. Men städarbete är egentligen inte min plats. När jag jobbar som städare är jag fysiskt trött men mitt huvud längtar efter kunskap.” (Studerande E)

För att vara delaktig i samhället är det viktigt att lära sig språk. Om man som migrant jobbar i en stor växthusanläggning, så kan det hända att man inte lär sig svenska. Det är mycket vanligt att växthusen är stora internationella arbetsplatser och där sker kommunikationen på engelska. En del av informanterna talar också om att de skulle klara sig bättre i arbetslivet om de kunde finska. En studerande framhåller ändå att det inte är alltid enbart fråga om språk när kulturer möts:

”Eftersom jag jobbar i växthus så hör jag aldrig svenska på jobbet. Chefen talar engelska med alla anställda eftersom vi är en väldigt internationell arbetsplats med anställda som kommer från till exempel Bosnien, Polen, Ryssland, Ukraina, Thailand och Vietnam. Så en vinter börjar jag av egen vilja på en svenskurs på kvällarna. Den hålls i byskolan. Den här vintern sitter jag där som en absolut dum och jag kan inte förstå vad varken läraren eller de andra säger.” (Studerande E)

En tredje studerande har också planer på att fortsätta studera nästa år för att bli närvårdare. Att lära sig språk är något som hen anser är viktigt för att kunna jobba som närvårdare. Man borde förstå både svenska men också förstå dialekt. Studerande uppfattar dialekterna i Svenskfinland som ett eget språk. Dessutom är finska bra att kunna enligt studerandes uppfattning. Att det tar tid att lära sig språk är en uppfattning som hen delar med en annan studerande som säger:

”Det tar tid att lära sig språken i Finland. De är så olika. Jag förstår inte än allt vad folk säger här åt mig och om mig. Kanske tycker de att jag är konstig. Men jag är inte lessen för att det. När jag inte förstår så tänker jag bara ”Tack för jag inte förstår allt!” Ibland är det bra att inte förstå allt. Livets mening är att lära hela livet.” (Studerande D)

4.2.2 Studier uppfattas ge möjligheter för framtiden

När studerande berättar om sina uppfattningar om studiernas betydelse för dem, berör flera av dem samtidigt framtiden på ett eller annat sätt. Att tala om framtiden blir en naturlig följd av den situation de befinner sig i just nu. En studerande som kommer från ett land där kvinnor inte så ofta har möjlighet att studera uppfattar att studier är viktigt också för flickor för att studier förbereder dem för livet och ger dem möjlighet till ett bättre liv, ekonomi och hälsa.

”Om man först får studera så vet man lite mera om livet. Alla kvinnor och flickor borde få gå i skola för då skulle de klara sig bättre med allting i livet.” (Studerande D)

Samtliga studeranden inkluderar någon form av plan för hur de tänker sig att livet skall gestalta sig i framtiden när de talar om vad studierna tillför dem. De talar om olika planer för hur de skall komma vidare i livet. Till deras framtidsplaner hör också att stanna i Finland, ingen av studerande som intervjuades ställer sig tveksam till det. De uttalar sig om sina framtidsplaner på ett sätt som påvisar att de nuvarande studierna ses som en brygga till ett kommande liv. De nuvarande studierna förväntas resultera i t e x språkkunskaper, yrkeskunskaper och praktisk arbetserfarenhet, som kan leda dem vidare och hjälpa dem mot en bättre framtid. En studerande redogör för sin framtidsplan som gäller att hitta ett nytt yrke. Sjukdom uppges som orsak till att nytt yrke är aktuellt och hen uttrycker att med ett nytt yrke så skulle en bättre livskvalitet nås.

”Att studera när man är vuxen är som att få en andra chans i livet att få ett bra jobb och en inkomst som är ok. Det är viktigt att man kan arbeta. Då man kan arbeta mår man bra på alla sätt. (Studerande F)

Två studerande uppfattar att Finland är tryggt och lugnt för barnen och att det finns goda möjligheter för familjens barn att skapa sig en bra framtid i Finland. Hen uppfattar att barnen kan få fina utbildningar och jobb här bara de lär sig landets två språk och lär sig känna den finländska kulturen. De kan då göra goda gärningar för Finland och övriga världen eftersom de också kan kulturen i en annan världsdelen och de språk som talas där, inklusive arabiska. En annan studerande redogör för sin trivsel i skolan och i Finland och för att hen inte vill flytta mera. Krig i hemlandet under barndomen var en orsak till att hen tvingades flytta många gånger. Hen talar om kriget som en del av uppväxtåren och uttrycker en önskan om att de egna barnen inte

skall behöva flytta så många gånger som hen själv var tvungen till under sin egen uppväxt. Eftersom barnen trivs i sin nuvarande skola, så vill hela familjen stanna i Finland. Finland uppfattas som ett tryggt land och hen delar med sig av sin uppfattning om att flytta många gånger leder till en känsla av rotlöshet:

”Det var två krig och att flytta mellan olika städer ledde till att just när jag börjat trivas i en ny skola och fått kompisar så måste vi flytta undan kriget igen. Man blir rotlös av att hela tiden bli uppriven. Det svåraste då man är barn är att börja en ny skola två gånger om året. Jag vill stanna här hela livet, här på orten är det lugnt och tryggt, det är vackert och det är fred”. (Studernade F)

En studerande redogör för sin uppfattning om föreningar. Sedan hen kom till Finland har hen lärt sig att det i Finland också finns många föreningar. Hen berättar att det är något som hen i framtiden vill ta del av eftersom hen har fått en uppfattning om att föreningar gör ett bra jobb. Vidare uppfattar hen att föreningar har en bra gemenskap där man kan lära sig allt möjligt av varandra men också hjälpa andra människor.

”Jag vill gå med i... vad heter det?! Föreningar? Sådana har ni i Finland, det är bra för dom hjälper många på ett bra sätt. Och de som är där lär sig genom att göra saker och de gör saker tillsammans. Det är roligt och jättebra att göra saker tillsammans. Sådant har vi inte hemma.” (Studerande D)

4.2.3 Studier uppfattas ge möjligheter till mångkulturella möten

En studerande talar om kulturmöten och hen uppfattar att det finns språkliga konflikter också i Finland mellan finska och svenska men anser att det egentligen inte är språken som är konflikten:

”Det är ju egentligen inte språk som är problem utan det handlar om kultur och olika politiska uppfattningar. Det är ju så att alla egentligen vill veta varifrån man kommer för att kunna sätta dig i rätt box. Det finns gamla boxar kvar som bygger på politik och historia. Samma problem kan man se i skolvärlden och problemen bottenar i historien och gammal relation med ett land som haft makten. Man måste lämna historien här (pekar bakom ryggen) och gå vidare, man kan inte bära gamla konflikter framåt.” (Studerande B)

En annan studerande påtalar att man som migrant kan bli otrevligt bemött men att detta inte har skett inom ramen för utbildningen, utan det har inträffat i det finländska samhället. Hen säger att det alltid är så att man måste kunna ha överseende med att en del människor inte är trevliga. Hen uppfattar det som att de tänker fel om hen som person för att de inte vet bättre och för att de inte vet vem hen är som person. I arbetslivet har hen alltså mött av att vissa personer helt enkelt vägrar ta emot hjälp för att hen är från ett annat land, medan vissa andra personer har börjat tycka om och acceptera hen med tiden. En annan studerande påtalar att studieorten är mångkulturell och om lokalbefolkningen skulle våga umgås med människor från andra kulturer så har de goda chanser att lära sig mycket om andra länder, andra människor och deras kultur.

”Man behöver inte resa till andra länder då man bor på den här orten. Här finns så många andra kulturer och språk att det är bara att bjuda hem en ortsbo eller en invandrare och lära känna varandra. Öppna ögonen, vårt ort är mångkulturell. Här finns alla möjligheter. De flesta som kommer hit är bra människor. Man kan lära sig av varandra och det gör man genom att vara tillsammans”. (Studerande E)

En annan studerande pratar också om kulturmöten och att det kan uppstå konflikter mellan invandrare men enligt hens uppfattning är att ordet ”invandrare” många gånger laddas med en negativ innebörd av invandrarna själva. Självt uppfattar inte hen att ordet ”invandrare” har en negativ innebörd för hen personligen men enligt studerandes uppfattning borde tex skolor inte använda ordet ”invandrare” i sin marknadsföring eftersom det då kan bli segregering. Det är olämpligt och visar på stor okunskap. Man är invandrare tills man har fått medborgarskap i det nya landet eller i viss mening hela livet, resonerar denna studerande vidare.

” Människor är så mycket mer än sin bakgrund.” (Studerande H)

5. Diskussion

I det här kapitlet kommer resultatet att diskuteras i relation till den tidigare forskning och till den teori som ligger till grund för avhandlingen. Vidare kommer metodologiska ställningstaganden att diskuteras. I resultatdiskussionen åskådliggörs olika resonemang med karaktär av slutsatsnatur och förslag till fortsatt forskning ges.

5.1. Metoddiskussion

Mitt forskningsintresse i den här studien var att utforska på vilka olika sätt studerande med migrationsbakgrund uppfattar sin lärmiljö och vad studier tillför dem. Eftersom jag var intresserad av deras uppfattningar om lärmiljö och vad de uppfattar att studierna ger dem, så föreföll fenomenografin vara en lämplig metod. Knappast kan fenomenografi som enda metod ge ett uttömmande svar. Om forskningsfrågan varit en annan kunde narrativa metoder så som livsberättelse (Fejes och Thornberg 2015, s. 238- 253) varit lämpliga tillvägagångssätt för analys och insamling av data. Intervjuer kan också användas som datainsamlingsmetod vid narrativ metod. De intervjuer jag gjorde, antydde att studerande hade behov av att berätta om sitt liv och om varför de nu studerar, ur ett längre tidsperspektiv. Livsberättelsen kan enligt forskare som använder denna metod, vara ett sätt att skapa bilder om oss själva. Bilderna kan i sin tur berätta något till andra om vem man är. Samtidigt ger livsberättelser kunskap om individens upplevelser, vilket kan skapa insikt i och förståelse av deras erfarenheter.

Fejes och Thornberg (2015, s. 33, 162-163) framhåller att varje metodansats i princip ringar in vilket slag datamaterial som kan användas. Halvstrukturerade intervjuer är lämpligt om man vill undersöka människors uppfattningar. När jag bitt studerande berätta om sina uppfattningar vid intervjuerna, har jag ställt följdfrågor samt ställt ”varför-frågor”, eftersom det kan ge ett djup eller en förklaring till en uppfattning. Alternativt uppmanade jag helt enkelt studerande att berätta mera. Genom att göra intervjuer har jag möjlighet att ställa följdfrågor, vilket inte skulle vara möjligt om man använde en metodansats där studerande får skriva t ex en uppsats eller dagbok. Nilsson-Folke (2017) hävdar i sin forskning att det tar 5-7 år att lära sig ett andra skolspråk. Att tala är oftast lättare än att skriva korrekt. Att tala ett nytt språk går snabbare än att lära sig skriva ett nytt språk. Därför kan intervjuer vara en lämpligare datainsamlingsmetod

än en metod där studerande förväntas skriva. Jag är medveten om att studerandens språkkunskaper varierar och att det i viss mån blir synligt i hur studerandes sätt att bygga upp sitt berättande och använda språket. Deras sätt att tala och använda svenska språket, påverkar i viss mån språket i resultatredovisningen. De citeringar som finns i resultatredovisningen är direkta citat medan jag i den löpande texten har varit noga med att inte göra omskrivningar som förbättrar deras språk. Deras berättelser har ändå ett sammanhängande språk där sambandsförhållanden blir tydliga. Den tid som de har vistats i Finland varierar mellan 2 och 12 år. Trots att vissa citat är långa, har jag valt att behålla dem som sådana för att inte tydligheten i innebörder skulle gå förlorad för läsaren.

Undersökningens resultat påvisar just de här informanternas uppfattningar om en given lärmiljö. Svaren ska inte ses som generaliserbara till en annan lärmiljö. Utan svaren ger endast en försiktig fingervisning om vilka uppfattningar som studerande kan tänkas ha om gällande lärandemiljön och om vad de uppfattar att studierna tillför dem. Samtliga informanter som deltog i intervjuerna talar god svenska och har nått en minimikravnivå på språkkunskaper eftersom de är antagna till utbildning. Trots att samtliga som intervjuades talar god svenska, så bör man hålla i minnet att intervjuerna inte har skett på deras modersmål. Att inte få möjlighet att uttrycka sig på sitt modersmål kan vara en faktor som begränsar deras möjlighet att uttrycka sig. En viktig aspekt är följaktligen att frågorna är enkla och tydliga, att begrepp förklaras. Min strävan har varit att byta ut svåra ord till ett synonymt ord som används i vardagligt språk eller ett ord som är känt för dem i skolspråket. Av denna anledning valde jag att skriva en förklaring på begreppet lärmiljö. Innan intervjun startade fick studerande läsa min förklaring. Studerande fick också ställa frågor och jag hade tillfälle att förklara muntligt vid behov. Samtliga studerande förstod vad jag var ute efter och kunde tala så väl om fysiska utrymmen i skolbyggnaden som arbetsplatsmiljöer och mänskliga relationer i de olika lärmiljöerna.

Samtliga studerande hade mer eller mindre svårt att uttrycka sig, vilket kan ha begränsat deras berättande, vilket kan bidra till att förståelsen inte blir så djup. I deras sätt att använda språket märker man att ordförrådet är begränsat vad gäller ord som beskriver och studerande använder generellt enkla beskrivande ord som bra, jättebra, mycket, jättemycket. Att svara på varförfrågor var däremot lättare. Om studerande haft möjligheten att berätta på sitt eget modersmål, skulle svaren kanske ha varit annorlunda. Eventuellt kan det faktum att jag arbetar som lärare,

vilket de studerande känner till, vara en faktor som inverkar på deras svar. Det kan finnas kulturella faktorer som påverkar deras uppfattning om vad man får säga till en som är lärare till professionen. Det kan också vara så att man inte vill berätta om sin egentliga uppfattning utan väljer vad man säger så att man är mera positiv i sin uppfattning om lärmiljön och studier. Vilken eventuell inverkan det kan ha haft på deras svarande kan jag givetvis inte ha insikt i. Påpekas kan däremot att det inte var svårt att få informanter som ville delta i undersökningen.

Att intervjua studerande med migrationsbakgrund som har ett annat modersmål ställer stora krav på den som intervjuar. Den som utför intervjuerna måste kunna läsa in hur den som intervjuas förstår intervjufrågorna. De studerande som deltog, valdes ut från deras egen frivillighet. En utgångspunkt var dock att de som intervjuas inte skall vara sådana studerande som jag undervisat eller handlett. Processen inleddes med att de i grupp fick information om studien och där fick man anmäla sitt intresse. Innan intervjun inleddes fick de information om syftet med studien ännu en gång, både muntligt och skriftligt. Redan då jag träffade grupperna betonades att svaren behandlas anonymt och detta upprepades innan intervjun påbörjades. De fick också berättat för sig att de har rätt att avbryta intervjun om de så önskar. De erbjöds möjlighet att ta del av sin egen intervju då den transkriberats.

Min förförståelse innefattar också min egen erfarenhet av att undervisa studerande med migrationsbakgrund inom social- och hälsovårdsbranschen. Trost (2010, s. 134) menar att man bör sträva efter att vara objektiv, så att de egna åsikterna inte ges betydelse eller framträder, under intervjusituationen. Fullständig objektivitet ändå inte är möjlig. Jag var mån om att inte ta ställning i olika fenomen under intervjuernas gång och att uttrycka mig tydligt och neutralt men samtidigt uttrycka mig på ett sätt som välkomnar studerande att tala fritt. Att de vet att jag är lärare kan givetvis påverka hur man svarar.

I en fenomenografisk studie är syftet att hitta variationen i de olika uppfattningarna. I vissa avseenden har studerande varit slående samstämmiga i sina uppfattningar, så som t ex i sina uppfattningar om betydelsen av språkkunskaper och om lärarnas bemötande. Även i dessa uttalanden har jag strävat till att belysa olikheter i deras uppfattningar och uttalanden. Kan samstämmigheten ses som ett mått på gott bemötande (Nussbaum, 2016; Taylor 2009) och att utbildningsarrangören lyckats väl ta hand om studerande?

För vem har olika uppfattningar ett värde? Larsson (1986, s. 24) diskuterar betydelsen av att känna till olika uppfattningar. Han anser att kännedom om uppfattningarnas variation kan vara ett tillägg i kunskapen som gäller t ex skolans värld eller samhället på ett generellt plan och som ger möjlighet till en ny och större förståelse. Den kunskapen kan vara ett underlag för reflektion men också diskussion i ett arbetslag. Det viktiga fortsätter Larsson (1986, s. 24-25), är då vilka uppfattningar som finns, snarare än hur många som delar en viss uppfattning. För en utbildningsarrangör som är mån om god kvalitet torde alltså varje uppfattning om utbildningen vara av värde.

5.2. Resultatdiskussion

I detta kapitel diskuteras resultatet i förhållande till tidigare forskning och den teori som ligger till grund för arbetet. Resultatet som berör skolan som lärmiljö och arbetslivet som lärmiljö diskuteras skilt för sig. Att studierna uppfattas betydelsefulla för framtiden diskuteras under ett skilt avsnitt.

Skolan som lärmiljö

Gällande skolan som lärmiljö anser sig alla utom en studerande vara nöjd. De andra uppfattar att skolan som en öppen och positiv lärmiljö där man har stor frihet och trygghet att vara sig själv och där man kan be personalen om hjälp. Av studerandes svar kan man utläsa att de studerande som har vistats kortare tid i Finland förefaller vara mera nöjda på ett generellt plan med studierna och sitt deltagande på olika arbetsplatser, vilket kan vara värt att notera. De uppfattar att de blir sedda och bekräftade av lärare men också annan personal, vilket känns bra för dem. Vidare uppfattar de att personalen har goda relationer till varandra och att detta bidrar till den goda atmosfären. Läraren uppfattas ha en viktig roll för att man skall lära sig men också för stöd och förståelse av skolrelaterade uppgifter. Det nämns också att man vänder sig till läraren med frågor av mera privat natur som egentligen inte hör till studierna men som man inte kan lösa på egen hand. Läraren förväntas också kunna lösa konflikter som kan uppkomma mellan studerande som kommer från olika länder. Läraren förutsätts också kunna handleda studerande och personal på arbetsplatsen så att studerande bemöts väl där och får rätt arbetsuppgifter. För vuxna studerande med migrationsbakgrund har läraren en central position i studierna. Detta finner stöd hos Alasuutari och Jokikokko, (2010) vars forskning talar för att

läraren har en nyckelposition också då det kommer till frågor som gäller studerandes medvetenhet, attityder och handlingar. Vikten av att ha någon person som kan fungera som ett stöd lyfts fram. För en studerande är det en person utanför skolan som är den viktigaste stödpersonen och som har hjälpt och varit delaktig i lärandet, vilket även påvisar att den vuxne migranten lär sig på så väl formella som informella arenor. Behovet av en särskild stödperson på skolan, som man kan vända sig till med allt som man som migrant inte vet, påtalas. För läraren kan vad Jokikokko (2009) kallar betydelsefulla andra vara viktiga då de skall lära sig om interkulturellt lärande. Också informanterna uttrycker behovet av betydelsefulla andra.

Mansikka och Holms (2011) forskning talar för att svenskspråkiga lärare i Finland har en positiv attityd mot mångfald. Att tänka mångkulturellt innebär i första hand att bemöta människor med olika bakgrund som unika individer. (Nussbaum 1997, s. 63-72) Alla människor har rätt till likabehandling som inte kränker deras kulturella och etniska identitet (Taylor, 2009). Det missnöje en studerande uttrycker, riktar sig mot så väl ergonomiska aspekter som relationsmässiga aspekter av lärmiljön. Resultatet påvisar att studerande med migrationsbakgrund både bemöts med vad Taylor (2009) kallar erkännande och icke-erkännande. Nilsson-Folke (2017) har dryftat problematiken om på vilka sätt det kan vara svårt att skapa sociala relationer i en klass med migranter. Även om hennes forskning gäller stadiövergång från grundskola till andra stadiet, kan man tänka att samma problematik kan förekomma också i andra utbildningssammanhang. Människors sätt att uttrycka sig är väldigt olika mellan olika kulturer och sociokulturella normer som respekt och hierarki inverkar också på hur man kan uttrycka sig i det nya samhället enligt Steinbachs (2014) forskning.

Också Jahanmahan (2012, s. 117-119) talar om bemötandets betydelse när studerande med olika erfarenheter och referenssystem möts. Lahdenperä (2004, s. 15) säger att om bemötandet grundar sig på respekt och ett fördomsfritt förhållningssätt, så blir mångfald en resurs och inte ett hinder. Av resultatet kan man se att uppfattningar om så väl goda som mindre goda relationer existerar. I sammanhanget påtalas lärarnas betydelse i form av förmedlare och konfliktlösare. När man talar om goda relationer så uttrycker man att man blir vänner, hjälper varandra såväl i skolan med studier som i det privata. Man uppfattar att man lär av varandra om kulturer och om olika levnadsätt och att detta skapar en oskriven läroplan som en studerande benämner en "en utbildning i utbildningen".

Samtliga studerande delar uppfattningen att det är viktigt att lära sig språk. De uppfattar att språkkunskaper ger möjlighet till studier och till att placera sig bättre i arbetslivet. Språkkunskaper ökar också delaktigheten i samhället. Finska uppfattas också viktigt att kunna i arbetslivet. Samtidigt är det viktigt att förstå de lokala dialekterna som talas för att kunna vara delaktig i arbetslivet fullt ut. Att det är viktigt att ha möjligheten att lära sig språk, påvisas av Vesteraas Danbold och Kulbrandstat (2013, s. 23-25.)

Arbetsplatserna som lärmiljö

De migranter som inte har möjlighet att använda svenska på sin arbetsplats borde de ges möjlighet att delta i språkundervisning för att få en större delaktighet i samhället. Detta påtalas av de tre studerande som har erfarenheten av växthusarbete. En del av de arbetsplatser man kommer till är mångkulturella och då pratas det engelska på arbetsplatsen. När man inte hör svenska på arbetsplatsen eller har möjlighet att öva svenska där, så bidrar det till att man inte har så lätt att lära sig landets språk och får färre tillfällen att lära sig svenska. Språkkunskaper är en förutsättning för delaktighet och anses förebygga marginalisering (Johnsson och Owen, 2015).

Detta sammanfaller med resultat från Antikainens (2010) undersökning, som påvisar att inkludering i det finländska samhället kan basera sig enbart på att ha en arbetsidentitet som definieras utgående från nationella behov. Immigranten placeras i positionen som någon som fyller ett gap eller ett behov på arbetsmarknaden, vilket kan vara ett sätt att tvingas in i vad Taylor (2009) kallar en inskränkt eller förvriden tillvaro. Det kan ske om samhället, eller enskilda individer inte återspeglar individen på rätt sätt. Den felaktiga tillvaron medför ett icke erkännande (Taylor, 2009 s.37) som innebär att individen inte bemöts med respekt. Det finns ett samband mellan individens identitet och huruvida ett erkännande sker eller inte sker. Steinbach (2014) påvisar i sin forskning att värdsamhället har en avgörande roll för på vilket sätt migranter lyckas rekonstruera sin sociala, kulturella och personliga identitet i det nya värdsamhället.

Som studerande inom yrkesutbildningen har man möjlighet till arbetsplatsförlagd utbildning. Enligt studerandes uppfattningar finns det erfarenheter av så väl lyckad som mindre lyckad

arbetsplatsförlagd utbildning. Ur utbildningsarrangörens aspekt är tanken att man på dessa arbetsplatser har möjlighet att träna språket, lära sig nya ord och att bli bättre på att använda svenska. Dock är det inte bara språkliga färdigheter som man tränar på arbetsplatser. Av studerandes svar kan man se att de uppfattar att de lär sig konkret hur ett arbete skall utföras. De beskriver att handledare har en viktig roll eftersom man kan observera hur handledaren gör och sedan själv göra likadant. Att observera och imitera handledarens arbete kan vara ett sätt att kompensera att man på grund av svaga språkliga färdigheter inte kan ställa frågor. Man får göra de arbetsuppgifter som görs på arbetsplatsen och det ses enligt studerandes uppfattningar som en förmån att få lära sig att utföra ett arbete på en arbetsplats. På arbetsplatser lär man sig också de regler som gäller i arbetslivet i Finland. Arbetsplatsernas delaktighet i utbildningen är följaktligen väldigt värdefull för studerande med migrationsbakgrund. Dock kan det också vara så att man som studerande på arbetsplatsförlagd utbildning sätts att städa upp eller göra sådana uppgifter som innebär att man inte direkt får träna på det som varit avsikten. Vanligt förekommande är då tillika att man inte heller har tillfälle att tala svenska. Studerande påtalar att detta borde utbildarna ta tag i efter att de fått kännedom om det, men uttalar förståelse för att det säkert är en obekväm uppgift.

Trots att studerande använder begreppet praktik, så visar de i sina svar att de har insikt i att de med praktik avser undervisning som är förlagd till arbetsplatsen. Att de fortfarande använder begreppet praktik trots att de introducerats i det nya begreppet arbetsplatsförlagd undervisning, antyder att det är svårt att förändra begreppsapparaten inom utbildningssystemet. Dessutom är praktik kanske ett begrepp som är lättare att uttala och använda då man har svenska som andra språk, än begreppet arbetsplatsförlagd undervisning. Detta för tankarna till att de begrepp som utbildningssystemet använder sig av, borde vara enkla att förstå och använda för de personer som har svenska som andra språk. Vidare borde alla lärare och ledare i mångkulturella utbildningsmiljöer ha kunskap om språkets betydelse för de som har svenska som andra språk.

Att studera uppfattas av samtliga studerande som en del av det nya livet och är ofta en del av deras strävan till en bättre tillvaro. När de berättar sin livshistoria inkluderar den såväl det förflutna som planer för framtiden. Det är den unika livshistorien som behöver få bli bemött med respekt påpekar Nussbaum (1997, s.63-72). Livshistoriens betydelse i utbildningssammanhang belyses av Stewart (20153) som säger att tillvaron i studierna kan

underlättas om man har möjlighet att berätta sin historia och att delvis använda sitt modersmål. Även Cummins (2017) betonar att man kan koppla undervisningen i klassrummet, även ämnesrelaterat innehåll, till studerandens egna liv och personliga erfarenheter.

Studier uppfattas vara av betydelse för framtiden

Det finländska systemet uppfattas av samtliga studerande som frikostigt eftersom det ger alla möjligheter att studera. De drar jämförande paralleller till sina hemländer där samma möjligheter inte existerar för vuxna och där villkoren för studier är andra. Att ha möjlighet att lära sig språk, vilket de anser att man kan genom att studera, uppfattas viktigt av sex studerande. Den handledande utbildningen uppfattas ge god förberedelse för fortsatta studier. Det ses som en nödvändighet att förbättra sina språkkunskaper om man skall kunna studera för ett yrke och för få jobb, alternativt ett mer kvalificerat jobb. Även kvinnorna som deltog i Wairimu Guatas studie (2014) förknippade fortsatt utbildning med tillgång till nya karriärmöjligheter. I Antikainens (2010) forskning framkommer också att informanterna såg utbildning som en väg in i det finländska samhället och ett sätt att visa sig lämplig som samhällsmedlem. Studierna uppfattar studerande en del av deras personliga plan för hur livet skall utformas sig framöver.

Samtliga studerande betonar vikten av att kunna jobba och göra rätt för sig och de har som mål att förbättra sin levnadssituation genom studier. Att klasskamraterna talar olika språk uppfattas ge möjlighet att förbättra kunskaperna i svenska eftersom man inte har något annat gemensamt språk. Man hjälper varandra med att förstå olika uppgifter som hör till studierna men man hittar också den som kan hjälpa en med praktiska uppgifter i vardagslivet som att reparera gräsklipparen eller bilen. Att kunna hjälpa någon är ett sätt att få erkännande (Taylor 2009). Att ha en klasskamrat som man kan ändå uttrycka sig på sitt modersmål upplevs av en person ibland underlätta arbetet med läxorna. Språk bidrar till att vi kan förstå oss själva och definiera vår identitet och det är genom dialogen med andra som vår identitet för erkännande, säger Taylor (2009). Erkännande sker dels via eget språk men också det andra språket, svenska, och erkännandet bidrar till identitetens formande i det nya värdsamhället.

Endast en studerande uppfattar att det inte finns någon gemenskap med klasskamraterna. Hen ges ingen möjlighet att uttrycka sina åsikter utan att det blir konflikt. Att man kommer från

olika länder och har olika uppfattning om kultur och religion är orsaken till konflikterna enligt hans uppfattning. Wairimu Guata (2014) framhåller att även vuxna studerande med migrationsbakgrund kan ha anpassningsproblem och att rådgivare och kuratorer kan vara betydelsefulla stöttepelare. Konfliktfyllda diskurser från bakgrund och arv kan ligga bakom anpassningsproblemen, säger Steinbach (2014) vars forskning vidare visar att det mottagande värdlandet spelar en avgörande roll för processen hur man anpassar sig.

5.3. Förslag till fortsatt forskning

Arbetsprocessen med avhandlingen har gett en inblick i hur forskningsfrågan kan uppfattas av studerande med migrationsbakgrund. Idén till avhandlingens tema och forskningsfrågor föddes under magisterstudiernas gång då jag upptäckte att den forskning som baserar sig på studerandes uppfattningar om deras studier, är föga dokumenterad. Majoriteten av den forskning jag hittat baserar sig på studier av styrdokument eller har lärare som informanter. Att det behövs policydokument som mer uttalat inkluderar studerande med migrationsbakgrund påtalas av Steinbach (2014) men också av Lahdenperä (2004) medan Stille (2015) betonar att forskning ur studerandeperspektiv är viktigt.

Forskningsfrågorna har fått svar men under processens gång har läsandet, skrivandet och intervjuerna med informanter i studien gett nya insikter som i sin tur öppnat upp för nya frågor. Vuxna studerande med migrationsbakgrund är ett omfattande forskningsområde som är kopplat inte bara till studier, språkfrågor och kultur. Det omfattar hela den unika individen och dennes livssituation dit även arbets- och familjeliv kan inräknas. Samtliga studerande kommer ganska snabbt in på sin personliga livshistoria och de omständigheter som föregått migrationen och gjort att de börjat studera i Finland. Det öppnar det upp för insikten hur lite vi vet om migranternas syn på sin tillvaro här, inte bara på lärmiljö och studier, utan på hela deras livssituation. Vilka tänkbara orsaker kan finnas bakom att migranterna i denna studie är mera nöjda med så väl utbildning som arbetsliv och tillvaron generellt i början av sin vistelsetid i Finland? Folklivsforskning för att ingående studera hur migranterna som individ och grupp i samhället ser på sin tillvaro här skulle skapa ökad förståelse och kunskap som kunde gagna såväl utbildning som andra samhällsområden. Denna tanke finner stöd i forskning av Antikainen (2010) och Stewart (2013) som säger att om migranten ges möjlighet att berätta sin

historia kan underlätta tillvaron i klassrummet för så väl studerande som lärare. Även Nussbaum framhåller att livshistorien behöver bli bemött och få näring. Kunde man med hjälp av vidare forskning finna ett sätt att pedagogiskt använda livsberättelser i klassrummet? Dock påvisar i sin forskning betydelsen av att berättandet kan ske på det egna modersmålet.

Tre av de som deltagit in intervjuerna redogör för sin uppfattning om att växthus är en internationell arbetsplats med migranter från många länder vilket gör att engelska används som kommunikationsspråk. Att det talas enbart engelska uppfattar dessa informanter som en bidragande orsak till att inläringen av mottagarlandets språk försvåras, vilket i sin tur gör det svårare att vara delaktig och fungera i samhället. Språkliga utmaningar i samhälle och utbildning beskrivs av Wairimu Gatua (2014) samt Björklund och Mattila (2013). De sistnämnda författarna framhåller i sin rapport farorna med bristande språkkunskaper kan göra att utbildningsmöjligheterna begränsas för unga migranter för att de inte klarar av en högskoleutbildning, utan är hänvisade till yrkesutbildning. Riskerna finns då i förlängningen att migranterna fastnar i okvalificerade yrken och då bara fyller ett gap, ett behov av arbetskraft som finns i samhället (Antikainen, 2010) vilket inte kan ses som ett fullgott erkännande (Taylor, 2009). Ur arbetslivsaspekt vore det intressant att forska kring dylika fenomen som förekommer i arbetslivet, eftersom ett par informanter säger sig vara nöjda om de klarar av att studera för att bli städare. Rent praktiskt borde utbildningsarrangörer och arbetsliv samarbeta gällande undervisning i svenska som andra språk och forskning kring vuxna migranternas andraspråksinläring. Av vikt vore också mera forskning kring språkinläring och integrering när migranterna integreras i en minoritetsbefolkning (Mansikka och Holm, 2011).

Samtliga studerande betonar att atmosfären är god i skolan och att de blir väl bemötta av så väl lärare som personal, så väl i klassrummet som utanför. Lärarna beskrivs enbart i positiva ordalag. De uppfattas som personer som kan vara till stöd i studierna men också i andra sammanhang. Vikten av att bli sedd betonas av sex studerande. Lärarnas bemötande inverkar inte bara på atmosfären i klassrummet utan på hela lärmiljön och lärarnas positiva förhållningssätt gör det lättare att komma till skolan och att lära sig, vilket finner stöd i tidigare forskning (Cummins 2017; Lahdenperä 2004). Ett par studerande redogör för att de lär av varandra i gruppen utöver skolrelaterade uppgifter. Man lär sig om de andras länder, om hur kultur och arbetsliv fungerar där och man måste tala svenska eftersom det är det enda

gemensamma språk man har och skapar här ett unikt kunnande. Wu och Wu (2015) talar om en bikulturell kompetens som gör det möjligt för etniska minoriteter att utveckla sin förmåga att klara av de dubbla kompetenser som finns mellan den egna kulturen och den dominerande kulturen. Kring detta fenomen skulle behövas mer forskning.

Björklund och Mattila (2013) påtalar vidare att riskerna med att migranter fastnar i okvalificerade yrken och att deras barn inte hinner lära sig svenska och finska tillräckligt bra för att klara av högskolestudier. Detta i sig väcker tanken att forskning kring barnen till personer som migrerat, d v s andra generationens immigranter, skulle vara viktig. Hur uppfattar de som är andra generationens migranter, sin uppväxt och skolgång i Finland? Vilka frågeställningar behöver besvaras ur utbildningsaspekt gällande dem? Hur anser de att föräldragenerationens migration har format deras identitet? Enligt Cummins (2017, s.10) är den personliga uppfattningen om identiteten avgörande för studieframgången för de som har annat språk och annan kulturbakgrund.

Är det viktigt att ha ett välkvalificerat jobb när de okvalificerade jobben alltid kommer att finnas och kräva att någon gör dem. Handlar det inte snarare om individens möjlighet och rättighet att välja? Vem tillåts positionera ”vi” kontra ”dem” och vilket värde som ges åt vissa jobb? Detta sammanfaller med Nussbaums (2016) tankar om hur vi konstruerar positioner och sätter människor i dessa. Ur tre migranternas svar framkommer att de kan tänka sig att jobba i ett låglöneyrke även om de har universitetsexamen från sitt hemland. Oavsett vilket lågavlönat jobb de har i Finland, så tjänar de ändå många gånger mera än i sitt hemland men levnadskostnaderna kan vara de samma i hemlandet och i Finland.

5.4. Avslutande diskussion

Tankeprocessen kring temat om hur vuxna studerande med migrationsbakgrund uppfattar sin lärmiljö och sina studier i Finland fick sin början i mitt arbete som lärare där jag mött studerande med migrationsbakgrund. Jag frågade mig hur de uppfattar sin lärmiljö samt sina studier och jag utvärderade mina arbetsmetoder. Jag hade en föreställning om att migranterna inte förhåller sig positiva till studier. Min uppfattning var att lärare inte förstår vad de borde förstå för att kunna bemöta dessa studerande på rätt sätt. Mina största farhågor handlade om att studerande

med migrationsbakgrund inte får det bemötande de har rätt till, samt att de inte kommer till tals och därmed förblir en förbisedd källa till kunskap i mångkulturella sammanhang. Resultatet som visar att de har övervägande positiva uppfattningar om skolan som lärmiljö och om sina studier blir därför en positiv överraskning. Utgående från min egen förståelsehorisont har jag inte förstått att det ses som en stor förmån att studera gratis och få tillgång till förmåner som stöder studier så som utrustning och gratis varm lunch. För den som uppvuxen i Finland uppfattas sådant som självklart. Studerandes övervägande positiva svar kan givetvis förstås bero på att de inte kan vara uppriktiga i sina åsikter eftersom de känner till att jag är yrkesverksam som lärare. Å andra sidan det kan också förhålla sig så att utbildning i Finland faktiskt framstår som väldigt bra, i jämförelse med deras tidigare erfarenheter från utbildningssystemen i sina hemländer. Informanterna drar paralleller mellan statens finansieringssystem, de möjligheter som finansieringssystemet ger och en positiv lärmiljö. Tack vare finansieringssystemet blir utbildning möjlig för migranterna. Bidrar det finländska finansieringssystemet till erkänsla och delaktighet?

På arbetsplatser där det talas många språk, blir engelska kommunikationsspråk. Sett ur samhällelig aspekt betyder det att språkutbildning behöver göras tillgänglig för att underlätta integrationen och delaktigheten i samhället för migranterna som är anställda på dessa arbetsplatser. Språk lär man genom dialog, så väl språk som dialog är betydelsefulla för erkännandet (Taylor, 2009). Vidare skulle forskning som följer upp Mattila och Björklunds (2013) rapport kring mångkultur och interkulturalitet också vara till nytta för så väl arbetsliv som utbildning. Det krävs mer forskning i frågor som rör integrering och utbildning i ett landsbygdssamhälle – en forskning där personer med migrationsbakgrund är delaktiga. Lahdenperä (2004 s.71-72) påpekar att samarbete med lokalsamhället är värdefullt för utbildningsorganisationen och bidrar till en bättre syn på mångfalden i samhället. Genom ett sådant samarbete mellan skola och arbetsliv kan också behovet av forskning inte bara synliggöras och också föras framåt.

När det finns flera studerande som har samma modersmål i studerandegrupper så kan de stödja varandra i studierna på det gemensamma språket. Å andra sidan förstärks svenska som andra språk då studerande måste tala svenska i gruppen och svenska är det enda gemensamma språk man har. För studerande med migrationsbakgrund tillför studier att de känner ett större

välbefinnande och en större trygghet i tillvaron. De finner tillförsikt i möjligheterna som finns i det nya värdsamhället och utbildning kan därmed ses som vad Dahlstedt (2014) kallar en medborgarskapande aktivitet.

Av studiens resultat blir det tydligt att studerande lär av varandra och om varandras kulturer, vilket ses som ett uttryck för en interkulturell pedagogik. Vilka andra outnyttjade möjligheter finns av den flerspråkighet som uppstår när vuxna studerande med migrationsbakgrund studerar i samma grupp? Vad bidrar migranterna till samhället? När de får jobb t ex inom vård- och omsorgsområdet betyder det att de också kan betjäna andra migranter på deras eget modersmål och utgående från deras kultur, vilket ökar både tryggheten och säkerheten. I arbetslivet kan personerna med migrationsbakgrund efter avklarad utbildning också fungera som handledare för andra personer med migrationsbakgrund inom t ex vård- och omsorgsområdet. Genom delaktighet når man erkänsla. Taylor (2009) framhåller att erkänsla i djup mening handlar om att ge människan hennes värde. Genom den önskan som migranterna uttrycker om att få möjlighet att arbeta och på så sätt bidra till samhället, kan de erhålla det som Taylor (2009) kallar ett erkännande i den offentliga sfären.

Dahlstedt och Olsson (2014) talar om utbildningens roll i samhället och hur samhället formar utbildningens roll. I ett samhälle som har många immigranter kan det medföra ett krav på att utbildningen skall förändras. Det uppstår dels ett krav på att utbildningen skall förändras och omformas, del ett krav på personalens kompetens som kräver att personalen utvärderar sina arbetsmetoder och har beredskap att utveckla dem (Lahdenperä 2004, s 71-72). Samtidigt kan samhällets behov av arbetskraft forma utbildningen på orten i en dynamisk växelverkan där utbildningen också bidrar till samhällets formande genom den kunskap som medborgarna behöver och som utbildningsorganisationen kan vara en förmedlare av.

Litteraturförteckning

Alasuutari, H. & Jokikokko, K. (2010). Intercultural learning as a precondition for more inclusive society and schools. *Finnish Journal of Ethnicity and migration*, 5 (3), s.27-37. Hämtad den 20.5.2017 från,

https://etmu.fi/wp-content/uploads/2013/01/FJEM_3_2010.pdf

Allodi, M.W. (2010). The meaning of social climate of learning environments: Some reasons why we do not care enough about it. *Learning Environment Research*, 13 s. 89-104. Hämtad den 20.11.2018 från,

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10984-010-9072-9.pdf>

Antikainen, M. (2010). *Matkalla suomalaiseksi ja hovia-alan ammattilaiseksi? Venäläis- ja virolaistaustaisten naisten ja suomalaisuuden kohtaamiset kuulumista rakentamassa*. Doktorsavhandling. Helsinki: Yliopistopaino.

Arbets- och näringsministeriet (2017). *Maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen ja joustavat siirtymät – työryhmän loppuraportti ja toimenpide-esitykset*. Hämtad den 20.11.2018 från,

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80625>

Biesta, G. (2017). Qualification, socialization, subjectification. On the three domains of educational purpose. I H. Sæverot & T. Werler (Red.). *Pedagogikkens språk* (s. 88-101). Oslo: Gyldendal.

Björklund, K. & Mattila, M. (2013). Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta. Närpiön malli maahanmuuttajien kotouttamisessa. Siirtolaisinstituutti. Hämtad den 12.1.2018 från,

<http://www.migrationinstitute.fi/files/painetutpohjanmaan-aluekeskuksen-julkaisuja-ja-tutkimuksia/sipa-5-narpion-malli-siirtolaisuusinstituutti2013.pdf>

Berthelsen, D., & Karuppiah, N. (2011). Multicultural education: The understandings of Preschool Teachers in Singapore. *Australasian Journal of Early Childhood*, 36 (4), s 38-42. Hämtad den 20.5.2017 från,

<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=c6939dc0-494a-4e12-a4cb-fc6a69490e12%40sessionmgr120>

Castaneda, A.E., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & Koskinen, S. (Red.). (2012) *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaista Suomessa*. Institutet för hälsa och välfärd (THL) Rapport 61/2012. Hämtad den 20.12.2017 från:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90907/THL_RAP2012_061_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Coronel, J.M. & Gómez-Hurtado, I. (2015). Nothing to do with me! Teachers perceptions on vultural diversity in Spanish secondary schools. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 21(4), s. 400-420. Hämtad den 12.1.2018 från,

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13540602.2014.968896>

Cummins, J. (2017) *Flerspråkiga elever. Effektiv undervisning i en utmanande tid*. Stockholm: Natur& Kultur.

Dahlgren, L.O. & Johansson, K. (2015). Fenomenografi. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.). *Handbok i kvalitativ analys* (s. 162-174). Stockholm: Liber.

Dahlstedt, M., Hertzberg, F., Urban, S. & Ålund, Å. (2016) (Red.) *Utbildning, arbete, medborgarskap: strategier för social inkludering i den mångkulturella staden*. Umeå: Borea

Dahlstedt, M., & Olsson, M., (2014). Medborgarskapande för ett nytt millennium. Utbildning och medborgarfostran i 2000-talets Sverige. *Sociologisk forskning* 54 (1), s.31-50. Hämtad den 23.9.2017 från,

<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:795635/FULLTEXT01.pdf>

Fejes, A. & Thornberg, R. (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.) *Handbok i kvalitativ analys* (s. 16-43). Stockholm: Liber.

Gadamer, H-G. (1996). *Den gåtfulla hälsan*. Falun: Dualis.

Goldstein-Kyaga, K. & Borgström, M. (2012). Inledning. I Goldstein-Kyaga, K., Borgström, M., & Hübinette, T. (Red.). (2012). *Den interkulturella blicken i pedagogik. Inte bara goda föresatser*. Stockholm: E-print. (s.7-12). Hämtad den 20.5.2017 från,

<http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:534554/FULLTEXT01.pdf>

Fraser, B. J. & Wahlberg, H. J.(1991). *Educational environments – evaluation, antecedents and consequences*. New York: Pergamon Press.

Graviz, A. (2012). Att lära interkulturalitet genom medier. I Goldstein-Kyaga, K., Borgström, M., & Hübinette, T. (Red.). (2012). *Den interkulturella blicken i pedagogik. Inte bara goda föresatser*. Stockholm: E-print. (s.101-116) Hämtad 20.5.2017 från,

<http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:534554/FULLTEXT01.pdf>

Hahl, K. & Löfström, E. (2016). Conzeptualizing interculturality in multicultural teacher education. *Journal of multicultural discourses* 11(3), s.300-314. Hämtad den 20.2.2017 från,

<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=e3455f77-9fd3-441e-8354-48e5c2d23d2a%40pdc-v-sessmgr02>

Holm, G. & Londen, M. (2010). The discourse on multicultural education in Finland: education for whom? *Intercultural Education* 21(2), s.107-120. Hämtad den 20.9.2016 från,

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1080/14675981003696222?needAccess=true>

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Ikonen, A-M. (2015). *Perspektiv på etableringsprogrammet Hälsa och Välbefinnande. Nyanlända migranternas röster*. Malmö Högskola. Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIN). Malmö: Holmbergs.

Itkonen, T., Talib, M-T. & Dervin, F. (2015). "Not all of us Finns communicate the same way either:" teachers' perceptions of interculturality in upper secondary vocational education and training. *Journal of Vocational Education & Training* 67(3), s.397-414

Hämtad den 20.9.2016 från, <http://dx.doi.org/10.1080/13636820.2015.10629908>

Jahanmahan, F. (2012). Interkulturell pedagogik, inkluderande pedagogik – forum för motstånd? I Goldstein-Kyaga, K., Borgström, M., & Hübinette, T. (Red.). (2012). *Den interkulturella blicken i pedagogik. Inte bara goda föresatser*. Stockholm: E-print. (s. 101-116)
Hämtad den 20.5.2017 från,

<http://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:534554/FULLTEXT01.pdf>

Jokikokko, K., (2009). The role of significant others in the learning of teachers. *Journal of research in Intercultural Education* 8(2), s.142-163. Hämtad den 20.9.2016 från,

<https://journals-sagepub-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1177/1475240909105202>

Nationella centret för utbildningsutvärdering. Pirinen, T. (red.). (2015). *Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä*. Hämtad den 15.1.2017 från,

<https://karvi.fi/sv/yrkesutbildning/>

Kilpi-Jakonen, E. (2011). Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociologica*. 54(1), s.77-106. Hämtad den 20.9.2016 från,

<https://journals-sagepub-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1177/0001699310392604>

Kupari, P., Välijärvi, L., Andersson, I., Arffman, K., Nissinen, E., Puhakka, E. & Vettenranta, J. (2013). *Pisa 12 tuloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. Vol. 20. Helsinki: Ministry of Education and Culture. Hämtad den 20.1.2017 från,

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75126/okm6.pdf>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (2015). *Skolledarskap i mångfald*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (2004). Att utveckla skolan som interkulturell lärandemiljö. I: (Red.). Lahdenperä, P. (2004). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (1997). *Invandrarbakgrund eller skolsvårigheter? En textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrarbakgrund*. Stockholm: HSL-förlag. Studies in Educational Sciences, 7.

Lahdenperä, P. (2010). Mångfald som interkulturell utmaning. I: Lahdenperä, P & Lorentz, H. (red.). (2010). *Möten i mångfaldens skola. Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (2017). Nyanlända som utmaning för utveckling av skolan som interkulturell lärmiljö. I: Lahdenperä, P & Sundgren, E. (2017) (red.). *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet*. Liber. Stockholm.

Lag om yrkesutbildning. (2017). (531/2017) Hämtad den 20.6.2018 från,
<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2017/20170531>

Lag om främjande av integration. (2010). (1386/2010) Hämtad den 20.6.2018 från,
<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2010/20101386>

Larsen, A-K. (2009). *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups.

Larsson, S. (1986). *Kvalitativ Analys, exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.

Lassenius, Y. 2011. *Utvecklingen av vårdlärares kulturkompetens. En kvalitativ studie som fokuserar på lärarna i mångkulturella lärandemiljöer i Finland*. Doktorsavhandling. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.

MacNevin, J. (2012). Learning the Way: Teaching and learning with and for youth from refugee backgrounds on Prince Edward Island. *Canadian Journal of Education*. 35(3), s.48-63. Hämtad den 2.8.2018 från, <http://journals.sfu.ca/cje/index.php/cje-rce/article/view/1074/1321>

Mansikka, J-E & Holm, G. (2011). Teaching minority students within minority schools: teachers' conceptions of multicultural education in Swedish-speaking schools in Finland. *Intercultural Education* 22(2), s.133-144. Hämtad den 20.9.2016 från
<https://www-tandfonline-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1080/14675986.2011.567071?needAccess=true>

Mansikka, J-E & Holm, G. (2011). On reflexivity and suspension: perspectives on a cosmopolitan attitude in education. *Nordic Studies in Education*. 31. s. 76-85. Hämtad den 20.9.2016 från, <https://www.idunn.no/np/2011/02/art07>

Marton, F., Dahlgren, L.O., Svensson, L., & Säljö, R. (1981). *Inläring och omvärldsuppfattning. En bok om den studerande människan*. Stockholm: Liber.

Marton, F., & Booth, S. (2000). *Om lärande* (s. 146-147). Lund: Studentlitteratur.

Niemi, A-M. & Jahnukainen, M. (2018). Tuen tarve, työelämäpainotteisuus ja itsenäisyyden vaatimus ammatillisen koulutuksen kontekstissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20 (1), s.9-23.

Nilsson-Folke, J. (2017). *Lived transitions: experiences of learning and inclusion among newly arrived students*. Doktorsavhandling. Stockholms universitet. Hämtad den 15.10.2017 från,
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1052228/FULLTEXT01.pdf>

Nussbaum, M. (1997). *Cultivating humanity: A Classical Defense of Reform In Liberal Education*. Cambridge. MA: Harvard Unity Press.

Nussbaum, M. (2016). *Not for profit. Why Democracy needs humanities*. New Jersey: Princeton University Press.

Nokelainen, P., Rintala, H., Juujärvi, S & Hytönen, K. (2017). Oppimisen laadusta on huolehdittava, kun nuorten koulutusta siirtyy työpaikoille. Osaavat työntekijät – Menestyvät työmarkkinat –ohjelma. Policy Brief 1/2017. Hämtad 15.10.2017 från <https://www.ttl.fi/wp-content/uploads/2017/04/amisreformi-policy-brief.pdf>

Piland, W.E., Hess, S. & Piland, A. (2000). Student experiences with multicultural and diversity education. *Community College Journal of Research and Practise* 24 s. 531-536. Hämtad den 20.9.2016 från,

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1080/10668920050139695?needAccess=true>

Pylväs, L., Nokelainen, P. & Rintala, H. (2017). Finnish apprenticeship training stakeholders' perceptions of vocational expertise and experiences of workplace learning and guidance. *Vocations and Learning*. 11 (2) s. 223-243. Hämtad den 20.11.2018 från,

<https://link-springer-com.ezproxy.vasa.abo.fi/content/pdf/10.1007%2Fs12186-017-9189-4.pdf>

Radovan, M. & Makovec, D. (2015). Adult learners' learning environment perceptions and satisfaction in formal education – case study of four East-European countries. *International Education studies*. 8 (2), s. 101-112. Hämtad den 20.11.2018 från,

<http://dx.doi.org/10.5539/ies.v8n2p101>

Raudasoja, A., Norontaus, A., Tapani, A., & Ylitervo, R., (Red.). *Innokkaasti edelläkävijänä! Kohti opetus- ja ohjaushenkilöstön uudistuva identiteettiposiitiota*. Parasta osaamista – verkostohanke 11/2018. Hämtad 15.10. 2018 från, <URN:ISBN:978-951-784-807-7>

Rissanen, I., Kuusisto, E. & Kuusisto, A. (2016). Developing teachers' intercultural sensitivity: Case study on a pilot course in Finnish teacher education. *Teaching and Teacher Education* 59 s. 446-456. Hämtad den 27.6.2017 från, <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.vasa.abo.fi/science/article/pii/S0742051X16301469>

Rubin, I.D. (2018). From the beginning: Creating a Diversity and Multicultural Education Course at Jacksonville State University. *Education and Urban Society* 50 (8) s.727-746. Hämtad den 20.1.2018 från, <https://journals-sagepub-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1177/0013124517713612>

Sinkkonen, H-M. & Kyttälä, M. (2014). Experiences of Finnish teachers working with immigrant students. *European Journal of Special Needs Education*. 29 (2), s. 167- 183. Hämtad den 20.9.2016 från,

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1080/08856257.2014.891719?needAccess=true>

Soilamo, O. (2008). Opettajan monikulttuurinen työ. Doktorsavhandling. Turku: Turun Yliopisto

Steinbach, M. (2014). Competing discourses in the ongoing identity construction of adult immigrants. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*. 35 (1), s. 104-115. Hämtad den 20.9.2016 från,

<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=a4fbc434-752f-4ec6-905d-010995117446%40sessionmgr101>

Stille, S. (2016). Identity as a site of difference: toward a complex understanding of identity in multilingual, multicultural classrooms. *Intercultural Education* 26 (6), s.483-496. Hämtad den 20.11.2017 från,

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/pdf/10.1080/14675986.2015.1109777?needAccess=true>

Stermac, L., Elgie, S., Clarke, A. & Dunlap, H. (2012). Academic experiences of war-zone students in Canada. *Journal of Youth Studies*. 15 (3), s. 311-328.

Hämtad den 20.10.2016 från,

<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=bf075933-8909-41e5-ad4e-46b1fae1b80e%40pdc-v-sessmgr02>

Stewart, M.A (2015) "My journey of hope and peace" Learning from adolescent refugees' lived experiences. *Journal of adolescent & Adult Litteracy* 59 (2), s. 149-159. Hämtad den 20.9.2016 från,

<https://ila-onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.vasa.abo.fi/doi/epdf/10.1002/jaal.445>

Svenska Akademiens ordlista online (2015), hämtad den 20.11.2018 från:

<https://svenska.se/saob/>

Söhn, J. (2016). Back to school in a new country? The educational participation of adult immigrants in a Life-Course Perspective. *International Migration & Intergration*. (17)s.193-214. Hämtad den 15.11.2017 från,

<https://link-springer-com.ezproxy.vasa.abo.fi/content/pdf/10.1007%2Fs12134-014-0401-1.pdf>

Taylor, C. (2009). *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Didalos.

Tharani, A., Husain, Y. & Warwick, I. (2017). Learning environment and emotional well-being: A qualitative study of undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*. 59 s. 82-87.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (s. 44, 123-127). Lund: Studentlitteratur

Uljens, M. (1989) *Fenomenografi: Forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.

Undervisnings- och kulturministeriet. (2017). *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset II*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1. Hämtad den 20.11.2018 från,

<file:///D:/MaahanmuuttajienKoulutuspolut.pdf>

Undervisnings- och kulturministeriet. (2018). Reformen av yrkesutbildningen – Informationspaket för handledare. Hämtad den 20.11.2018 från:

www.oph.fi/stodireformen/103/0/nytt_material_som_stod_for_handledning_och_ansokan_till_utbildning

Undervisnings- och kulturministeriet (2018). De nationella eGrunderna. Hämtad den 20.11.2018 från:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv>

UNESCO. Guidelines on Intercultural Education. Paris: Education center, Unesco. Hämtad den 10.9.2017, från

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf>

Vesteraas Danbolt, A.M & Iversen Kulbrandstad, L. (2013). "Säl är kaka på spanska" – arbete med litteracitet i norska klassrum (s.19-42) I: Wedin, Å. & Hedman, C. (Red.). *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet*. (2013). Lund: Studentlitteratur.

Wairimu Gatua, M. (2014). Sailing against the wind: voices of Kenyan adult women in U.S Postsecondary-Education and sociocultural contexts. *Adult learning*. 25. (2), s. 39-46. Hämtad den 20.9.2016 från,

<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=f48fc659-23c2-4eb6-af7a-bdb5d4264dd8%40pdc-v-sessmgr03>

Wu, Y-L. & Wu, H-C. (2015). Higher education learning experiences among vietnamese immigrant woman in Taiwan. *Adult Education Quarterly*. 65. (2), s. 133-151. Hämtad den 20.9.2016 från,

<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vasa.abo.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=999761f5-e55c-42ad-b3ba-c2d1552497d3%40sessionmgr104>

Bilaga 1:1 (1) Intervjuguide för semistrukturerad intervju

Intervjuguide för semistrukturerad intervju

Bakgrundsfrågor:

Hur många år har du bott i Finland?

Berätta lite om hur du kommit till Finland! (t ex Har du kommit som arbetsinvandrare eller flykting?)

Berätta något om din erfarenhet av tidigare utbildning (t ex i ditt hemland)

Vad är orsaken till att du valt att studera? (Vad motiverar dig att studera?)

(Hur ser dina framtidsplaner ut nu?)

Följande tema/ frågeområde handlar om lärmiljön:

Med lärmiljö menas i detta sammanhang dels saker som hör ihop med miljön där studierna sker. Miljö är dels fysiska omgivningen och hur den är utformad i t ex skolan. Olika klassrum och verkstäder, datasalar kan vara exempel på fysisk lärmiljö. Arbetsplatser där studerande gör arbetsplatsförlagd utbildning kan inom andra stadiets utbildning vara lärmiljöer. Till lärmiljöer hör också sådant som hör ihop med kultur och som kännetecknar atmosfären och det inre livet i lärmiljön. Hit hör relationer som finns i lärmiljön men också t ex värderingar och sättet saker görs på.

Hur uppfattar du din lärmiljö/dina olika lärmiljöer? Varför?

Berätta fritt om sådant som är positivt/negativt! Berätta gärna om det finns något som du skulle önska beaktas. Finns det sådant som kan förbättras?

Vad betyder/ innebär/ är studierna för dig? Varför? Vad lär du dig?

Hur trivs du med dina studier?

Vad underlättar dina studier? Finns det något som hjälper dig framåt i dina studier?

Finns det omständigheter (=saker i lärmiljön eller ditt liv) som försvårar dina studier? Vilka är de i så fall?

Vilken betydelse har olika människor för dina studier? (T ex klasskamrater, lärare och annan personal, din familj)

Något annat du önskar berätta?

Bilaga 2: 1 (1) Anhållan om lov att genomföra studier vid utbildningsanstalt

Anhållan om lov att genomföra studier vid utbildningsanstalt

Jag har tagit del av ovanstående följebrev och lov att utföra studien beviljas OK

Jag har tagit del av ovanstående följebrev och lov kan inte beviljas _____

Underskrift och namnförtydligande

Peris Ståhl
Peris Ståhl, rektor